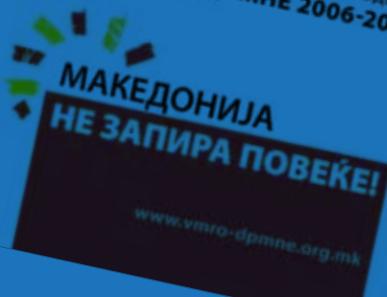

ДЕВЕТИ ИЗВЕШТАЈ ОД СЛЕДЕЊЕТО НА ПРОЦЕСОТ
НА ПРИСТАПУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ

РИБАРСКИ ПРИКАЗНИ

ОТЧЕТ

ЗА РАБОТЕЊЕТО НА ВЛАДАТА ПРЕДВОДЕНА
ОД ВМРО-ДПМНЕ 2006-2011

*Девети извештај
од следењето на Ѓроцесот
на пристапување
на Македонија во ЕУ*

„РИБАРСКИ ПРИКАЗНИ“

мај 2011

„РИБАРСКИ ПРИКАЗНИ“

Девети извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ

Издава:

Фондација отворено општество – Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, Извршен директор

Подготвил:

Македонски центар за европско образование и

Фондација отворено општество – Македонија

Лектура:

Абакус

Ликовно-графичко обликување:

Бригада Дизајн

Печат:

Скенпоинт

Тираж:

500 примероци

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

341.171.071.51(4-672ЕУ:497.7)"2011"

РИБАРСКИ приказни : девети извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ. -

Скопје : Фондација Институт отворено општество - Македонија, 2011. - 96 стр. : табели ; 18x24 см

Насл. стр. на припечатаниот текст: Fish stories : Ninth quarterly accession watsh report. - Обата текста

печатени во спротивни насоки.

- Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Содржи и: Анекс

ISBN 978-608-218-107-3

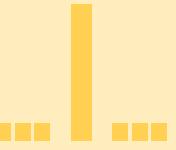
а) Македонија - Зачленување - Европска унија - 2011

COBISS.MK-ID 88757002

СОДРЖИНА

I. КАДЕ СМЕ ВО МАЈ 2011 ГОДИНА?			
1. НУЖНО ЗЛО	5	4.1.Државен завод за провизија	30
2. АХ, ТИЕ ИЗБОРИ!	6	4.2.Политички монтирано досие	32
3. МЕДИУМИТЕ И ИЗБОРИТЕ	8	4.3.Правдата на неправедните	33
4. СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	10	4.4.Отчетот едно, граѓаните друго	33
5. ЗАКОНИ БЕЗ ЛЕГИТИМИТЕТ	11	5. РЕФОРМА НА СУДСТВО – МНОГУ ЗАКОНИ, МАЛКУ ПРАВДА!	34
6. МЕЃУЕТНИЧКИ ОДНОСИ	13	6. РЕФОРМА НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА – НАПРЕД НАШИ!	37
7. ПРОТЕСТИ И КОНТРАПРОТЕСТИ	14	6.1.,„Остваруваме”, но без резултати	39
8. КОЈ ИМА УШИ, ЌЕ ЧУЕ!	15	7. ЗЕМЈОДЕЛСТВО И ШУМАРСТВО – РЕД ТУТУН, РЕД ДРВЈА	41
9. МЕТОДОЛОГИЈА	16	7.1. Зелен фонд за млади?	42
	17	7.2. Ин Вино Веритас... но со мерка!	43
II. АНАЛИЗА	19	8. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА (НЕ)ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ	44
Кој е поголем виновник – кризата или опозицијата?	21	9. ЕКОНОМИЈА - ЕКОНОМСКИ РАСТ И РАЗВОЈ ИЛИ АМБИС?	46
1.ФИНАНСИИ – ЕКОНОМИЈА; МНОГУ ЗБОРОВИ, МАЛКУ ДЕЛА	22	9.1. За едни економски успеси, за други економски кошмари	47
1.1.Реализирани, жими мајка!	23	9.2. Куќа без стопан	
1.2. Ниту збор за очигледното	24	9.3. За што се трошат парите на македонските граѓани?	48
2. ИНФРАСТРУКТУРА – ШТО КРИЈАТ БРОЈКИТЕ?	25	9.4. За што се трошат парите на европските граѓани?	50
3. КОМУНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА ВО ФУНКЦИЈА НА		9.5. Кој ќе ја плати сметката?	51
ЗДРАВАТА ЖИВОТНА СРЕДИНА – КАКО СЕ СПОЈУВААТ ДВЕ ЛАГИ	27	9.6. Вреќа без дно или За штурецот	53
4. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА МИРОТ, СИГУРНОСТА,		9.7. Инвестиции, бизнис и правна сигурност	54
ПРАВДАТА И БЕЗБЕДНОСТА ИЛИ ЗЕМЈА НА ИЛУЗИИ?	29	10. ЕНЕРГЕТИКА – ШАМПИОНИТЕ НА ПОСЛЕДНО МЕСТО	56
		11. ТУРИЗАМ – АМБИЦИОЗНИ ИЛУЗИИ	58

12. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА ЗНАЕЊЕ; СТО ГОДИНИ САМОТИЈА	60	14.6. Здравје за сите	70
12.1. Геометриска прогресија	60	14.7. Случајот Клинички центар	71
12.2. Под висок напон	61	15. НАДВОРЕШНИ РАБОТИ И ЕВРОПСКИ ИНТЕГРАЦИИ...	
12.3. Млад, а мудар	62	КОИ СЕ ТЕМЕЛАТ НА СПИНОВИ	71
12.4. Стручно мачење	62	15.1. Со Хари Потер во ЕУ	72
12.5. Националната агенција како огранок на ЦИА	63	15.2. Неславна визна либерализација	72
12.6. Кога има волја се може	65	15.3. Роди ме мајко Вмровец за да бидам амбасадор/промотор	73
13. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА ИНФОРМАТИЧАРИ И РАЗВОЈ НА ИКТ И КРЕИРАЊЕ ДИГИТАЛНИ СИСТЕМИ..., НО И ЗЕМЈА НА НАЈМНОГУ НЕУСПЕШНО АВТОМАТИЗИРАНИ ПРОЦЕСИ	66	15.4. Waka-Waka дипломатија	73
14. ЗДРАВСТВО: ЗДРАВА НАЦИЈА И РАЗВОЈНА ЕКОНОМИЈА... ЗАСЕГА САМО ПРИВИДЕНИЕ	67	16. ОДБРАНА... ВО ОДБРАНА НА НАТО	75
14.1. Плаќање за послушност	67	17. КУЛТУРА – КРАДЕЊЕ НА КУЛТУРЕН НАЧИН	76
14.2. Медицина базирана на декларации	68	18. РАЗВОЈ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА – ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА А ЛА ВМРО-ДПМНЕ	78
14.3. Менаџерски кошмар	68	19. МЛАДИ И СПОРТ – МЛАДИНАТА ПОД ЌИЛИМ	80
14.4. Набавки, но какви?	69		
14.5. Реконструкција на болниците	70	III. ЗАКЛУЧОЦИ	85
		АНЕКС	89

КАДЕ СМЕ ВО МАЈ 2011 ГОДИНА?

Бо мај 2011 година, Република Македонија сè уште го нема решено спорот за името со Република Грција, а од 1 јануари 2011 година претседателството со ЕУ го презеде Унгарија. Премиерот Груевски во овој период ги посети Соединетите Американски Држави по нивна покана. Наместо да се забрза европската агенда, а како резултат на политичката криза што настана откако опозицијата реши да го напушти Собранието, во Македонија на 5 јуни 2011 година ќе се случат предвремени парламентарни избори. Кревките меѓуетнички односи повторно стануваат ранливи на политички манипулации, а медиумите (барем некои од нив) се соочуваат со дополнителна доза на притисоци од страна на извршната власт. Продолжија притисоците врз слободата на изразување, а беа организирани и неколку контра-протести, како одговор на најавени мирни протести за одредени прашања, кои според начинот на кој беа реализирани претставуваа директно загрозување на правото на мирен протест. Во рамките на својата

обиколка на Западен Балкан, претседателот на Европската комисија, Жозе Мануел Баросо, и еврокомесарот за проширување, Штефан Филе, ја посетија Македонија и потсетија на важноста од одржување на фер и демократски избори. Македонија во овој период повторно се задолжува, со што граѓаните дополнително се оптоваруваат со нови долгови.

1. НУЖНО ЗЛО

По блокирањето на сметките на ТВ А1 на 28 јануари, најголемата опозициска партија СДСМ го напушти Собранието во знак на револт од нападот врз слободата на медиумите и говорот. Партијата најави дека ќе го бојкотира Собранието сè до одмрзнувањето на банкарските сметки на А1 и на трите дневни весници *Време*, *Штиц* и *Коха е ре* и го повика владејачкото мнозинство да распише предвремени парламентарни избори. Нивниот пример го следеа уште четири македонски и албански партии од опозицијата (НСДП, Нова алтернатива, Нова демократија и Либералната партија), додека Либерално-демократската партија остана во Собранието, како единствена опозициска партија.

Премиерот Никола Груевски, во средината на февруари 2011 година, беше повикан на состанок со потпретседателот на САД, Џозеф Бајден, и со државниот секретар на САД, Хилари Клинтон. Тајмингот на посетата и пораките што стасаа по враќањето на Груевски од Вашингтон беа проследени со контроверзи во медиумите. Иако Премиерот и министерот за надворешни работи, Милошоски, имаа свои толкувања на пораките што ги добија од своите американски

колеги, во официјалната изјава на Белата куќа по средбата¹, а особено во соопштението од Стејт департментот, беше очигледна загриженоста на САД за владеењето на правото, слободата на независните медиуми, граѓанското општество и за интересите на Македонија².

Сепак, главна тема на разговорите во Вашингтон бил спорот за името, односно барањето на САД Македонија во најкус можен рок да го реши ова прашање. Но, наместо консолидирање на политичката сцена, по враќањето дома Груевски одговори на пораките од Вашингтон со тоа што повика на предвремени парламентарни избори на 20 февруари. СДСМ ја искажа својата подготвеност да влезе во изборен процес, но под услов тој да биде фер и слободен и притоа беа наведени неколку барања: 1) одблокирање на сметките на А1, *Време*, *Штиц* и *Коха е ре*; 2) донесување закон за рамноправна распределба на јавните средства од владините кампањи во сите медиуми на територијата на Република Македонија; 3) измени во Изборниот законик; 4) воспоставување парламентарна комисија што ќе го ревидира Избирачкиот список, и 5) уставни промени со кои ќе се овозможи министерот за правда да се отстрани од составот на Судскиот совет³.

На 23 февруари, претседателот на Државната изборна комисија (ДИК), Александар Новаковски поднесе оставка. Во своето објазложение, Новаковски наведе дека последните случаувања во целост ја загрозиле неговата непристрасност и доверба, коишто

¹ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/02/16/readout-vice-presidents-meeting-prime-minister-gruevski-macedonia>

² Daily press briefing from the meeting of Prime Minister Gruevski with Secretary Clinton, available at <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2011/02/156407.htm>

³ <http://www.sdsms.org.mk/default.aspx?mId=55&agId=6&articleId=4897>

мора да ги има секој претседател на ДИК, и дека поради тој се повлекува од оваа функција.

На 15 март беше одржана средба меѓу лидерите на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, но двете партии не постигнаа договор во однос на барањата. На 18 март, претседателот Ѓорче Иванов организираше друга средба, на која беше направен одреден напредок во однос на некои барања, но не се постигна консензус по прашањето поврзано со медиумите, што доведе до пролонгирање на бојкотот на Собранието.

На 24 март, лидерот на СДСМ предложи друг компромис за враќање на опозицијата во Собранието, проследено со донесување на Изборниот законик и објавување предвремени избори за 26 јуни. Црвенковски изјави дека тие ќе ја почитуваат одлуката на Кривичниот совет на судот за блокирање на банкарските сметки на четирите медиуми, но побара од ВМРО-ДПМНЕ да гарантира дека нема да има дополнителни барања или одлуки издадени од страна на несудски органи, односно од Управата за јавни приходи, сè до завршувањето на предвремените избори. Црвенковски побара враќање на политичките претставници во изборните одбори, прочистување на Избирачкиот список и донесување Закон за правична распределба на буџетските средства за јавни кампањи во медиумите⁴. Овие барања беа експресно одбиени од страна на премиерот Груевски. На пресконференцијата одржана на 30 март, лидерот на опозицијата изјави дека СДСМ се откажува од сите барања, ги повика владејачките партии да донесат Изборен законик по нивна желба и да го објават денот на изборите⁵. Истиот ден, Груевски го објави 5 јуни како ден за одржување на изборите.

⁴ <http://sdsm.org.mk/default.aspx?mId=55&agId=6&articleId=5021>

⁵ <http://sdsm.org.mk/default.aspx?mId=55&agId=6&articleId=5038>

Во меѓувреме, на 26 март, албанската опозициска партија ДПА, која го бојкотираше Парламентот повеќе од две години, го објави своето враќање во законодавниот дом, посочувајќи дека сака да придонесе за што посекоро распуштање на Собранието и објавување на предвремените парламентарни избори.

На 12 април, Парламентот го избра Борис Кондарко, адвокат и член на СДСМ, за претседател на ДИК. На 14 април 2011 година се распушти Парламентот, а на 15 април спикерот на Собранието ги објави изборите, потврдувајќи го изборниот датум – 5 јуни 2011 година.

Овие избори ќе останат запаметени и по фактот што владејачкото мнозинство изгласа измени на Изборниот законик без да постигне консензус со опозицијата, што се случува по првпат во независна Македонија.

Граѓанската асоцијација МОСТ ќе ангажира 3.500 домашни набљудувачи кои ќе ги следат предвремените парламентарни избори. Парламентарното собрание на Советот на Европа одлучи да испрати ад-хок мисија со 20 набљудувачи, а ОБСЕ/ОДИХР ќе испрати 300 краткорочни и 24 долгочочни набљудувачи, со што бројката на странски набљудувачи од само овие две организации (без набљудувачите од странските амбасади) за предвремените парламентарни избори ќе биде 344. Колку за споредба, за време на локалните и претседателските избори во 2009, кога Македонија беше под исклучително голем надзор од страна на меѓународната заедница, вкупниот број странски набљудувачи (ОБСЕ/ОДИХР, Совет на Европа и странските амбасади) беше 320, што упатува на заклучокот дека меѓународната заедница е посkeptична за овие избори, отколку што беше за изборите 2009.

2. АХ, ТИЕ ИЗБОРИ!

Доцни институционалниот одговор на изборните нерегуларности од 2008–2009 година. Преку слободен пристап до информациите, се обративме до основните судови Скопје 1, Охрид, Тетово, Гостивар и Струга, и побараме информации за бројот на првостепените пресуди донесени против изборните нерегуларности во 2008 и во 2009 година. Баравме информација за видот на пресудата, за тоа дали постапките биле непотребно одложени и колку од постапките се поврзани со кривични дела пропишани во Кривичниот законик. Анализата на добиените одговори укажува на следниве заклучоци.

Во 2008 и 2009 година, во судските уписници во основните судови Скопје 1, Тетово, Гостивар и Струга се заведени 45 кривични предмети за изборни нерегуларности и се покренати постапки за следниве кривични дела: спречување на избори и гласање (КЗ член 158); злоупотреба на правото на гласање (КЗ член 161), поткуп при избори и гласање (КЗ член 162); спречување на службено лице при вршење на службено дејствие (КЗ член 382); злосторничко здружување и недозволено изработување, држење и тргување со оружје или со распрскувачки материји (КЗ членови 394 и 396). Анализата покажа дека во 17 постапки се донесени осудителни пресуди, во 5 се донесени ослободителни пресуди, во 4 одбивателни пресуди, а 2 пресуди сè уште не се правосилни. Три постапки се прекинати, а 17 постапки се во тек. Голем дел од постапките (вкупно 17) се сè уште во тек, односно или се вратени за повторно одлучување или се сосема блокирани, додека 3 постапки се прекинати.

Ревизијата на Националната програма за донесување на европското законодавство 2011 (понатаму во текстот: НПАА 2011) предвидува активности за спроведување на препораките од извештаите на ОБСЕ/ОДИХР од претседателските и локалните избори во 2009 година.

Според НПАА 2011, на својата 99 седница, Владата формирала четири тематски подгрупи задолжени за разгледување на наодите од Извештајот на ОБСЕ/ОДИХР, кои се однесуваат на активните мерки за надминување на проблемот со наводните случаи на заплашување, зајакнување на изборната администрација и наодите поврзани со Избирачкиот список⁶. Но, во НПАА 2011 нема информација за бројот на средбите остварени од страна на овие групи, како ни за конкретните заклучоци и препораки. Кога станува збор за активните мерки за надминување на проблемот со наводните заплашувања, формирана е работна група и истата е задолжена за донесување на Акционен план со препораки за изменување на Изборниот законик. Овие препораки не се земени предвид во новодонесениот Изборен законик од април 2011 година.

Што се однесува до Избирачкиот список, на 5 април ДИК објави дека вкупниот број гласачи, заклучно со јануари 2011 година, изнесува 1.830.384⁷. Голем дел од експертската јавност изрази загриженост во однос на користената методологија за прочистување на списокот, која резултираше со 43.000 гласачи повеќе во споредба со бројката што пред 2 месеца ни ја соопштија министерот за правда Маневски и министерката за внатрешни работи Јанкуловска. По едногодишното „прочистување“ на Избирачки список, за период од само две години бројката успеа толку да се зголеми и од 1.792.000

⁶ Работна група за измени и дополнување на изборното законодавство; Работна група за активните мерки за надминување на прашањата за наводни заплашувања за време на изборите; Работна група за изградба на капацитетите на изборната администрација и Работна група за прочистување на Избирачкиот список. Овие работни групи ги координира Секретаријатот за европски прашања, а тие вклучуваат членови од сите надлежни државни органи, невладиниот сектор и од меѓународната заедница.

⁷ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=6E21782ED6DA344787582F1654346A89>

регистрирани гласачи на последните претседателски и локални избори во 2009 година во април 2011 да стигне до 1.830.384. Колкав процент на прираст на населението во Македонија ни е потребен за владината математиката со избирачкиот список барем малку да изгледа реално?

Нереалноста на Избирачкиот список ја потврдува и следнава симулација која се базира на резултатите од последниот Попис во Република Македонија од 2002 година. Според Пописот, вкупниот број население во Македонија е 2.022.547, а бројот на лицата со право на глас во 2002 година бил 1.664.292, што упатува на заклучокот дека разликата меѓу вкупниот број граѓани и граѓаните со право на глас (што би требало да биде цифрата на малолетни лица во државата во 2002 година) била 358.255 граѓани. Врз основа, пак, на податоците добиени со истиот Попис, вкупниот број на население по различни возрасни групи во 2002 е: 122.757 (0–4 години); 143.184 (5–9 години); 160.339 (10–14 години), и 165.422 (15–19 години); или вкупно – 591.702. Според овие податоци, само бројот на лица на возраст од 0 до 14 години е за 68.025 лица поголем споредено со 358.255 и изнесува 426.280. Ако на оваа бројка се додаде и бројот на населението на возраст од 15 до 18 години, бројката на малолетни лица ќе биде веројатно поголема од 500.000, што пак значи дека Избирачкиот список во 2002 година имал околу 140.000 гласачи повеќе од реалното. Нашата анализа покажува дека Избирачкиот список во периодот 2002–2011 континуирано растел, па така од 1.664.292 гласачи (2002), во 2011 тој број изнесува 1.830.384 лица, што значи дека за девет години бројот на населението со право на глас во Македонија се зголемило за 166.092 лица или, изразено во проценти е 10% во однос на 2002 година. Според оваа логика, пописот во 2011 ќе покаже дека Македонија има 2.225.000 жители (за 10% повеќе население отколку во 2002), што е неверојатно доколку се

има предвид дека во периодот 1999–2009 година населението од 2.021.578 (во 1999) се зголемило за околу 30.000 и достигнува број од 2.052.722 (во 2009), што дефинитивно покажува дека за две години пораст од над 170.000 е невозможен.

Друга релевантна симулација за преbroјување на малолетните лица може да се направи доколку се пресмета бројот на ученици запишани во основното и во средното образование во 2009 година. Имено, во основните училишта се запишани вкупно 220.833 ученици, додека во средните училишта вкупно 92.753 ученици, од кои 24.700 се матуранти и имаат право на глас. Повторно се доаѓа до бројка од 288.886 ученици кои немаат право на глас. Освен тоа, оваа бројка значително ќе се зголеми кога на неа ќе и се додаде бројот на најмладото население, односно оние на возраст од 0 до 6 години. Заклучокот е повторно дека ако на бројот на гласачите кои се избирачкиот список се додаде бројот на малолетните лица опфатени со школскиот систем, Македонија би требало да има над 2.200.000 жители, што според официјалните податоци за трендот на намалување на прирастот на населението во последните години е невозможно⁸.

Сево ова укажува на фактот дека Избирачкиот список содржи нереален број гласачи, односно според наша проценка тој вклучува најмалку 200.000 фиктивни гласачи. Оваа бројка е доволна за манипулација со изборните резултати во корист на партиите што се на власт.

Друга приказна е пак гласањето на дијаспората, почнувајќи од тоа зошто луѓето од дијаспората, кои со децении живеат, печалат и трошат во некои други држави по светот, треба да решаваат за тоа по

⁸ http://www.stat.gov.mk/Publikacii/MakBrojki2010web_mac.pdf, за пove}е детали, вidi str.11

какви улици ќе се движат и каква Влада ќе имаат оние кои живеат, печалат и трошат во Македонија, па сè до тоа дека никој не знае колкав е бројот на лубето од дијаспората кои имаат право на глас, а парите кои Владата ќе ги потроши за изборите во дијаспората се огромни и легитимитетот на избраните тројца пратеници е спорен. Имено, ако за избор на тројца пратеници од дијаспората се доволни 4.800 гласови, зарем тие се многу покадарни и повредни од кој било од 120-те пратеници избрани во шестте изборни единици во Македонија, за кои во просек по пратеник се потребни меѓу 7.000 и 11.000 гласови⁹!

3. МЕДИУМИТЕ И ИЗБОРИТЕ

Со измените на Изборниот законик⁹ од април 2011 година, Собранието не ги реши проблемите од октомври 2008 година, кои се однесуваат на правилата за известување од страна на медиумите за време на изборите. Имено, Изборниот законик пропишува дека Советот за радиодифузија (СРД) ги донесува Правилникот за однесувањето на радиодифузерите пред изборната кампања и Правилникот за праведно медиумско претставување за време на кампањата. Оваа одредба е спротивна на постоечкиот Закон за радиодифузија, кој налага одлуката за правилата за претставување на политичките партии во електронските медиуми за време на изборната кампања да ги донесе Парламентот, по предлог од СРД¹⁰.

⁹ Службен весник на Република Македонија бр. 44/2011. Измените на Изборниот законик се достапни на следниов веб-сајт <http://sobranie.mk/ext/materialdetails.aspx?Id=51af8e44-c84c-4a7a-8eca-9e1ed2126418>.

¹⁰ Членот 80 од Законот за радиодифузија, Службен весник на Република Македонија

Освен тоа, останува нерегулирано однесувањето на печатените медиуми и на новите медиуми (Интернет).

И покрај ваквата законска недореченост, треба да се забележи дека СРД за првпат во македонската демократска историја ги подготви правилниците¹¹. Правилникот предизвика дебата меѓу политичките опоненти и во медиумите. Она што предизвика лавина реакции во јавноста беше одбивањето на ЈП Службен весник (СВ) веднаш да ги објави правилниците¹². Претседателот на СРД, Зоран Стефановски, реагираше дека со ваквото однесување се создава вакуум и дека СВ излегува од својата законски пропишана надлежност, поради што поднесе кривична пријава против СВ и неговото одговорно лице¹³. Директорот на СВ, Тони Трајанов, не остана покус и поднесе тужба за клевета против Зоран Стефановски¹⁴, откако СВ конечно ги објави правилниците.

Пред почетокот на кампањата за предвремените избори, владините реклами во провладините медиуми значително се зголемија, а притисоците врз медиумите кои се критички ориентирани кон Владата се интензивираа. Се случија и нови превирања во медиумскиот простор. Имено, новата епизода во случајот медиуми се насети во почетокот на март, кога во медиумите проструија шпекулациите за

бр. 100/2005, 19/2007, 103/2008, 6/2010 и 145/2010. Текстот на Законот е достапен на англиски јазик на следниов веб-сајт http://www.srd.org.mk/images/stories/legislativa/zakon_za_radiodifuzija_english.pdf.

¹¹ http://www.srd.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=131&Itemid=79&lang=mk

¹² <http://www.sitel.com.mk/dnevnik/makedonija/sluzben-vesnik-ne-gi-objavuvapravilnicete-na-srd>

¹³ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=058CFC8C8DC4CA478CE1BD3D75C29994>

¹⁴ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=613E747D3FCBF645A6665999CF8E404E>

одлуката на шефот на ВАЦ за Македонија, Срѓан Керим, за затворање на либералниот Утрински весник и преориентација на уредувачката политика на Дневник кон десната политичка опција¹⁵. Превирањата во оваа медиумска куќа добија на интензитет во почетокот на април, кога како главен уредник на местото на Сашо Кокаланов дојде Зоран Димитровски, дотогашниот уредник на Публика¹⁶. Веднаш потоа следуваше случајот „Колумнисти”, во кој четири популарни колумнисти во весникот престанаа да соработуваат со Дневник, со образложение дека е загрозена слободата на изразување, дека е уништен жанрот колумна, односно дека под превезот на економската цензура се вршела политичка цензура¹⁷. Уредникот негираше каква било цензура и напуштањето од страна на колумнистите го интерпретираше како нивна одлука поради финансиски причини¹⁸. Во меѓувреме, згасна и критички настроениот Глобус¹⁹, наводно поради неплатени сметки кон ВАЦ за печатење, а се случи и блокирање на сметките на критичкото радио Канал 77 (поради спорен неплатен данок), што во јавноста беше протолкувано како обид за замолчување²⁰.

Наместо да го измени Законот за радиодифузија, со цел да ја транспонира Директивата за аудиовизуелни и медиумски сервиси (AVMSD), Владата подготви нов Предлог-закон за аудио и аудиовизуелни медиумски сервиси, којшто медиумските експерти го оценија како многу сличен на унгарскиот закон. Се чини дека

¹⁵ <http://www.vreme.com.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1&ArticleID=15763&EditionID=2263>

¹⁶ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=136373>

¹⁷ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=137227>

¹⁸ <http://www.dnevnik.mk/?ItemID=48114B909622DD468A06AD8D62A58ABD>

¹⁹ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=13746>

²⁰ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=5A737B0065581F4098420F5CD308B188>

Владата го злоупотребува транспонирањето на Директивата за да изготви нов закон кој, меѓу другото, инсистира на новинарски стандарди за „*профессионално, прецизно и нейриспратрасно информирање*”²¹. Со регулирање на новинарските стандарди со закон, de facto се легализира цензурана. Освен тоа, овие одредби се спротивни на сите релевантни меѓународни стандарди²². Процесот на подготвка на Законот беше нетранспарентен, поради што Предлог-законот не беше ставен на располагање преку официјалните извори.

4. СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

Слободата на изразувањето е срцевината на демократијата бидејќи овозможува различност на идеи, мислења и ставови. Граѓаните, навикнати на ова право практицирано во последниве две децении, се чини сè уште не можат да поверуваат дека може да им биде загрозено, па дури и одземено. Можеби и затоа, случајот со опсадата на А1 доби толку голема спонтана граѓанска поддршка. Тоа, се чини, беше кумулација на еден негативен тренд, прво на заплашување и контрола на новинарите, а потоа и на слободата на изразување воопшто.

²¹ Копијаниот член 25 од хрватскиот закон во македонската верзија пропишува: „Аудиовизуелните или радиопрограмите мора да ги исполнуваат следниве критериуми: настаните мора да бидат претставени верно и различните приоди и мислења мора да бидат соодветно претставени; вестите мора вистински и коректно да ги презентираат фактите и настаните, мора да бидат непристрасни и професионално коректни и мора да поттикнуваат слободно формирање на мислење.”

²² Одлуки на Европскиот суд за човековите права во случаите за „*прецизно и балансирано информирање*“ и Декларацијата на Меѓународната федерација на новинарите <http://europe.ifj.org/en/articles/ifj-warns-hungary-over-threats-to-media-as-parliament-votes-on-new-law>

Така, последниот извештај на САД за човековите права (од април 2011) заклучува дека „иако со Уставот е загарантирана слободата на изразување во медиумите, Владата не ги почитуваше секогаш овие права, а владиниот притисок врз медиумите беше проблем.”²³ На кој начин се врши систематско загрозување на слободата на изразување?

Прво, Владата - како еден од најголемите клиенти на медиумите - преку откуп на скапи медиумски кампањи, практично ги корумпира медиумите, ја обезбедува нивната наклонетост и ја наметнува самоцензурута. Оние, пак, кои се критички ориентирани, јавно се прозиваат од страна на Премиерот и Претседателот, кои ги повикуваат граѓаните да не им веруваат на овие медиуми, односно ги предупредуваат граѓаните дека овие медиуми погрешно ги интерпретираат нивните изјави! Дополнително, голем број постапки се водат пред судовите, каде што политичари ги тужат новинарите за клевета и/или за навреда, барајќи огромни средства како надомест.

Само во скопскиот суд, бројот на предмети во 2010, споредено со 2009, е зголемен за 300% (89 случаи наспроти 30 случаи). Во моментов во македонските судови се водат вкупно 121 случај против новинари. Засега, еден од клучните наоди е поразителниот факт дека судовите ги одбиваат тужбите против самиот медиум, бидејќи не сметаат дека и правното лице треба да сноси одговорност за уредувачката политика, дури и кога со неа тенденциозно клеветат.²⁴

Од друга страна, поединците кои ќе изразат критички став спрема властта се казнуваат во постапки инициирани по службена должност.

²³ 2010 US State Department report on Human Right, Country Report for Macedonia

²⁴ Граѓанскиот сектор ги набљудува овие судења. Првиот прелиминарен извештај од овие набљудувања се очекува во април 2011.

Така, во јавноста добро познатиот случај на Душко Илиевски²⁵ е илустрација за нарушување на една од клучните слободи. Душко Илиевски, иако беше ослободен од Апелациониот суд од прекршокот – навреда на орган; во повторното судење, Основниот суд повторно му изрече казна. Процесот е повторно во Апелациониот суд, меѓутоа ова покажува дека постојат сериозни закани за слободата на изразувањето. Прво, Јавното обвинителство не ја почитува слободата и дава предимство на заштитата на државните органи, а дополнително судството не ја обезбедува заштитата на слободата, во согласност со европските стандадри за тоа какви критики против власта и на кој начин се дозволени.

Затоа, Здружението на новинарите побара целосна декриминализација на клеветата и навредата и префрлање на овие случаи во граѓанското право. На тој начин, оние кои тужат за клевета ќе мора да платат судски такси сразмерно на бараната оштета и нема да можат паушално да бараат огромни парични средства како оштета, влевајќи им страв на тужените новинари. Здружението истакна дека треба да се утврди и ограничување на паричната казна, имајќи предвид дека еnormно високите казни можат да доведат и до затворање на медиум. Практиката да се изрекуваат огромни суми за оштета, создаде неповолна клима во новинарството.²⁶

Неприфатливо е и тоа што тужениот новинар треба во целост да се брани од обвинението. Иако членови на ВМРО-ДПМНЕ во „знак на добра волја“ повлекова 20-тина тужби за клевета против новинари,

²⁵ Душко Илиевски протестираше со транспарент на кој имаше слика на премиерот од отворањето на млекарницата *Свегмил* на кој пишуваше „Кражба во 100 чекори“

²⁶ Случајот на Груевски против Фрчковски, каде што на Фрчковски му беше наложено да му исплати 30.000 евра оштета на Груевски. Случајот е прифатен од Европскиот суд за човековите права, меѓутоа сè уште нема пресуда.

нејасно е дали државата е подготвена да одговори на предизвиците и да ја декриминализира критиката и јавно искажаниот став?

5. ЗАКОНИ БЕЗ ЛЕГИТИМИТЕТ

Парламентот не успеа да ја поврати својата функција за демократска контрола на Владата. Напротив, тој служеше како сцена за уништување на политичкиот дијалог, што се случи во првите три месеци од 2011 година и доведе до сериозна политичка криза во земјата.

Злоупотребувајќи го отсуството на четирите опозициски партии, владејачкото мнозинство во Собранието започна хиперпродукција на закони. Во рок од само два месеца (од 20 февруари до 15 април), Собранието донесе 185 закони. Од 185-те закони, само 3 спаѓаат во групата закони за хармонизирање на домашното со европското законодавство. Законите не беа предмет на консултации и дебата пред нивното поднесување во Собранието, а со донесувањето на овие закони во отсуство на опозицијата се направија огромни промени, и тоа во некои клучни области. Исто така, беа донесени и 8 предлог-закони со кои се изменуваат и дополнуваат клучните прашања од областа на реформата на јавната администрација, а најголемиот дел од нив беа донесени во скратена постапка. По скратена постапка се изменија и други 70 закони, менувајќи ги административните постапки за таканаречениот „молк на администрацијата“.

На 11 април 2011 година, Собранието ги донесе измените на Законот за пратениците²⁷, со што се воведе намалување на две-

тртини од платата на пратениците кои не учествуваат во неговата работа, односно го бојкотираат, а намалувањето почнува да важи од моментот кога ќе биде дадена јавна изјава за бојкот.

Во овој период се одржа и последната седница на Националниот совет за европски интеграции (НСЕИ) во овој парламентарен состав, и тоа на 21 јануари 2011 година, а на дневен ред беше ревизијата на НПАА 2011. Во своето „Мислење за усвојувањето на законодавството на ЕУ за 2011 година“²⁸, НСЕИ ја истакна потребата Парламентот да продолжи да работи врз основа на дијалог и потребата за подобра и поефикасна соработка меѓу Владата и НСЕИ. НСЕИ побара од Владата да организира јавни дебати и консултации со засегнатите страни при изготвувањето на подзаконските акти поврзани со важни закони од НПАА. Уште еднаш се нагласи приоритетот за инвестирање во капацитетите на нејзините човечки ресурси.

Работата на НСЕИ прекина по почетокот на бојкотот на Собранието од страна опозицијата. Трите HBO²⁹ кои ја следеа работата на НСЕИ и беа „избрани“ од седницата на НСЕИ во Парламентот на 25 декември 2009 година, сè уште не добиле официјален одговор на нивното барање упатено до НСЕИ (со датум од 25 јануари 2010 година) да продолжат со мониторинг на работата на НСЕИ и да учествуваат на неговите седници.

Парламентот не добива никакви анализи од Парламентарниот институт, кој иако беше формално воспоставен сè уште на почнал со извршување на својата функција, а тоа е зајакнување на законо-давниот, надзорниот, аналитичкиот и истражувачкиот капацитет на Собранието.

²⁷ <http://sobranie.mk/ext/materialdetails.aspx?Id=bc01d869-659f-4aa0-ac9e-65aece0b78ee>

²⁸ <http://sobranie.mk/default.asp?ItemID=F00277883EBD1C49A9977C171175C39A>

²⁹ ФООМ, МЦЕО и HBO Инфоцентар.

Исклучително е важно новото Собрание што ќе се формира по изборите да ја поврати својата улога на демократска контрола врз Владата. Тоа мора да обезбеди колку што е можно поширока јавна дебата за законите што ќе бидат предмет на донесување. Исто така, мора да се обезбеди консензус за законодавните акти кои се од големо значење за реформскиот процес во Македонија и за европскиот интегративен процес. Политичкиот дијалог мора да се врати во Парламентот. НСЕИ треба непречено да работи и да биде поддржан од релевантните институции, но и да ги зајакне своите административни капацитети. НСЕИ треба да обезбеди редовно учество на повеќе претставници на граѓанското општество на неговите седници и да дозволи сеопфатен мониторинг на неговата работа.

6. МЕГУЕТНИЧКИ ОДНОСИ

Мегуетничките и мегурелигиските односи во Македонија се под постојана закана поради непостоењето политички дијалог и поради недостигот од јавна дебата за чувствителните прашања. ВМРО-ДПМНЕ продолжи со провокациите од типот на проектот „Скопје 2014“ и стаса до контроверзната изградба на музејот во стилот на средновековна црква на скопското Кале. Неколкумина функционери на ДУИ побараа запирање на изградбата и тврдеа дека таа може да предизвика верски тензии. Спротивно на официјалните изјави дадени од Канцеларијата за заштита на културното наследство за тоа дека сите градежни работи ќе бидат стопирани, изградбата буквально продолжи преку ноќ. Група луѓе, предводена од висок функционер на ДУИ, насиливо влезе на Калето и почна да го урива градежниот објект. Ситуацијата кулминираше кога дојде до тепачка

меѓу протестантите Албанци кои се спротивставија на изградбата на музејот-црква и Македонците кои дојдоа да го бранат објектот. Министерството за внатрешни работи поднесе пријави против 60 лица кои беа идентификувани како учесници во судирот. Речиси сите политички партии и организации на етничките Албанци тврдеа дека проектот е провокација од конзервативната владејачка партија ВМРО-ДПМНЕ. Опозицијата ја обвини владејачката коалиција за намерно разгорување на етничките тензии, со цел да го одвлече вниманието од економската криза, сиромаштијата, криминалот и корупцијата.

Уште едно жешко прашање кое и натаму крева тензии меѓу македонското мнозинство и етничките Албанци е пописот, кој поради предвремените избори е одложен за октомври 2011 година. Некои албански опозициски партии велат дека се плашат оти пописот ќе бил злоупотребен со цел да се намали бројот на етничките Албанци во земјата од реалниот број на терен. Некои Македонци се плашат токму од спротивното.

Капацитетите на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор се сè уште слаби. Големо внимание се посветува на спроведувањето на Стратегијата за рамноправна застапеност на немозинските заедници во Република Македонија (2007), која беше трансформирана во инструмент за партиско вработување на неквалификуванкадар, бездефинирана работника и канцелариски простор (250 вработувања на претставници на малите заедници и 200 нови вработувања пред крајот на 2010 година³⁰, како и 600 вработувања предвидени во 2011 година³¹). Агенцијата за заштита на правата на

³⁰ <http://siofa.gov.mk/mk/index.php?news=205>

³¹ <http://siofa.gov.mk/mk/index.php?news=214>

малцинствата кои претставуваат помалку од 20% од населението³² е во почетна фаза и е главно фокусирана на изградбата на капацитетите на своите вработени.

7. ПРОТЕСТИ И КОНТРАПРОТЕСТИ

Правото на мирен протест, заедно со слободата на изразување и правото на здружување, се во основите на секоја функционална демократија. Затоа, правото на мирен протест, како едно од основните човекови права, е загарантирано во сите главни меѓународни договори за заштита на човековите права и тоа им се гарантира на поединци, групи, неформални здруженија, правни лица и корпорации. Овозможувањето учество во мирен протест обезбедува можност за сите во едно општество да ги изразат своите ставови кои им се заеднички со други. На тој начин, слободата на мирен протест обезбедува дијалог во рамките на граѓанското општество и меѓу заедницата, политичките лидери и Владата.

За жал, последнава година слободата на мирен протест во Македонија е загрозена. Пропустот што беше направен со тоа што не беа навреме преземени мерки за заштита на протестот против градењето црква на скопскиот плоштад во 2009 (сега веќе познат како мартовски протест на Архибригада) се чини беше основа за создавање негативен тренд на контрапротести кои според меѓународните стандарди не се дозволени и треба да бидат забранети.³³ Тоа дури резултираше и со прераснување на ненасилните протести во насиленi протести (на пример, протестот на Калето).

³² Основана во ноември 2009 година

³³ Jarman, N.&Bryan, D., General Principles Governing Freedom Of Assembly And Public Events

Неспорно е дека јавните протести можат да бидат провокативни и како такви да ја предизвикаат „опозицијата“. Меѓутоа, во овие случаи улогата на државата е да ја овозможи слободата на мирен протест, а особено да ги заштити оние кои протестираат од контрапротести и да им обезбеди да се движат, односно да ја спроведат планираната рута.³⁴ Клучно е да се напомене дека правото на контрапротест не смее да го наруши правото на другите да протестираат. Напротив, демонстрантите мора да ги почитуваат правата на другите.

Во вакви случаи е особено важно да се истакне улогата на државата, која има обврска да ги заштити и обезбеди сите настани каде што се организираат или спонтано се појавуваат контрапротести. Особено е важно државата да обезбеди соодветни полициски ресурси, кои ќе можат да ги заштитат симултаните протести, онолку колку што е можно, од далечина што им овозможува меѓусебно „да се видат и да се слушнат“.³⁵ Државата има позитивна обврска активно да ги заштити мирните протести, и ова мора да биде загарантирано со домашното законодавство. Оваа обврска ја задолжува државата да ги заштити учесниците на мирниот протест од кого било или од која било група, вклучувајќи ги и агентите провокатори, што ќе се обиде на кој бил начин да го наруши или попречи протестот.

За жал, Република Македонија изминативе години – се чини – не успева да ја спроведе оваа своја обврска и на тој начин директно ги нарушува основите на секое граѓанско општество и функционална демократија. Позитивната обврска на државата да ги заштити

³⁴ Така, на пример, во САД е дозволено присуство на т.н. „непријателска публика“ на оддалеченост од која можат „да се слушнат и да се видат“, меѓутоа во никој случај не смее да им биде дозволено да го прекинат другиот протест. Слично, во Франција полицијата има обврска да ги заштити демонстрантите од другите и да им обезбеди дека можат да ја следат зацртната рута.

³⁵ OSCE/OIDHR, *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*, Второ издание, 2010

мирните протести, вклучува и обврска за соодветната обука на безбедносните сили и органите на прогонот. Така, полицијата мора да биде соодветно обучена за да може да ги штити мирните протести и во својата култура и етика адекватно да ги приоритизира човековите права и нивната заштита. Ваквата обука задолжително треба да содржи не само вештини и техники за менаџирање со толпа, со цел да се намали потенцијалниот ризик од повреди, туку треба да се изградат и капацитетите и свеста кај тој персонал за да може да ја разбере одговорноста која ја има во овозможувањето мирниот протест да помине во најдобар ред.

Се чини дека е неопходно да се потсети Владата дека судската практика на Европскиот суд за човековите права недвосмислено укажува на тоа дека „*Правото на конституаритет не може да ѝ бидејќи правото на другите да го демонстрираш*“.³⁶ Бидејќи, секое лице или група има право да ја ужива слободата да го искаже својот став, непопречено/непопречена од страна на други, контрадемонстрантите не смеат да им попречат на активностите на оние кои не го делат нивното мислење. Советот на Европа укажува дека во ваквите случаи мора да се истакне улогата на државата и таа мора да обезбеди мирните протести да се одржат и во никој случај да не бидат попречени со контрапротести. Така, на пример, во случајот *Christian Democratic People's Party v. Moldova (no. 2)* (2010), Судот укажал дека „*обврска на полицијата е да застане помеѓу две групи и да ѝ обезбеди јавниот мир...*“.³⁷

Уште повеќе, јасно е каква е улогата на државата кога намерата на организаторите на контрапротестот е да спречат да се одржи мирен

³⁶ За повеќе детали, види го случајот на Европскиот суд за човековите права, *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, 1988, став 32

³⁷ За повеќе детали, види го ставот 28 од пресудата (слободен превод на македонски јазик)

протест, односно како ефект, да им го загрозат правото на другите мирно да протестираат.

8. КОЈ ИМА УШИ, КЕ ЧУЕ!

По подолг период³⁸, во посета на Република Македонија дојде претседателот на Европската комисија Жозе Мануел Баросо. За време на својата посета, Баросо се сретна со премиерот Груевски, со претседателот Иванов, како и со политичките лидери Ахмети и Црвенковски. Високиот гостин не пропушти да спомене дека посетата има за цел да потсети на европската агенда и на опасноста од заостанување во европските интеграциски процеси и губењето на препораката за почеток на преговорите³⁹.

Претседателите Баросо и Иванов одржаа заедничко предавање за претставниците на граѓанското општество, академската заедница, медиумите и др. Баросо ни ги освежи сеќавањата за развојот на односите меѓу ЕУ и Македонија; зборуваше за охридскиот Рамковен договор од август 2001 година; за примената на механизмот за брзи интервенции, кој за првпат се примени во Македонија во октомври 2001 година; за првата воена мисија на ЕУ насловена „Конкордија“ во 2003 година, проследена со полициската мисија „Проксима“, како и за потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација во екот на воената криза, во април 2001 година. Тој истакна дека спроведувањето на реформите од ЕУ-агендата било клучно за

³⁸ Првата посета на претседател на Европската комисија на Македонија се случи во октомври 2004 година, кога тогашниот претседател Романо Проди дојде во Македонија за лично да го достави Прашалникот и да ја изрази поддршката од Европската комисија.

добивањето на статусот држава-кандидат во 2005 година, односно препораката за почеток на преговорите во 2009 година. „За да йреминеше т преку трајот, едносоставно нема да биде доволно ако само се тешкотреши на досегашниот успех“ порача Баросо⁴⁰, повикувајќи се на суштинските реформи во судството и во јавната администрација, кои ги нарече столбови на демократијата и ги поврза со економскиот развој на државата и со идното усогласување со стратегијата „Европа 2020“.

Натаму, претседателот Баросо со зборовите на Хенри Дејвид Торо „Оставајте то минашто и работете за иднината“ ги повика премиерот Груевски и претседателот Иванов да покажат лидерство: „Решете то тешкотреши за името СЕГА. Како што знаете, политичката реалност е таква што решението на спорот со името значиштето ке то забрза процесот на вашето пристајување во Унијата.“⁴¹

Но, и за посетата на Баросо имаше различни видувања. Владата првично тврдеше дека Баросо ќе препорача скрининг процес на македонското законодавство, но откако Баросо отворено укажа дека тоа нема да се случи, изјавата се видоизмени и се тврдеше дека претседателот „дал конкретна временска рамка за акција“ на политичките лидери во земјата. Додека јавноста се прашуваше дали има некој кој ќе ги чуе пораките од високиот гостин, претседателот Иванов беше задлабочен во своите „историски читанки“, а премиерот Груевски не го ни удостои со свое присуство на предавањето, што говори за посветеноста на неговата Влада на ЕУ-агендата. Нејасно е зошто премиерот Груевски не присуствуваше на предавањето, ако

⁴⁰—<http://www.delmkd.ec.europa.eu/en/key-information/key-speeches/Barroso-speech-Ohrid-09042011.pdf>

⁴¹ ibid

се знае дека и наредниот ден тој беше во Охрид, на отворањето на реконструираниот аеродром „Св. Апостол Павле“⁴². Има ли некој свесен во Владата на ВМРО-ДПМНЕ кој ќе му каже на Груевски дека неговото неприсуство беше невиден гаф, бидејќи претседателот на Европското комисија го пречекува (и дружи) претседателот на Владата, а не претседателот на државата (освен ако не станува збор за Франција).

Веројатно и Баросо знаеше со кого си има работа, па предложи отпочнување на политички дијалог на високо ниво меѓу ЕУ и Македонија, кој Владата веднаш се обиде да и го продаде на јавноста како „претпристапни преговори“ и божем поместување од мртвата точка во која државава се наоѓа цели 5 години. Студениот туш⁴³ дојде од портпаролот на комесарот за проширување Штефан Филе, Наташа Батлер, која објасни дека „Овој дујалот меѓу ЕК и Македонија е механизам што досега не бил користен за ишту една друга земја“⁴⁴, иако многумина ја препознаа приказната за Словачка и Владата на Мечијар од периодот на нивното пристапување⁴⁵.

9. МЕТОДОЛОГИЈА

Целта на овој квартален извештај е да даде оценка за состојбата со европските интеграции во Македонија, особено во контекст на предвремените парламентарни избори што треба да се одржат на

⁴² <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=136575>

⁴³ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=946E123DE28D3142A7337C4413059196>.

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=AB1C6171B7759346BFA14718E92D7253>

5 јуни 2011. Покрај актуелните настани во државата поврзани со европската интеграција, предмет на анализа во овој извештај е и документот што го објави Владата во април 2011 година, насловен „*Ошчеш џ за рабоќењето на Владата преведена од ВМРО-ДПМНЕ 2006-2011 – Македонија не зажира џовеке*“⁴⁶ (натаму во текстот „Отчет“)⁴⁷.

Појдовна основа за анализата на овој мониторинг се документите што ги изработуваат Владата на Република Македонија, Европската унија, како и медиумското покривање на настаните поврзани со ЕУ во Македонија. Главни документи коишто се анализираат покрај „*Ошчеш џ*“ се: *Програма на Владата 2008–2012, Преродба во сќо чекори 2006, Преродба во сќо чекори надградена и проширена, 2008, „Ревизијата на Пристајноста Ѓарѓнерството“* од 5 февруари 2010 година (натаму во текстот: Ревизија 2010), „*Национални џе Ѓиротри за усвојување на џраво џо на Европската унија – Ревизија 2011, 2010 и 2009*“ (натаму во текстот НПАА 2011, 2010, 2009); *Извештајот на Европската комисија за најредокот на Република Македонија за 2010 и за 2009 година* (натаму во текстот Извештај 2010 и 2009), *Одлука на Советот за Ѓринцији џе, Ѓироријешти џе и услови џе содржани во Пристајноста Ѓарѓнерството со Република Македонија*, Брисел, февруари 2008 година (натаму во текстот Пристапно партнество), говорите на претседателот Иванов и на претседателот на Европската комисија Баросо, како и другите ресорски стратегиски документи кои содржат суштински информации за секторите што се следат.

За волја на вистината, Македонскиот центар за европско

образование (натаму во текстот МЦЕО) и Фондацијата Отворено општество – Македонија (натаму во текстот ФООМ) имаат ограничени капацитети и невозможно е да се следат сите сектори. Сепак, за да се добие некаква поцелосна слика, анализата на некои сектори е направена само врз основа на објавените стратегиски документи или со помош на партнерски организации кои или го имаат потребниот капацитет или пак одблиску го следат конкретниот сектор. Од друга страна, онаму каде што двете организации имаат капацитет и во секторите кои се предмет на мониторинг уште од 2009 (реперите утврдени од ЕК), анализата е подетална.

И за овој квартален извештај го користевме институтот за слободен пристап до информациите од јавен карактер, но некои институции сè уште одлучуваат да молчат.

Во извештајот е опфатен периодот од јануари до април 2011 година што значи 4 месеци наместо 3. Тоа е поради фактот што во овој период се случија настани кои не беше возможно временски да се детерминираат – како на пример, прогласувањето на предвремените избори и распуштањето на Собранието.

Во однос на методите што се користеа, покрај анализата на суштинските документи и деск-истражувањето, се спроведоа и интервјуа со некои од засегнатите страни, како и со одговорните лица од институциите.

Од страна на медиумите, пак, се следеа 14 медиуми, и тоа: седум дневни весници (*Уштински весник; Дневник; Вес; Вечер; Време; Нова Македонија и Штиц*) и централните информативни емисии на седум телевизии со национална и со сателитска концесија (*A1; Канал 5; Сител; Телма; MTB 1; Алфа и Алса*)⁴⁸.

⁴⁶ <http://www.vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/OTCET%202011%20-%20Vnatresni%20Listovi.pdf>

⁴⁷ Види заклучоци кон овој извештај, точка е)

⁴⁸ Мониторингот на медиумите е партнерски проект со НВО Инфоцентар од Скопје.

АНАЛИЗА

Aнализата за овој квартален извештај ја правиме во областите одредени во Отчетот на Владата, кои се поделени во три групи: а) вовед; б) проекти реализирани од страна на извршната власт, и в) проекти реализирани од страна на законодавната власт.

Уште во самиот Вовед од „Отчетот“ се вели дека „ВМРО-ДПМНЕ е *първа политическа партия во Република Македонија која дава ощечей преговори* во много прецизна и трансparenтна форма“. Нема дилема дека македонските граѓани за првпат гледаат ваков отчет, но исто така нема дилема дека голем дел од изнесеното во Отчетот е сеене магла и надуен балон што по малку наликува на приказните што меѓусебно си ги раскажуваат рибарите за својот успешен улов. На пример, на стр. 6 во „Отчетот“ Владата на ВМРО-ДПМНЕ тврди дека „*Во шие неколку години Република Македонија осврни најолем економски раст во својаша историја, 6,1% во 2007 година...*“

и ѝорасќи на извозот од 60% во првиште две години ошакаја формиравме Владаша”. Но, ако се проверат бројките во Програмата на Владата 2008–2012, ќе видиме дека реалноста не е ништо друго освен напумпана рибарска приказна. Имено, Програмата на Владата смета дека „Во 2007 е осврната највисока стапка на економски расцрт од 1991 година од 5,1%..., а извозот осврни највисок ѝорасќи од 1991 од 40%”⁴⁹. 5,1 одеднаш порасна во 6,1, а 40% стана 60%.

Ова е само еден од многуте „проекти“ на Владата што не кореспондираат со реалноста и кои го наметнуваат прашањето: Кога лажела ВМРО-ДПМНЕ? Тогаш кога ја донесувала Програмата на Владата или кога го давала Отчетот пред граѓаните на Република Македонија!?

Но, ова не е случај само со Програмата на Владата. Во однос на предизборната програма од 2008, насловена како „Преродба во сто чекори, надградена и прошириена“, интересно е тоа што ВМРО-ДПМНЕ утврдува пет приоритети од кои вториот гласи „Интеграција на Република Македонија во НАТО и во ЕУ“ (стр. 23). Веднаш по победата на предвремените парламентарни избори во 2008, Владата на ВМРО-ДПМНЕ ја изготви и Програмата на Владата за периодот 2008–2012, во која се презедоа сите пет приоритети, но овој, вториот, се видоизмени, па сега гласи: „Интеграција на Република Македонија во НАТО и во ЕУ, врз основа на осврнувањето на сите реформи и кришериуми и решавање на спорот со Грција врз ѝорасќи на незајрозување на националниот иденититет“ (стр.1).

Ова, пак, го отвора прашањето на легитимитетот. Ако пред избори ветувавте „интеграција на РМ во НАТО и во ЕУ“, а по изборите, откако ја добивте довербата на граѓаните, го сменивте основниот приоритет

⁴⁹ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2008–2012, стр. 2.

со додавката „врз ѝорасќи на незајрозување на националниот иденититет“, тогаш го губите и легитимитетот и правото на доверениот мандат. Имено, граѓаните претпоставуваат дека вие знаете како да ја интегрирате Македонија во НАТО и во ЕУ, особено по ветото од април истата година, и очекуваат да го испорачате ветеното, а не да го менувате приоритетот во нешто сосема трето за што не сте добиле мандат од граѓаните.

Вториот дел – проектите реализирани од Владата – го анализираме според поглавјата утврдени од Владата, и тоа: 1) Финансии-економија; 2) Инфраструктура; 3) Комунална инфраструктура во функција на здравата животна средина; 4) Македонија – земја на мирот, сигурноста, правдата и безбедноста; 5) Реформи во судството; 6) Реформи на администрацијата; 7) Земјоделство и шумарство; 8) Македонија – земја на еднакви можности; 9) Економија; 10) Енергетика; 11) Туризам; 12) Македонија – земја на знаење; 13) Македонија – земја на информатичари и развој на информатичко-кумуникациска технологија и креирање дигитални системи; 14) Здравство – здрава нација и развојна економија; 15) Надворешни работи и европски интеграции; 16) Одбрана; 17) Култура; 18) Развој на локалната самоуправа, и 19) Млади и спорт. За полесно следење на областите кои се предмет на овој мониторинг, секое од поглавјата се насловени според Отчетот на Владата, но добива и втор наслов (поднаслов), за да се портретира слика „поверна на оригиналот“, односно на реалноста.

Третиот дел од „Отчетот“ се однесува на проектите реализирани од законодавната власт, што е многу неумесно и е доказ за тоа дека Собранието во претходните 5 години беше марionета во рацете на Владата, за што ние пишувавме во сите наши претходни квартални извештаи.

Уште почудно е тоа што Владата дава отчет за нејзината работа за периодот 2006–2011, а притоа на обвивката на изданието ниту со лого не е претставена ниту една друга партија освен ВМРО-ДПМНЕ, ниту пак е споменета на 265-те страници текст. За критичката јавност, тоа не е отчет на Владата, туку предизборна програма на ВМРО-ДПМНЕ, изработена и отпечатена со злоупотребени буџетски средства.

Кој е поголем виновник – кризата или опозицијата?

Во Преродбата 2008, ВМРО-ДПМНЕ постави пет стратегиски приоритети за периодот 2008–2012 година, и тоа: 1) Зголемување на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, повисока стапка на вработеност, пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење; 2) Интеграција на Република Македонија во НАТО и во ЕУ; 3) Продолжување на борбата против криминалот и корупцијата и ефикасно спроведување на правото; 4) Одржување добри меѓуетнички основи и соживот врз принципите на меѓусебната толеранција и почитување, и подеднакво спроведување на Законот, како и довршување на имплементацијата на Охридскиот рамковен договор, и 5) Инвестирање во образоването, како најсигурен пат за создавање силни индивидуи и силна држава.

Во Отчетот на Владата не се прави осврт на овие приоритети. Нема ниту збор за членството во НАТО и во ЕУ, и во ниту една реченица не се споменува ветениот зголемен економски раст и подобар животен стандард. Подобрениите меѓуетнички односи не се наведени ниту во куртоазна формулатија.

Наместо тоа, авторот на ова писание се осврнува само на целите поставени во Преродбата 2006, така што речиси половина од воведниот дел се однесува на првиот премиерски мандат на Никола Груевски (2006–2008), за да се потсетат граѓаните дека се

постигнати историски економски резултати. Во жарот на желбата што попомпезно да се илустрираат успехите на Владата, авторот искористил податок дека во истиот период Македонија остварила голем пораст на БДП од неверојатни и невозможни 63% во однос на периодот 2005–2006 (стр.13).

Наместо отчет со осврт на приоритетите кои Владата сама си ги поставила, граѓаните со драматичен призвук се потсетени дека годините што следувале биле тешки, дека ниту една земја не излегла како победник од кризата, но и дека Македонија останала непоразена. Фалењето не запира овде. И во отежнати услови, Владата „не останала должна пред народот“. Како во социјализмот, Владата работела вредно и неуморно и со мотив она што го работи да остане запаметено, бидејќи била свесна дека она што се прави има ефект врз сегашноста, но и врз иднината на Македонија.

За крај, на тапет е ставена и опозицијата. Иако во ВМРО-ДПМНЕ настојувале изборите да бидат редовни, за да можат да ја извадат Македонија од економската криза, „*шуѓаше желби, ставени йред иншересиште на народот и државаша*“ (стр. 7) се испречиле пред нивната намера. Затоа, судот на народот ќе каже дали Македонија се враќа во минатото или се движи во иднината, а изборите би можеле да бидат запаметени како точка на пресврт и како конечно ослободување од товарот на транзицијата, што би претставувало вовед во новата ера за Македонија (стр.8).

Нашата анализа ќе се осврне на сите поглавја од делот за работата на извршната власт. Па, да одиме по ред!

1. ФИНАНСИИ – ЕКОНОМИЈА; МНОГУ ЗБОРОВИ, МАЛКУ ДЕЛА

Во делот на финансите, добар дел е посветен на периодот 2007–2008 и има очигледен недостиг од видливи резултати кај клучните индикатори за напредокот на економијата, кој се надоместува со користење розови очила при толкувањето на фактите, нивно извртување по потреба, како и со споредување со некои претходни влади, а не со целите кои Владата сама си ги задала и на кои се обврзала.

Уште во почетокот се користи невистинит податок дека македонскиот БДП во ниту една година претходно немал пораст повисок од 4%, притоа заборавјќи дека меѓу 1991 и 2005 е постигнат раст поголем од 4% (1999, 2000, 2004 и 2005)⁵⁰. За да биде изненадувањето уште поголемо, веќе во следниот пасус се вели: „**БДП џо жишел, како основен индикатор за стапките на развој на економијата, се зголеми од 2.939 долари (2005) на 4.801 долари (2008), што значи пораст за цели 63%!**“. Со други зборови, во Отчетот пред македонските граѓани се тврди дека националниот производ за три години пораснал за повеќе од 60%, при реален пораст од 5% во 2006, 6,1% во 2007 и 5,1% во 2008!?! За волја на вистината, намерно се земаат предвид апсолутните бројки, како и промената на курсот на доларот во однос на еврото, и со тоа се доаѓа до фантастичниот податок кој добро звучи, ама нема врска со реалноста.

Во сличен маниер, понесена од големиот раст во 2007, Преродбата 2008 (стр. 29) предизборно предвиде четири години за закрепнување на Македонија, со просечен раст на БДП од 6 до 8%, и тоа базиран на инвестиции и на извоз. Овој индикатор е битен, бидејќи е основа за

сите други буџетски проекции. За да биде иронијата уште поголема, предвидувањето не се оствари уште во првата година (2008), кога Македонија оствари раст од 5%⁵¹, додека во 2009 година следуваше благ пад од 0,9%, а во 2010 година благ раст од 0,7%. Министерот за финансии Ставревски ја правдаше 2010 со фактот дека Народна банка не ги намалила навреме каматните стапки⁵². За да го постигне нивото на предвиден раст, Македонија треба годинава да оствари раст од неверојатни 20–30%. Доколку не се случи тоа, власта, покрај кризата, ја има на располагање и опозицијата, како дежурен виновник. А за реалните проблеми и недостатокот на раст, тука е Отчетот, во кој падот на БДП од 0,9% (2009) се нарекува „минимален“, а растот од 0,7% (2010) „мал, но значаен“.

Преродбата 2008 вети зголемување на јавните инвестиции, и тоа по следниов редослед: нови патишта, водоводи, училишта, болници, информатичка опрема, лаборатории, енергетски објекти, безбедносна опрема, културни објекти. Исто така, индустриското производство во периодот 2008–2012 требаше да се зголемува со стапка од 5-7% (стр. 30), додека стапката на пораст кај извозот требаше да биде најмалку 15% годишно. Инфлацијата за 2008 требаше да се сведе на 5%, а за другите години се најавуваше уште помала инфлација од 3-4%, што ќе овозможело да се одржи солидниот пораст на банкарските кредити од околу 35-40% годишно. Беше најавено и заокружување на приватизацијата на фирмите во државна сопственост (ЕМО, ОХИС, Еурокомпозит, Сувенир, Тутунски комбинат Прилеп), со обврзувачки принцип стратегискиот инвеститор да ги задржи вработените. Ветено беше и дека зголемувањето на платите заклучно со октомври 2009 година ќе достигне 34%.

⁵⁰ <http://www.nbrm.mk/?ItemID=750FC531FC3D1B49B16440313562D400>

⁵² <http://www.finance.gov.mk/node/1364>

Во Отчетот, Владата се фали дека инвестициите во Буџетот се зголемиле за 40% во однос на 2005–2006 година, а пофалби одат и во насока на зголемувањето на капиталните инвестиции, преку кратење на сите непродуктивни трошоци во министерствата. Нашата анализа покажа дека вистината е поинаква. Во однос на извозот, предвидените 15% годишен пораст не се исполнети уште во 2008 година, кога извозот порасна за 9%, а во 2009 година претрпе огромен пад од 40%. Рекордната инфлација од 8% во 2008 година и прогнозите дека годинава ќе бидеме сведоци на сличен тренд укажуваат на уште едно промашено ветување. Истовремено, индустриското производство не се зголеми со предвидениот пораст, туку паѓаше. Платите во јавниот сектор, според Отчетот, се зголемиле за 25%, иако беше ветено дека само до крајот на 2009 ќе пораснат за 34%. Секако, за нереализираните ветувања е виновна светската криза, но виновник за константното поставување нереални прогнози и шминкерaj на реалноста не може да биде никој друг освен Владата. Раствор на кредитите кај банките, пак, ни оддалеку не се одржа на предвиденото ниво од 35 до 40% годишно, туку во 2009 порасна за само 3,5%, а во 2010 година порасна за цели 7,1%. ЕМО, ОХИС, Еурокомпозит, Сувенир и Тутунски комбинат Прилеп и во 2011 година се на товар на државата, која сè уште не успева да најде инвеститори за нив. Владата не дава отчет за 750.000 евра платени на странски консултанти за нивна успешна продажба.

1.1. Реализирани, жими мајка!

Друга карактеристика на Отчетот е заложбата очигледните неуспеси да се прикажат како големи успехи, наместо да се признае грешката и да направат обиди да се пронајдат алтернативни решенија. Така,

владејачката партија се фали со обуката на македонските менаџери во рамките на проектот Топ-менаџмент⁵³, иако истиот беше стопиран, па дури и долгот кон странските партнери останал неплатен.

Слична е и состојбата со формирањето на Регионалната даночна академија, за која во Програмата 2008–2012 (стр. 45) беше ветено дека ќе се формира до мај 2010 година, а во Отчетот е наведена како започнат проект. За жал, вистината е поинаква – до денес, мај 2011 година, не постои ниту план, ниту стратегија, а камоли програма за Регионалната даночна академија. Но, непостоењето на буквально ништо не ја спречи Владата да го смета овој проект за започнат.

Во Отчетот македонските граѓани имаат можност да дознаат дека македонските инвестициски можности биле презентирани пред повеќе од 1.500renomirani мултинационални компании во светот и дека била спроведена и четвртата фаза од кампањата „Инвестирајте во Македонија“ во најrenomirane светски печатени и електронски медиуми. Но, владејачката партија не дава податок за тоа колку тоа ги чини македонските граѓани, како што не кажува ниту колку чини ангажирањето на 30-te економски промотори. А сумите потрошени од Агенцијата за странски инвестиции, како и од другите ставки предвидени за оваа намена, се зачудувачки високи, но без видливи резултати, на што посочува и Извештајот 2010 кога вели дека „Годишната програма за поддршка на конкурентоспособноста, претприемништвото и работата на класериите за 2010 има редуциран буџет за речиси 40% во споредба со 2009“... и дека „Буџетот на Агенцијата за привлекување странски инвестиции е 5,7 милиони евра за 2010, а во 2009 година йотрошени многу средствува без видливи резултати“⁵⁴.

⁵³ Викенд издание на Публика во Дневник, 30.1.2011

⁵⁴ Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2010

Во Отчетот, Владата не чувствува потреба да и објасни на јавноста зошто прво се трошат пари за привлекување инвестиции, без притоа да се знае како ќе се прави тоа, а дури потоа се прават програми и стратегии, за најпосле да се утврди дека е итно потребно градење на капацитетите на Агенцијата, која отсега покрај за СДИ, ќе се грижи и за промоцијата на македонскиот извоз. Владата не смета дека треба да ја информира јавноста за тоа колкава сума пари се фрлени во ветар. Впрочем, најдобар доказ за дебаклот на оваа Агенција е нивото на СДИ.

1.2. Ниту збор за очигледното

Очетот на Владата се погрижи да очитува и проекти кои, наводно, не биле ветени, но биле реализирани. Таков проект е овој што се однесува на подобрувањето на општествената одговорност на претпријатијата во Македонија. Но, она што Владата заборава да го каже е дека тој проект воопшто не е нејзин (па поради тоа и не бил ветен), туку проект што се реализира во рамките на програмата за конкурентност и иновации на ЕУ, наречена ЦИП. Владата не се труди да објасни ниту зошто премногу се доцни со потпишувањето на Меморандумот за разбирање за втората потпрограма (за ИКТ), особено ако се знае дека тоа беше предвидено уште во 2008 година, а потенцијалот за учество во проекти е огромен. Владата молчи и за учеството на Македонија во третата потпрограма на ЦИП (Ителигентна Енергија Европа) и за тоа зошто се одолговлекува можноста за финансирање и поддршка на енергетски проекти со неповратни средства од ЕУ.

Отчетот на Владата наведува и проекти кои ги смета за реализирали, а кои се однесуваат на вработувањето, секторот каде што ниту

најголемите рибарски лаги не можат да направат да изгледа добро. Овде недостигаат бројките и питите со кои Владата би ги импресонирала граѓаните, па затоа воопшто не ја споменува состојбата со невработеноста на младите, со долгорочно невработените и со сивата економија, како суштински проблеми кои водат до искривувања на пазарот на трудот. Всушност, единствените бројки кои се јавно достапни се поразителни. Имено, од веб-сајтот на развојната програма на Обединетите нации (UNDP)⁵⁵, можеме да видиме дека на UNDP Македонија и дала во 2007 година 1,5 милиони долари, во 2008 дала 3,2 милиони долари, во 2009 – 4 милиони долари и во 2010 година – 4,5 милиони долари, односно вкупно 13,2 милиони долари за спроведување на активните мерки за вработување, со што Македонија претставува најголем донатор на UNDP. За споредба, ниту една друга држава од регионот не ја финансира UNDP или придонесот е само симболички.

Нејасно е зошто толкави средства се одвојуваат од државниот буџет за UNDP. Ако во 2007 година се мислено дека Агенцијата за вработување на Република Македонија (ABPM) немала капацитети за да ги спроведе утврдените мерки, тогаш средствата донирани на UNDP требало да бидат наменети за градење на тие капацитети, за од 2008 наваму ABPM да може самостојно да го прави тоа. Вака, македонските даночни обврзници ја финансираат ABPM без од неа да можат да очекуваат некакви реални услуги, а истовремено двојно (па дури и повеќекратно) ги плаќаат услугите на UNDP за администрација на мерки коишто треба да ги спроведува националната институционална мрежа. Како последица на тоа, Агенцијата за поддршка на претприемаштвото на РМ и мрежата организации поврзани со неа одвај преживуваат, додека персоналот во UNDP си дели илјадници евра на име плати.

⁵⁵ <http://www.undp.org.mk/?LCID=23>

Но, сево ова неја спечува Владата и натаму да нуди сосема нереални проекции за растот на вработеноста и за падот на невработеноста за просечно над 3 % годишно кај двете категории⁵⁶. Нејасно е дали Владата планира да ги постигне овие цели со економски невиден бум или со масовни партиски вработувања преку Министерството за јавна администрација, или со високото образование за секој што завршил задолжително средно образование или, пак, со бришење од евиденцијата на армијата невработени. Статистичкиот привид не може да ја скрие сликата на растечката сироматија што ја гледаме секој ден на улиците во Македонија.

2. ИНФРАСТРУКТУРА – ШТО КРИЈАТ БРОЈКИТЕ?

Без добра инфраструктура нема економски развој. Тоа го признава Владата во Отчетот, каде што ги набројува и ги објаснува сите спроведени проекти. На прв поглед обемниот список на исполнети проекти изгледа впечатливо и може да доведе во заблуда дека во Македонија инфраструктурата процветала. Но, бројките се немилосрдни, како што милува да каже премиерот Груевски.

Списокот на реализирани 62 локални патишта низ целата држава е долг цели две страници, но по вредност е мал (9,5 милиони евра) и е еднаков на споменикот на плоштадот Македонија во Скопје со придружната инфраструктура во радиус од десетина метри од него.

Сликата за сработеното доста се замаглува ако остварените проекти на Владата се гледаат во контекст на ветеното во Преродбата 2006 и

Преродбата 2008. Анализата подолу ги опфаќа само приоритетните, крупните проекти на Владата, кои се воедно и најскапи, а со тоа и имаат (или би можеле да имаат) најголемо влијание врз развојот на државата:

1. Во Преродбата 2006 и 2008 се зборува за **реконструкција и рехабилитација на регионалните и на локалните патишта**, којашто би чинела околу 120 милиони евра, од кои 70 милиони евра би се обезбедиле од Светска банка (СБ), а 50 милиони евра од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР). Рокот за реализацијата на овој проект е 2008–2011. Во Отчетот на Владата се говори за реализирана изградба на магистрални и регионални патишта во вредност од **27,5** милиони евра и за реализирани 62 локални патишта во вредност од **9,5** милиони евра. Во тек е изградбата на 35 локални патишта во вредност од 5,8 милиони евра и изградба на регионални делници во вредност од **46,5** милиони евра. Потпишани се договори за изградба на 97 локални патишта во вредност од **15** милиони евра, а во тек е постапката за изнаоѓање изведувач на 123 локални патишта во вредност од **22,7** милиони евра. Иако крајниот рок е 2011 година, досега целосно се реализирани само **37** милиони евра од вкупно 120 милиони евра.
2. Преродбите 2006 и 2008 го најавуваат проектот за **Коридорот 10, и тоа делниците Табановце – Куманово и Демир Капија – Смоквица**. Според ветеното, до крајот на 2008 година требаше да биде заокружена финансиската конструкција и да биде изгответена целосно проектната документација за да почне изградбата на остатокот од автопатната мрежа од Коридорот 10, во должина од 27 км. За жал, за делницата Демир Капија – Смоквица финансиската конструкција се заокружи дури во април 2011,

⁵⁶ Проекции во Националната програма за преземање на европското законодавство (НПАА) 2011

договорот ќе се склучи до крајот на годинава, а изградбата ќе завршила најдоцна до 2016 година. Се разбира, тоа не ја спречи Владата овој проект бесрамно да го вклучи во таканаречениот Отчет и покрај доцнењето од најмалку 5 години.

Исто така, Владата не го споменува фактот дека со преименување на Коридорот 10, Македонија се откажа од веќе обезбедените неповратни средства од грчкиот план за Балканот, во износ од 50 милиони евра. Тој износ подоцна макотрпно мораше да го обезбеди во форма на кредит. Следуваа дури и јавни опомени од Европската комисија да се заокружи финансиската конструкција за да не се изгубат 27 милиони евра, испрограмирани во 3-тата компонента од ИПА во форма на грант. Како што тргнало, патот нема да биде пуштен пред 2020 година.

3. **Коридорот 8** е проект кој, исто така, се споменува во обете Преродби. Во Преродбата 2006 (стр. 42) Владата тврди дека веднаш ќе го отпочне процесот на давање концесии за изградба, одржување и стопанисување со Коридорот 8, а во Преродбата 2008 (стр. 62), коридорот станува приоритет. Во однос на роковите, почетокот на изградбата на делницата Куманово – Крива Паланка и Кичево – Ќафасан е 2009 или најдоцна 2010 година, а Велес – Охрид и Миладиновци – Штип, најрано 2010, а најдоцна 2012 година. Доколку не се најде концесионер, ќе се одело на државно финансирање. Во Отчетот се вели дека проектот е во тек, а во јули ќе се прибирале понуди за учество во втората фаза на постапката. Ваквата динамика на реализација е малку чудна за проект кој, наводно, има приоритет.

4. **Воведување електронска наплата на патарините** е проект што е предвиден во Преродбата 2008, а требаше да биде реализиран

во текот на 2009 и 2010 година. Но, според Отчетот на Владата, реализацијата на проектот е предвидена дури за почетокот на 2012 година. И покрај тоа што Владата правеше огромни напори во јавноста да создаде слика дека се бори против злоупотребата на јавните фондови, одолжувањето на овој проект само ги зајакнува сомнежите.

5. **Градбите од областа на културата** за првпат се споменуваат во Преродбата 2006, со Музејот на ВМРО, обновата на Скопскиот театар и на Градската куќа (Офицерскиот дом) со краен рок 2010 година. Во проширената Преродба 2008 повторно се наведени Стариоттеатар, Музејот на ВМРО, концертната сала за Македонската филхармонија, Спомен-куќата на Мајка Тереза и Спомен-куќата на Тоше Проески, изградбата на црква на плоштадот во Скопје, дограмбата на Народната универзитетска библиотека (НУБ) во Скопје и поставувањето на 40 скулптури во центарот на Скопје.

Во Отчетот, владејачката партија нè потсетува дека се изградени Спомен-домот на Мајка Тереза, Спомен-куќата на Тоше Проески, дека е дограмена НУБ и дека се поставени 33 скулптури во Скопје. Она што го нема никаде во Отчетот се цените на овие најконтроверзни проекти, иако во претходните инфраструктурни проекти ги има и цените на чинење.

6. Што се однесува до **железничката инфраструктура**, во Преродбата 2006 се изразува заложбата за целосна модернизација и надградба на делниците Табановце – Гевгелија, Куманово – Бељаковце – Деве Баир, Битола – Кременица и Скопје – Кичево. Во истиот документ не е утврден рок. Во Преродбата 2008 се ветува дека ќе се лобира за средства од ЕУ за Коридорот 8, додека за Коридорот 10 ќе се направел обид да се обезбедат европски

средства за рехабилитација на делниците Велес – Згрополци – Демир Капија и Битола – Кременица и се задава рок од 2008–2012.

Според Отчетот, со пари од ЕБОР (17,6 милиони евра) до јули 2012 ќе се модернизираат делниците Табановце – Куманово и Мираџци – Смоквица, а до ноември 2013 и Ногаевци – Градско – Неготино, очигледно по огромно задоцнување.

3. КОМУНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА ВО ФУНКЦИЈА НА ЗДРАВАТА ЖИВОТНА СРЕДИНА – КАКО СЕ СПОЈУВААТ ДВЕ ЛАГИ

Прво што паѓа в очи од најосновната анализа на оваа област е неконсистентноста при третирањето на подрачјето заштита и унапредување на животната средина. Имено, изборната програма 2006–2010, го насловува поглавјето 17 со „Заштита и унапредување на животната средина“, додека во изборната програма 2008–2012, животната средина се третира во поглавјето 7, насловено како „Поквалитетен живот за сите“, што се однесува само на еден мал сегмент од оваа мошне важна политика на ЕУ. Во Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2006–2010, пак, постои посебно поглавје посветено на животната средина, додека Програмата 2008–2012 заштитата на животната средина повторно ја сместува во поглавјето „Поквалитетен живот за сите“.

Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ не содржи дел што се однесува на заштитата на животната средина, туку има пододдел во кој ги објаснува имплементираните проекти во делот на комуналната инфраструктура кои се во функција на здравата животна средина.

Зошто е направено така? Можни се два одговора. Првиот одговор би бил дека заштитата на животната средина го загубила своето место како приоритет на владејачката партија, па така од посебно поглавје во 2006 година, во 2008 година заслужила да биде само дел од едно друго поглавје. Вториот одговор, пак, би бил дека, владејачката партија не ги реализирала суштинските проекти за заштитата на животната средина кои биле ветувани на изборите 2006, односно на предвремените избори во 2008.

Кој од можните два одговора е точниот? Анализата на изборните програми, програмите на Владата на Република Македонија и „Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ во делот на комуналната инфраструктура и заштитата на животната средина покажува дека:

- На изборите 2006, ВМРО-ДПМНЕ ветува исполнување на дури 59 проекти од оваа област;
- На предвремените избори 2008, ВМРО-ДПМНЕ ветува исполнување на 58 проекти од оваа област;
- Во Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2008–2012 од ветените 59 проекти биле преземени само 23 проекти (или **39,65%**);
- ВМРО-ДПМНЕ дава отчет за исполнување на 15 проекти од ветените 59 кои станале дел на Програмата на Владата на Република Македонија (или **25,86%**).

Ако во анализата го вклучиме и Пристапното партнёрство, кое Европската комисија ѝ го испорача на Македонија во ноември 2007 година, заедно со Извештајот за напредокот за 2007, тогаш математиката што се добива изгледа така:

- Од ветените 58 проекти на ВМРО-ДПМНЕ за време на предвремените избори во 2008 година, само 45 приближно соодветствуваат на она

што Република Македонија го имала како задача од Пристапното партнерство.

- Од овие 45 проекти, 23 проекти станале дел од Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2008–2012 (или **51,11%**).
- Владата имплементирала само 14 проекти кои првично се некако поврзани со оние 45 (или **31,11%**).

Оваа анализа наведува на заклучокот дека е точен првиот одговор на погоре поставеното прашање, односно дека заштитата на животната средина не е приоритет за владејачката партија, ниту пак за нејзината влада. Потврда за тоа е фактот дека во областа Заштита и управување со животната средина не се исполнети ветените проекти, туку само 25,86% од нив или малку повеќе од една четвртина од она што било ветено во „Проширената и надградена програма на ВМРО-ДПМНЕ“.

Ако го анализираме Отчетот во однос на наодите од Извештаите на ЕК за напредокот, тогаш ќе дојдеме до заклучокот дека ВМРО-ДПМНЕ во 2006 година ветувала едно, на предвремените избори во 2008 предвидело и строги рокови, а денес отчитува сосема друго. Во табелата подолу се наведени само некои од проектите ветени во Проширената и надградена програма на ВМРО-ДПМНЕ 2008 и нивниот статус денес.

Број	Предвиден проект	Рок за имплементација и статус
1	Донесување на Национална стратегија за заштита на природата за период од 20 години, со формирање на Регистар на природните богатства и категоризација на заштитените подрачја	2009 Сè уште не е исполнет
2	Донесување на Национална стратегија за водите	2009 Сè уште не е исполнет
3	Водостопанска основа на РМ	2010 Сè уште не е исполнет
4	Планови за управување со речните сливови на Република Македонија	Проектот е сосема заборавен и не е вклучен во Програмата на Владата.
5	Развој на Националните индикатори за следење на состојбите со животната средина	Проектот е сосема заборавен и не е вклучен во Програмата на Владата.
6	Формирање на Национална мониторинг мрежа, која ќе се состои од државни и локални мрежи за мониторинг	Проектот е сосема заборавен и не е вклучен во Програмата на Владата.

Бројот на ваквите и слични примери е голем, но ниту еден од нив не најде место во Отчетот.

Во меѓувреме, Европската комисија веќе трета година по ред ни забележува за недонесувањето на Националната стратегија за заштита на природата. Отсъството на Стратегијата е основната причина поради која Република Македонија не може да ги користи средствата од програмата на заедницата наречена LIFE+, која е наменета за заштита на животната средина.

Поради одложувањето на примената на Законот за водите, реална

беше можноста Македонија неповратно да загуби околу 13 милиони евра предвидени во III компонента на ИПА. Ако ги спасевме овие средства, сè уште немаше да биде извесна судбината на приближно 3 милиони евра од I компонента на ИПА, поради непостоењето на Националната стратегија за водите и Водостопанската основа. Извештајот за напредокот на Република Македонија трипати по ред нè потсетува дека доцните со воспоставување на Националната мониторинг мрежа.

Владејачката партија дава отчет и за дodelените средства на повеќе општини во Република Македонија, притоа заборавајќи дека процесот на децентрализација требаше да биде инструмент за демократизација на општеството, носејќи ја властта близку до граѓаните, за тие да можат да одлучуваат за што ќе се користат нивните пари. Според Отчетот, Владата одлучува за општините, па така со зачудувачка леснотија ги наведува годините и одобрениите средства наменети за изградба на системи за водоснабдување и канализациски системи. Но, во ниту една од наведените години нема точна сума за секоја од општините⁵⁷.

Во Отчетот не стои дали изградбата предвидена со добиените средства е завршена, а се наведува одредена листа општини во кои наводно се имплементирани вакви проекти. Оттука и прашањето дали по два, па и по повеќе пати, не се дава отчет за исти проекти? Нејасно е каде точно завршиле парите од бџетот на Република

⁵⁷ Секоја од општините се јавува како корисничка на минимум 30.000 евра годишно, односно максимум 162.000 евра годишно. Според меѓународно прифатените стандарди за изградба на системи за водоснабдување и канализација, потребни се од 10.000 до 30.000 евра за изградба на 1 километар од системот, во рурални подрачја, со цевки со широчина $\Phi 100\text{mm}$. Ако системот се гради во урбано подрачје, тогаш цената е повисока за 50%. Ова би значело дека ако ја земеме сумата од 25.000 евра како просечна, тогаш со добиените средства општините би изградиле меѓу 1,2 и 6,5 километри од системот годишно, што ни одблизу не е доволно за заокружување на изградбата.

Македонија, колку од проектите се имплементирани со средства од билатералната помош, а колку со средства од инфраструктурните проекти на Европската унија.

4. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА МИРОТ, СИГУРНОСТА, ПРАВДАТА И БЕЗБЕДНОСТА... ИЛИ ЗЕМЈА НА ИЛУЗИИ?

Во својата програма за работа (2006–2010), Владата ја постави борбата против корупцијата како еден од основните принципи на нејзината работа, сметајќи дека „*за да се ѹодобри економија ща и демократија ща, прво мора да се ѹромени однесувањето на Влада ща*“⁵⁸. Затоа, ВМРО-ДПМНЕ на македонските граѓани им вети дека Владата во своето работење ќе биде водена од три принципи: **чесност, транспарентност и одговорност**. Корупцијата, како што се тврдеше, ќе се сузбивала во коалиција со граѓанскиот сектор, а за чуварите на демократијата и транспарентноста – граѓанските здруженија, Државниот завод за ревизија (ДЗР), Народниот правобранител и другите – беше предвидена поголема моќ и пристап до информации. Да се потсетиме на некој од ветувањата, бидејќи е голема веројатноста тие да се повторат и во следната изборна програма на ВМРО-ДПМНЕ:

- Зголемување на транспарентноста при донесувањето на бџетот, преку зголемена соработка и партцијација на Собранието, приватниот сектор, синдикатот и граѓанските здруженија;

⁵⁸ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2006–2010, Скопје, 2006 година

- Значително зајакнување на финансиската и правната независност на Антикорупциската комисија и на државниот јавен преборник;
- Задолжително разгледување на извештаите на ДЗР од страна на Парламентот, и
- Нула толеранција за корупцијата за сите владини и административни структури.

Што се однесува до транспарентноста, парадоксален е заклучокот дека оваа власт, иако се залагаше за „*принцијиште на оштетеност и трансформеност без коишто не може да се замисли функционирањешто на институциите на системот во кое било демократско оиштество*”, е најзатворената власт во демократска Македонија, за која дури и агендите за владините седници се класифицирани како интерни документи⁵⁹. За да биде иронијата уште поголема, ВМРО-ДПМНЕ смета дека „*доследната примена на принцијиште на оштетеност и трансформеност не е само конкретен показашел за институционалната зрелост и за точишувањешто на демократскиште сстандарди, туку во иста мера и извонредна можност за увид на трајаниште во јавниште работи, како нивно фундаментално и уштејќи зајаранштоано право*“. Според нивните сопствени критериуми, оваа власт не е демократска!

4.1. Државен завод за провизија

Каде сме денес во однос на овие ветувања? Владата тврдеше дека „*лучешто што се најодговорни државни позиции и оглучуваат*

⁵⁹ За повеќе, види Работата на Владата е тајна за граѓаните, ФООМ, февруари 2011

за јправилносто и законско користење на значајни износи државни средства, министриште, директоријаше, државниште секрејари и слично, треба да бидат соодветно илашени, но и соодветно контролирани... Меѓу другото, ќе биде зајакнати државната ревизија – и кадровски и финансиски”.

Но, власта се премисли и со законски измени ја ограничи собраниската дебата по извештаите на ДЗР само на комисиите. Ова е сериозна слабостако се има предвид дека во сите ревизорски извештаи објавени во текот на 2010 година се исказани негативни мислења или мислења со резерв, а фокусот беше ставен врз непочитувањето на законските прописи при спроведувањето на јавните набавки. Тоа значи дека корупцијата е веќе системски интегрирана во државните институции. Меѓутоа, досега никој не одговараше – ниту политички, а камоли кривично! Пет години по ветувањето дека извештаите на ДЗР задолжително ќе се разгледуваат од страна на Собранието, ЕК во својот извештај повторно констатираше дека „*не постои формален механизам за разгледување на годишниот извештај на ДЗР во Парламентот*“⁶⁰.

Власта ветуваше и дека нема да склучува договори со непосредна спогодба и дека ќе го зголеми пристапот до информации за граѓаните и за медиумите. Исто така, требаше да се утврдат изворите на корупција во вршењето на јавните функции и доследно да се спроведе планот за ограничување на дискреционите права на функционерите. Но, во последниве неколку години, тие не само што не се намалија, туку напротив постои тенденција за нивно зголемување. Од друга страна, последниот скандал со „Скопје 2014“, како најголем или капитален проект на оваа власт, покажа дека првичните договори „непосредно“ многујакатно се зголемиле.

⁶⁰ Извештај за напредокот 2010

Конечниот извештај на ДЗР за општината Центар и официјално ги потврди сомневањата за незаконско, самоволно, нетранспарентно и нерационално трошење на јавните пари за изградба на споменици во рамките на проектот „Скопје 2014”. Утврдено е грубо кршење на законите и непочитување на процедурите, бидејќи градоначалниците Виолета Аларова и Владимир Тодоровски постапувале надвор од своите законски надлежности кога, спротивно на Законот за меморијални споменици и обележја, одлучиле да градат меморијални споменици. Според Законот, одлука за изградба на вакви објекти може да донесе само Собранието, додека општините и Градот Скопје можат да одлучуваат само за спомен-обележја.

Од ревизорскиот извештај граѓаните по првпат официјално дознаа за милионските суми народни пари исплатени за изработка на идејните решенија и моделите за повеќе монументални споменици леени во бронза или изработени во мермер, како и за огромните авторски хонорари за овие дела. Соодносот меѓу пресметковната вредност за идејните проекти за подигање на спомен-обележјата и авторските хонорари е 1:3 во корист на авторите, што според ДЗР претставува нереална утврдена вредност на конкурсните услови. На тој начин се намалува конкуренцијата во јавните набавки, а со тоа и можноста за добивање подобра понуда за пониска цена, како еден од клучните принципи во јавните набавки.

Во повеќе постапки за набавки од овој проект, се грубо повредени одредбите од Законот за јавните набавки – од прифаќањето решенија кои се спротивни на критериумите на конкурсот (воин со фонтана); склучувањето договори на многу поголема вредност од утврдената (преку директни спогодби); непочитувањето на другите законски обврски, така што некои од спомениците се практично „дивоградби“, па сè до бројните незаконитости (споменикот на Александар

Македонски) и бесправното плаќање на надоместоците на членовите на жири-комисијата и на стручните консултанти, наградите на конкурсите, патните и дневните трошоци. Покрај огромните хонорари, Општината потрошила 1.796.000 денари за трошоци за патувања во странство на авторите на скулптурите и спомениците. Згора на тоа, на овие средства бил платен помал персонален данок, со што Општината практично затаила и данок.

Транспарентност Македонија потсетува и на новите договори за внатрешното уредување на театарот, кои покажуваат дека нема да биде конечно ниту сумата за изградба на овој објект и дека таа ќе зависи од тоа со каков и колку луксузен мебел ќе се уреди внатрешноста на објектот. Ова го отвора прашањето за тоа која постапка е користена при спроведувањето на јавните набавки за сите проекти од „Скопје 2014“, бидејќи од тоа зависи не само начинот на реализација на проектот, туку и можноста финансиската конструкција да се менува со анекс договори. Транспарентност интернационал Македонија има направено посебна анализа во која се детално објаснети законските нерегуларности и процедуралните пропусти во спроведените постапки за изградба на спомен-обележјата во рамките на „Скопје 2014⁶¹“, а во табелата се дадени сите зголемувања на сумите исплатени на авторите по направените злоупотреби. Оттука е јасно зошто Владата не сака да се дискутира за наодите на ДЗР во Собранието – бидејќи за ВМРО-ДПМНЕ проектот „Скопје 2014“ е златен Државен завод за провизија!

⁶¹ <http://www.transparency.org.mk/>

4.2. Политички монтирано досие

Ефикасната борба со корупцијата претпоставува и постоење на точни податоци за состојбите. Во таа насока, беше планирано да се воспостават стандарди за единствена методологија за следење на кривичните дела од страна на сите засегнати национални и меѓународни корисници на информации и да се поврзат базите на податоци. Исто така, беше предвидено и воспоставување на база за криминалистичко разузнавање, во функција на поефикасно откривање, гонење и документирање на организираниот криминал. Иако и за двете рокот беше 2009, овие активности сè уште не се реализирани.

Во борбата против корупцијата клучна улога игра Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК). Лани, Владата ѝ ги скрати средствата за функционирање на ДКСК, а Премиерот се правдаше дека таа во секој случај добива повеќе пари отколку во времето на СДСМ. Во 2011 година, владејачката партија ги заостри односите со „чувариште на демократијата и трансигаренцноста“, заборавјќи на тоа како им се додворуваше во периодот пред да дојде на власт.

Има многубројни случаи кои ги потхрануваат сомнежите дека во борбата против корупцијата се постапува криминално. За аферата „Злетовица“, во која ДКСКvide кршење на Законот⁶², во април 2011 година јавно проговори и Зоран Витанов, тврдејќи дека на премиерот Груевски му дал комплетно досие за криминалот во Злетовица, а тој наводно го одбил со образложение дека не е заинтересиран⁶³. Груевс-

ки, се разбира, негираше, дискредитирајќи ги и Витанов и ТВ А1⁶⁴, а Обвинителството елегантно ја затвори аферата со образложение дека „делото заспарело уште во јули минатата година“. Во Отчетот не е наведен ниту случајот со директорите на РЕК Бишола за кои се води постапка уште од 2010 година, а медиумите дури и јавуваа за средба на Груевски со нив⁶⁵.

За хипокризијата и за двојните аршини на власта сведочат и реакциите на владејачката партија на анализите на Транспарентност интернационал Македонија околу случајот „Пајажина“ и „Скопје 2014“. Имено, ВМРО-ДПМНЕ со голема доза на страст се повикуваше на истражувањата и кредитibilitетот на оваа организација во Преродбата 2006, како и во Преродбата 2008. Калимерата ја расипаа кога оваа организација објави две анализи според кои утврди незаконитост во замрзнувањето на сметката на ТВ А1⁶⁶, како и во трошењето на народните пари за контроверзниот проект „Скопје 2014“⁶⁷. Така, претседателката на организацијата, Слафана Тасева, се претвори во „докажан тартишки меѓафон на СДСМ“⁶⁸. Толку од заложбата за коалиција со граѓанскиот сектор во сузбијањето на криминалот и корупцијата!

Сево ова зборува за тоа дека сликата и не е толку розова, како што ВМРО-ДПМНЕ сака да ја претстави во Отчетот. Во јавноста сè уште е доминантен впечатокот дека правото се спроведува селективно и често во функција на пресметка со политичките противници, а кога станува збор за политичките сојузници правната држава затајува. Во таа насока одат и резултатите на истражувањата на јавното мислење

⁶² <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=136692>

⁶³ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=135111>

⁶⁴ <http://vesti.alfa.mk/default.aspx?egId=6&eventId=34265&mId=36>

⁶⁵ <http://vesti.alfa.mk/default.aspx?egId=6&eventId=34265&mId=36>

⁶⁶ kurir.mk/.../25387-Andonovska-Taseva-e-dokazan-partiski-megafon-na-SDSM

⁶⁷ Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2010 г., стр.16.

⁶⁸ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=136662>

кои покажуваат дека граѓаните веруваат во тоа дека корупциските афери се политички монтирани⁶⁹.

4.3. Правдата на неправедните

Отчетот содржи долга листа случаи кои, според Владата, се успешни. За жал, Владата се фали со предмети за кои повисоки инстанци утврдиле дека се водени со кршење на постапката. За повеќето од предметите од листата сè уште траат судските постапки, а фактот што се коментираат случаи без правна разрешница е очигледен притисок врз независното судство. За потсетување, ќе наброиме неколку контролверзии. Министерката Јанкуловска грубо посегна по независноста на судството, коментирајќи ја одлуката на Апелатскиот суд според која Бајруш Сејдиу требаше да биде пуштен во куќен притвор со кауција од 1,4 милион евра⁷⁰. Дали не е лицемерно случајот „Змиско око“ да се користи како адут за докажување на заложбите за борба против криминалот, кога постапката падна пред Апелациониот суд⁷¹, обвинетите според **Европскиот суд за човековите права** цела година биле неоправдано држени во притвор поради што државата треба да им плати оштета⁷²?

Вистинската борба со корупцијата мора да содржи соодветна судска завршица. Корупцијата мора да биде докажана во правична судска постапка, при што на виновните треба да биде изречена соодветна санкција. За жал, поразителни се резултатите од

⁶⁹ <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=4511813313&id=9&setIzdanie=22249>

⁷⁰ <http://www.dnevnik.com.mk/print.asp?ItemID=842F9F45482D91469CC1A9259C67AA DA>

⁷¹ <http://www.vest.com.mk/?ItemID=21F1C0D11D9D104A87E9F08A7C478EC3>

⁷² <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=129430>

мониторингот на судските случаи поврзани со корупција. Клучните забелешки се однесуваат на должината на притворот (во просек дури до 140 дена), ниските казни кои не придонесуваат за превенција на криминалот и корупцијата и должината на постапките (дури една третина од предметите, односно 32%, не завршуваат во законскиот рок од 6 месеци), кои траат премногу долго, некаде до 6 години⁷³.

ЕК констатираше дека се прават сериозни процедурални повреди, особено во значајните случаи за корупција и организиран криминал. На некои од обвинетите во овие случаи не им беа овозможени сите процесни права и гаранции. Извештајот на ЕК заклучува дека „ако *Усъдавош и закониште гарантираа судска защита на лицата кои се соочени со обвинение, овие права некојаш се игнорираат во име на борбата со корупцијата и организираниот криминал... Контроловерзата употреба на новите специјални истражни мерки ѝ дава на властта временоју мок и ѝ сгави правата на правдата и ризик“⁷⁴.*

4.4. Отчетот едно, граѓаните друго

За тоа дека нема напредок во борбата против корупцијата, сведочи и последното истражување на меѓународната организација Транспаренси интернационал. Имено, во објавениот Глобален корупциски барометар⁷⁵, најголем дел од испитаниците од Македонија (46%) сметаат дека во последните три години нивото на корупција се зголемило. 29% од испитаниците сметаат дека нема

⁷³ Мониторинг на судските случаи за корупција, Сите за правично судење

⁷⁴ Policy Department DG External Policies, the Reform of the Judiciary in Macedonia, 2010

⁷⁵ Transparency International, Global Corruption Barometer, December 2010

никаков напредок, а само 25% сметаат дека нивото на корупција е намалено. Судството, политичките партии и носителите на јавни функции и јавните службеници се најкорупирани, наспроти војската, невладините организации и религиските здруженија, кои се најмалку корумпирани. Македонија е четврта од 20-те држави во кои е значително зголемен ситниот поткуп. И индексот на перцепција на корупцијата за 2010 е 4.1 бод, што укажува на тоа дека корупцијата и натаму е мошне сериозен проблем за Македонија, бидејќи скалата се движи од 1 до 10, со тоа што, 1 означува големо ниво на корупција, а 10 означува општество без корупција.

И извештајот на Галуп⁷⁶ за Балканот за 2010 сведочи за тоа дека состојбите наместо да се подобрат, се влошуваат. За 4 проценти е намален бројот на испитаниците кои не се согласуваат со ставот дека корупцијата во Владата е секојдневен феномен во Македонија. Сега бројот на граѓани кои мислат дека нема корупција во Владата е само 13%. Се чини дека добрите врски меѓу криминалните мрежи и политичарите ги попречуваат антикорупциските реформи во насока на постигнување на целите. Истовремено, принципите на добро управување не можат да заживеат кога бизнис заедницата сè уште има ѕкар од слабата држава и од нефункционалните институции.

Поразително е да се констатира дека основните причини што ја попречуваат ефикасната борба со корупцијата остануваат исти како оние констатирани во Националната програма за спречување и превенција на корупцијата (2007–2011): а) недоволно функционален систем за поделба на власта; б) непостоење на систем на национален интегритет, и в) недоволни капацитети на независните институции. Ваквиот резултат е уште потрагичен ако се има предвид дека сегашната програма завршува во април 2011,

а во својот годишен извештај ДКСК констатира дека две третини од програмата се целосно или делумно реализирани (од кои една половина целосно, а околу 20% делумно). Се надеваме дека новата програма (која треба да биде донесена во мај годинава) ќе ги опфати вистинските проблеми и дека конечно ќе се демонстрира политичка волја за „нула толеранција“ за корупцијата!

5. РЕФОРМА НА СУДСТВО – МНОГУ ЗАКОНИ, МАЛКУ ПРАВДА!

Извештајот 2010, како никогаш досега беше извонредно критичен во делот на реформите на судството. ЕК ќе заклучи дека „е ѝосшићнай отграничен најредок во сироведувањето на реформата во судството, што е клучен љиориштет на Паршнерството за приспабување“⁷⁷. Но, ваквите критики не беа „прочитани“ од страна на власта и од самиот министер за правда, кој беше директно критикуван. Затоа, не изненадува фактот што Отчетот на Владата е сè само не реално четиво за остварените резултати.

Во Отчетот се тврди дека со измените на **Законот за судскиот совет** се пропишува постапка со која се дефинираат објективни и мерливи квантитативни и квалитативни критериуми за следење и оценување на работата на судиите. Но, во Отчетот не се споменува дека и година ипол по донесувањето на измените, Судскиот совет сè уште не успеа да ги донесе обрасците во кои судиите секој месец треба да ги внесуваат потребните податоци за квалитативното и квантитативното оценување. Според тоа, објективните и мерливите критериуми што ги спомнува власта се сè уште само мисловна именка.

⁷⁶ Gallup Balkan Monitor, 2010, Summary of Findings

⁷⁷ Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија, 2010, стр.10.

Законот за судовите беше изменет во 2010 година, со цел да се утврдат прецизни услови за избор на судии врз основа на мерливи и објективни критериуми за напредување во кариерата. Токму во суштинскиот дел на измените се направија и суштински погрешните чекори, поради што Уставниот суд поведе постапка за неуставност на одредбите од Законот. Имено, законодавецот предвиде дека во новоформираниот Виш управен суд, освен исполнувањето на низа основни услови, кандидатите ќе треба да исполнуваат и посебни услови, односно или да имаат работно искуство како правник во државен орган или искуство како судија во Управниот суд. На овој начин законодавецот не само што воспостави „мерливи и објективни критериуми за напредување на кариерата на судиите”, туку истовремено оневозможи адвокатите, јавните обвинители, другите правни практичари, па дури и судиите во другите судови, освен оние од Управниот суд, да се јават како кандидати за судии во Вишиот управен суд. Така, она што со Отчетот се предвидува како „објективни критериуми кои ја ограничуваат можноста за евентуален субјективизам”, во реалноста се сведува на промоција на партиските војници од јавната администрација.

Воспоставувањето, пак, на **Вишиот управен суд** е прашање кое заслужува посебно внимание. Овој суд е воспоставен за да се овозможи уставното право на жалба против одлуките донесени во прв степен од страна на Управниот суд. Граѓаните ќе се обраќаат до Вишиот управен суд секогаш кога не се задоволни со одлуките на Управниот суд. При вршењето на своите надлежности Вишиот управен суд или го враќа предметот на повторно решавање во Управниот суд (во случај кога ја уважува жалбата) или ја потврдува пресудата на Управниот суд (во случај кога ја отфрла жалбата). Инаку, до 31 декември во Управниот суд имало вкупно 13.810 нерешени

предмети, а само во 2010 година се примени 9.792 нови предмети. Моменталната неажурност на Управниот суд ќе биде дополнително зголемена по отпочнувањето со работа на Вишиот управен суд (во јуни 2011 година), кој ќе има мандат да ги враќа предметите до Управниот суд на повторно судење. Вишиот управен суд ќе има мандат самиот да одлучува во однос на жалбите дури откако тие по вторпат ќе стигнат на негова адреса. Имајќи предвид дека управните судови имаат надлежност да ги штитат правата на граѓаните кога тие им се повредени од страна на државната администрација, се чини дека властта е многу креативна во изнаоѓањето решенија за тоа како да се пролонгира пристапот на граѓаните до правдата!

ВМРО-ДПМНЕ во својот Отчет, во листата на успеси го сместува и донесувањето на **Законот за здруженијата на граѓани и фондации** од април 2010 година. Разбирливо е тоа што како успех се нотира донесувањето на Законот, а не неговото спроведување. Постоењето на организации од јавен интерес беше еден од клучните адути со кој властта го промовираше донесувањето на овој закон, но една година по неговото донесување сè уште не е формирана Комисијата која треба да раководи со процесот на доделување на статусот организација од јавен интерес. Законот ја наметна и обврската за пререгистрација на сите организации, која требаше да биде бесплатна, но наместо тоа на организациите им беше наплатувана стандардната тарифа на Централниот регистар за пререгистрација на правните субјекти (1.603 денари). Низата фискални закони со кои требаше да им се овозможи одржливост на организациите и да се стимулираат нивните економски дејности, не се донесени и една година по донесувањето на Законот за здруженијата и фондациите, па оттану сите новини кои беа усвоени со новиот закон, практично не можат да заживеат.

Во списокот успеси се вброени и низа закони чијашто неусогласеност со Уставот на Република Македонија беше утврдена со одлуките на Уставниот суд. Таков е случајот и со **Законот за претставки и предлози**, чиишто решенија го ограничуваа правото на граѓанинот да поднесува претставки до државните органи и до другите јавни служби, да добие одговор на нив, а за тоа да не биде повикуван на одговорност.

Натаму, се потенцира и донесувањето на измените на **Законот за Народниот правобранител**, со кој овој орган стана надлежен за превенција од тортура во институции како што се: затворите, полициските станици, одделенијата за притвор, психијатриските болници итн. Тоа што на Народниот правобранител, преку континуираното намалување на буџетот, му беше оневозможено да ја врши својата нова надлежност, не претставува никаква пречка истиот да се најде на списокот остварени успеси на ВМРО-ДПМНЕ. Ова е само уште еден од законите што требаше да овозможат внесување на меѓународните механизми за заштита на човековите права во домашниот правен систем, кој сè уште не ја видел светлината на денот.

Во Отчетот (и тоа во делот Постигнувања, а не во делот Проекти од програмата што се започнати и чие спроведување е во тек) се известува за проекти кои ѝ биле презентирани највноста дури откако се најдоа во Отчетот. Таков е примерот со проектот за **Кодификација на граѓанското право**. За целите на овој проект јавноста дозна по јавното конституирање на Комисијата за изготвување на граѓанскиот законик, што се одржа на 29 април, односно четири дена по излегувањето на Отчетот. Значи, прво проектот се сместува во Отчетот, а дури потоа се воспостави телото што ќе го спроведува проектот.

Меѓу 1.185-те проекти „реализирани“ од страна на извршната власт се вбројува и **Законот за бесплатна правна помош**, но во Отчетот не пишува дека овој закон беше донесен во нетранспарентен процес и без учество на здруженијата во процесот на подготовките. Донесувањето на Законот, само по себе, не значи пристап до правдата на сите граѓани, бидејќи Законот директно ја ограничува можноста на граѓаните да бараат правна помош во сите области⁷⁸. Немањето право на бесплатна правна помош за оние обвинети во кривична постапка за кои задолжителната одбрана не е определена во закон е директно неуважување на правото за пристап до правдата, токму поради нивната материјална немоќ. Овие лица, иако се обвинети во кривична постапка, доколку не можат да си обезбедат професионална одбрана (адвокат) без притоа да се доведе во прашање нивната егзистенција, се попречени да остварат пристап до правдата по принципот на еднаквост на сите граѓани.

Исто така, дополнителен аргумент за неовозможување на правото на пристап до правдата на сите граѓани се условите во Законот кои треба да бидат исполнети од страна на барателите, а се однесуваат на нивниот приход и на приходот на членовите на нивното домаќинство. Отчетот пропушта да истакне дека во реалноста правото на бесплатна правна помош можат да го остварат само лица кои живеат во услови на голема сиромаштија и беда. Ако се земе предвид дека во земјава, една петина од населението живее во сиромаштија, тоа значи дека голем број луѓе поради материјалната положба се лишени од

⁷⁸ За барателите, бесплатна правна помош ќе биде обезбедена само во постапките кои регулираат прашања како што се: правата од областа на социјалното, здравственото, пензиското или инвалидското осигурување, работните односи, заштитата на децата и малолетниците, жртвите на семејното насиљство, заштитата на жртвите од казнливите дела, заштитата на жртвите од трговијата со луѓе и имотно-правните прашања.

можноста за користење на правото на бесплатна правна помош.

И наместо Отчетот да се однесува на добиените барања за бесплатна правна помош, тој треба да одговори на тоа каков е ефектот од извршувањето, што е вовед на реализираните проекти. Така ќе дознаеме дека во 2010 година се одобрени само 15 барања за бесплатна правна помош, што – од една страна – е одраз на строгите критериуми од Законот, кои се дополнително неусогласени со Законот за социјална заштита, а од друга страна и на недоволната промоција на ова право. Редејќи ги бројките, во Отчетот е пропуштена една нула што се однесува на бројот на регистрираните здруженија во Регистарот на здруженијата на граѓани за претходна правна помош. Ако за Отчетот чашата е полуполна само со донесувањето на Законот, за граѓаните и остварувањето на нивното право чашата е полупразна.

Зошто донесувањето на измените на **Законот за финансирање на политичките партии** во Отчетот е вброено во Други активности, а не во Реализација и ефекти во извршувањето? Затоа што Владата на ВМРО-ДПМНЕ знае дека „произвела“ Закон што е мртво слово на хартија. Иако измените се донесени во јули 2009, до денот кога е печатен Отчетот, само 5 политички партии се грижат за зголемувањето на нивната транспарентност во финансирањето. А за другите партии, приближно 50, органот надлежен за контрола на финансиското работење (Министерството за финансии) во одговор на барањето за слободен пристап до информациите од јавен карактер, потврдува дека нема извршено ниту една контрола на финансиското работење.

Во делот насловен „Не ветивме, но реализираме“, во Отчетот на Владата се споменуваат – верувале или не – и два ИПА-проекти, едниот за градење на капацитетите на институциите кои го спроведуваат Законот за соодветен третман на задржаните и притворените

лица, а другиот за поддршка на реформата на полицијата и на кривичното право. Интересно е тоа што Владата, занесена во своите самобендисани рибарски приказни, заборави да провери дали овие проекти воопшто започнале. Само за потсетување, од ИПА 2009 Македонија засега има искористено само околу 650.000 евра, што воопшто не изненадува ако се знае дека сè уште се спроведуваат проекти од ИПА 2007, а за половина од средствата од ИПА 2008 сè уште нема склучени договори. За споредба, Србија веќе ги троши парите од ИПА 2010!

6. РЕФОРМА НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА – НАПРЕД НАШИ!

Во 2006 година, Преродбата 2006 на ВМРО-ДПМНЕ најави „целосна *дейолиџизација и професионализација на јавната администрација, преку воведување критериуми за вработување и унагредување базирани врз професионалност и знаење*“⁷⁹, и тоа со рок за 2007 година. Но, каква е состојбата во администрацијата четири години по истекот на овој рок? Кој бил граѓанин на Македонија кој имал контакт со македонската администрација ќе ви каже дека не само што ова ветување не е реализирано, туку и дека состојбата со администрацијата е значително влошена. Неуспешни се обидите на власта да ги камуфлира укажувањата на претставниците на ЕУ, како и критиките во извештаите на ЕК кои редовно ги добиваме неколку години по ред.

Не можејќи да се пофали со реализација на ветената деполитизација и професионализација на администрацијата, Отчетот повторно ветува!

⁷⁹ Преродба во 100 чекори, Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006–2010, стр. 18, <http://www.vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/programa2006.pdf>

За доброто владеење сè уште се заборува во идно време. И повторно граѓаните треба да чекаат администрацијата „...да се трансформира од реѓулаторно ориентирана администрација во администрација ориентирана кон услуги, којашто во целоснот ќе се инкорпорира во Европскиот администрацијски пристап“⁸⁰.

Во делот на досега преземените активности, Отчетот на три страници се фали со изменети 8 закони и со подзаконските акти коишто произлегуваат од нив (што е редовна работна и законска обврска на министерствата, впрочем затоа и постојат), со кои наводно треба да се операцionalизира реформата на јавната администрација. Но, писателот заборавил дека во Извештајот 2010, Европската комисија укажа на тоа дека „найредокот е делумен и главно ограничен на законодавниште аспекти“⁸¹.

Патем, две од осумте законски измени наведени во Отчетот (Законот за електронско управување и Законот за основање на Македонска академска истражувачка мрежа) се исклучиво технички, бидејќи како што наведува Отчетот, со нив се врши усогласување во поглед на називот на Министерството за информатичко општество и администрација!

Каква реформа на администрацијата ќе донесат другите шест законски измени? Со измените на законите за државните и за јавните службеници, наместо да се обезбеди „стручна, компетеншна, професионална и дејлицијализирана администрација“, како што се тврди во Отчетот, се создадоа можности за крајна ВМРО-изација на и онака партизираната администрација. Со тоа што се овозможи побрзо напредување за новопримените кадри, преку скратување на

⁸⁰ Ibid, стр. 87

⁸¹ Извештај за напредокот на РМ за 2010 година, SEC(2010)1332, Европска комисија, стр. 9

роковите за унапредување во повисоко работно место со интересен оглас на една година работа во непосредно повиското звање (наместо две години, како што беше претходно предвидено)⁸², со само една година работно искуство на пониската позиција може да се напредува во повисока позиција во администрацијата. Од друга страна, со укинувањето на времетраењето на дисциплинската мерка „распоредување на работно место во йониско звање во траење од шест месеци до една година“⁸³, се создаде можност за трајно уназадување на државните службеници поради дисциплински престап. Преку ова решение практично се легализира испразнувањето на повисоките работни места, кои сега забрзано ќе се пополнуваат со партиски кадри. И, конечно, за финална чистка на „неподобните“, преку воведувањето нов основ за престанок за вработувањето на државниот службеник⁸⁴, им се овозможи на раководните лица со широко дискреционо овластување да отпуштаат кадри кои ги сметаат за неподобни, што - без сомнение - катастрофално ќе се одрази на независноста и професионалноста на државната администрација!

Уште еден куриозитет од измените на овие два закона е воведувањето на психолошкиот тест и тестот за интегритет при вработувањето на државни и на јавни службеници. Првично⁸⁵ беше предвидено и да се полагаат пред изборот на службениците, односно во текот на постапката за селекција на државниот службеник, а само по три месеци да се донесе ново решение според кое овие тестови

⁸² Види член 13 од новиот Законот за државните службеници, Службен весник на РМ бр. 167/2010

⁸³ Член 66 став 1 точка 3 од претходно важечкиот Закон за државните службеници

⁸⁴ Член 81-г алинеја 4 од Законот за државните службеници и член 68 алинеја 4 од Законот за јавните службеници

⁸⁵ Со новиот Закон за државните службеници од декември 2010 г., Службен весник на РМ бр. 167/2010

ги полага **избраниот кандидат**⁸⁶. Имајќи предвид дека Законот не предвидува последица доколку кандидатот не ги положи тестовите, се поставува прашањето зошто воопшто се воведуваат овие тестови, кога единственото нешто што ќе произлезе од нивното воведување се високите трошоци за нивно организирање и спроведување⁸⁷.

6.1. „Остваруваме”, но без резултати

Во поглед на фалбите за измените на **Законот за општата управна постапка и Законот за управната инспекција**, должни сме да го предочиме следново: во 2008 година Владата воведе нов концепт наречен „Молчењето е одобрување”, а инспирација ѝ беа огромниот број случаи во кои граѓаните наместо да добијат решение со кое остваруваат одредено право, се соочуваа со молчење на администрацијата, што практично значеше одбивање на правото. Преку законски измени, во текот на април 2011 година, овој нов концепт беше надополнет со „иновативната реформа“ наречена „Администрацијата не молчи“.

„Иновативната реформа“ предвидува **голем број органи** (Државен управен инспекторат, Јавно обвинителство, Управен суд) на кои граѓанинот треба да им се обрати во случај на молчење на администрацијата; **кратки рокови** (3 до 5 дена) во кои граѓанинот треба да ги потсети органите дека треба да постапат по предметот, како и **можност за непостапување** по разно-разните органи, дури и по потсетувањата. Пропуштањето на кој било од чекорите

⁸⁶ Измени на Законот за државните службеници, Службен весник на РМ бр. 36/2011

⁸⁷ Член 17-б од Законот за државните службеници и член 18-а од Законот за јавните службеници предвидуваат за спроведување на психолошкиот тест и тестот за интегритет Агенцијата за администрацијата да ангажира лиценцирани стручни лица од независна и целосно акредитирана професионална институција.

на „реформата“ не само што практично значи дека молчењето е одбивање, туку значи и губење на правото на судска заштита. Сево ова предизвикува сериозна загриженост дека граѓаните нема да можат да ги остваруваат своите права поради пропуштање на кратките рокови или пак поради пропуштање на органите да постапуваат според „реформската“ постапка.

На страна од законските измени, во делот Останати активности во насока на модернизација и остручување на администрацијата, Отчетот наведува четири активности, за кои - благо речено - е срамно да се претставуваат како реализација на реформа на јавната администрација. Станува збор за подготвување на Годишната програма за генеричка обука на државните службеници, подготвотка на тендерска документација за развој на Регистарот на јавните службеници (што требаше да биде завршено одамна), изготвено проектно фише за ИПА 2011 (што е дел од редовното програмирање на парите и кое ќе се случеше независно од тоа кој е на власт) и потпишаниот Меморандум за соработка со Амбасадата на Обединетото Кралство (што, исто така, мора да се случи ако сакате да ја искористите билатералната помош. Чудно е што во ваквиот Отчет Владата заборавила како постигнување да ги наведе 150-те милиони работни денови на државните и на јавните службеници.

Од друга страна, Отчетот нè информира за она што беше ветено со преродбите, а е светлосни години далеку од реализација (на пример, дека „*Ќе се најушти гостешница џракшика на неконтролирано донесување закони кои најчесто пропишвречаш едни на други*“ и дека „*важна алка во синцирот на одговорност ѕи креирањето и спроведувањето на џолишкиште ќе биде и јавнососта на информацииште за ефектиште што ќи предизвикуваат*“

“*политикишe*”⁸⁸. Гледајќи ги само последните примери, очигледно се работи за фарсa, со оглед на тоа што во периодот од само девет недели пред распуштањето на Собранието, огромен број закони (185) беа донесени без никаква јавна дебата за предлог-решенијата, ниту пак се обезбеди „јавност на информациите за ефектите“ од овие закони. Дури и самиот процес на реформа на јавната администрација се спроведува со донесување закони во крајно нетранспарентна и, честопати, скратена постапка, без никакво информирање на граѓаните или дебата за предлог-решенијата.

Уште еден пример за ветено, а нереализирано, без да навлегуваме во рационалноста на решението, е воведувањето на ИСО стандардот во јавната администрација. Имено, уште во Преродбата 2006⁸⁹ се ветуваше дека „*Влада џa на ВМРО-ДПМНЕ веднаш џo йреземањeшo на властa ќe йprisтайи кон реализацијa на ovoj йpoекти*“, со „*краен рок за реализацијa на йpoекти ... кон krajoш на 2008 йoдинa*“. Дури во април 2011 година (две ипол години подоцна) Владата донесе одлука за воведување на ИСО стандарди во јавната администрација⁹⁰.

Сепак, најголема загриженост во поглед на вистинските намери на власта за администрацијата предизвика галопирачкото вработување во јавниот сектор во периодот на предизборието. Имено, и покрај сите критики за политизираноста и превработеноста на администрација, во периодот од 20 февруари 2011 година (кога беа најавени предвремените парламентарни избори) до 6 мај 2011 година (што значи за само два ипол месеца), огласени се 2.955

⁸⁸ Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006–2010 „Преродба во 100 чекори“, страна 94

⁸⁹ Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006–2010 „Преродба во 100 чекори“, страна 87

⁹⁰ <http://www.vicepremier-ekonomija.gov.mk/?q=node/206>, последна посета 5 мај 2011 година

вработувања во јавниот сектор, од кои 2.342 вработувања во јавната администрација, а 613 за државната администрација. Ова значи дека секојдневно буџетот се повеќе од 40 нови вработени! Дури и откако изборите беа официјално распишани, и покрај укажувањето на ДКСК, беа објавени огласи за 304 вработувања, што е во директна спротивност со Законот за спречување на корупцијата.

Во Извештајот 2010, Европската комисија директно укажа на тоа дека временото ангажирање лица во државната администрација не е транспарентно и дека селекцијата не се прави врз основа на заслугите⁹¹. За да видиме каква практика имале институциите при ангажирањето времено вработени лица во последната година и особено во предизборието, преку механизмите за слободен пристап до информациите од јавен карактер доставивме барања до 137 институции (сите министерства, судовите, Собранието на Република Македонија, како и до 85 единици на локалната самоуправа) со прашање: *Колкav e бројот на лицата ангажирани во инститиците преку агенциите за привремени вработувања во иериодот од 20 февруари 2011 йoдинa до 20 марш 2011 йoдинa?* Иако добивме одговори од само околу половина од контактираните институции, бројките се сепак фрапантни. Имено, за само еден месец, во институциите кои ни одговорија се реализирани 204 привремени вработувања, од кои 84 се во Градот Скопје. За споредба, во периодот од 1 јануари 2010 година до 20 февруари 2011 година, во институциите кои ни одговорија се реализирани вкупно 1.399 привремени вработувања (во просек, околу 100 вработувања месечно). Очигледно критикуваната практика не е напуштена, туку таа е интензивирана!

⁹¹ Извештај за напредокот на Република Македонија за 2010 година, СЕЦ(2010)1332, Европска комисија, страна 10

7. ЗЕМЈОДЕЛСТВО И ШУМАРСТВО – РЕД ТУТУН, РЕД ДРВЈА

Дизајнерски добро уреден, во боја, со графички прикази и убави фотографии, Отчетот на Владата остава впечаток дека е пример за транспарентност и одговорност. Но, транспарентноста не значи ништо ако најголемиот квалитет на ВМРО-ДПМНЕ е неконзистентноста. Анализирајќи го ветеното и отчитаното во делот на земјоделството, неконзистентноста на преродбеничките чекори 2006 и проширените од 2008 со она во Програмата за работа на Владата на Република Македонија и со содржината на Отчетот е повеќе од очигледна. Отако ВМРО-ДПМНЕ во Преродбата ветило исполнување на приближно 30 конкретни проекти, во Програмата за работа на Владата на Република Македонија⁹² се нашле само 15 проекти, а во Отчетот уште помалку. Еве неколку од „успешните“ приказни на Отчетот.

Во 2010 година е постигната највисока цена за откуп на тутунот (192 денари по килограм⁹³). Ветено – остварено! Но, дали!? Ако се знае дека Тутунскиот комбинат *Прилей* е еден од најголемите загубари во Македонија, тогаш од каде се парите за да може да се исплати откупниот тутун? Речиси четири години Владата на ВМРО-ДПМНЕ не знаеше што да стори со долговите на Тутунскиот комбинат *Прилей*, но за потребата од одржување на нивото на популизам, под превезот на справувањето со кризата беше донесена одлука за трансформација на долгот на комбинатот во траен државен влог⁹⁴. Со

⁹² http://www.vlada.mk/files/programa_vlada.pdf

⁹³ <http://www.vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/OTCET%202011%20-%20Vnatresni%20Listovi.pdf>

⁹⁴ <http://www.ifm.com.mk/sodrzini.php?idMeni=46&action=2&limit1=0&limit2=10&idSod=255>

тоа државата стана мнозински сопственик во комбинатот⁹⁵.

Наредната година, Собранието на Република Македонија со Закон⁹⁶ предvide дополнителна привилегија и можност за плаќање на рати на долгот од ДДВ, данокот на добивка и персоналниот данок од доход, а Владата со одлука предvide можност за отпишување на долгот по основа на камата, во вкупна вредност од приближно 24 милиони евра. Бидејќи станува збор за буџетски средства, а не за приватна донација на членовите на ВМРО-ДПМНЕ во Владата на Република Македонија, трајниот влог на државата од 68 милиони евра и дополнителните 24 милиони евра отписан долг всушност се пари на даночните обврзници со кои тие ја помогнале вештачки креираната поддршка на тутунопроизводителите. Кога на тоа ќе се додаде новото задолжување кое комбинатот го направил кај МЕПСО и кај ЕЛЕМ – повторно фирмите во државна сопственост – како и земениот кредит од Тутунска банка⁹⁷, откупната цена ни оддалеку не е 192 денара по килограм откупен тутун. Но, тутунопроизводителите, заедно со нивните семејства се огромен број гласачи кои мора да се залажуваат, ако не повеќе барем до завршувањето на изборите!

Но, ако македонскиот граѓанин мора веќе да плаќа за да се субвенционира тутунот, тогаш може барем отворено да праша и да бара Владата да спроведува компатибилни политики. Со други зборови, ако Владата смета дека тутунот е важен производ за Македонија и треба да се поддржува со субвенции, тогаш зошто

⁹⁵ <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=849104665&id=10&setIzdanie=21754>

⁹⁶ Закон за плаќање на рати на даночните долгови на јавните претпријатија и трговските друштва основани од Република Македонија, односно од општините или од Градот Скопје, Службен весник на РМ број 18, 9 февруари 2010 година

⁹⁷ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=9378C956E2E96E469552EC9A5DFB619C>

мораше да донесува закон за заштита од пушењето, со оглед на тоа дека во оваа од нашата европска интеграција, овој закон не беше ниту обврска, ниту потреба. Тоа само покажува дека Владата, раководена од своите популистички побуди, дејствува стихијно и нерационално, а крајниот цех од нејзиното „остварување“ го плаќаат граѓаните.

7.1. Зелен фонд за млади?

Континуирано се спроведува најголемата акција за пошумување во Југоисточна Европа - акцијата „Денот на дрвото“! Досега преку оваа акција Македонија е побогата за 9.236 ха зелена површина. Можеби Македонија е побогата за зелена површина, но е посиромашна за... којзнае колку милиони денари? За жал, и покрај сите настојувања, македонските граѓани никогаш не разбраа колку чини една ваква акција. Се разбира во пресметките не треба да се пресметува само вредноста на садниците, туку и цената на организираниот превоз до местата на кои се садеше; храната и освежувањето за учесниците; како и цената на чинење на прогласениот неработен ден. Исто така, треба да се пресметаат трошоците за учеството на промоторите на акцијата, како што се: Бајага; Дино Мерлин; Парни вальак; Желько Бебек итн⁹⁸, па дури тогаш да се добие вкупната цена на чинење.

За да знаеме дали проектот е навистина успешен, треба да видиме дали вака добиените вкупни трошоци би ги дале истите резултати (или можеби подобри) доколку се потрошеле на некој друг начин. На пример, немаше ли да се пошуми истата (или поголема) површина ако Владата направеше посебен фонд (што би можел да се вика „Зелен фонд за млади“) и ги поканеше младите да учествуваат на викенд

акции за пошумување, за што ќе им ја плаќаше законски утврдена дневница за нивната работа. Речиси сигурно дека акцијата ќе беше поуспешна (бидејќи ќе се пошумеше поголема површина за многу помалку пари), а притоа ќе се постигне и други резултати, како на пример: а) Владата ќе можеше да тврди пред ЕУ дека работи на вработувањето на младите, што е дел од краткорочните приоритети од Пристапното партнерство, а со тоа и на нашата европската агенда; б) младите ќе може да се „фатат за работа“ и да не подлегнуваат на пороците, што е дел од ВМРО-вската концепција за здрава младина; в) младите ќе може да заработка по некој денар, а Владата можеше на принцип на „паритетни фондови“ да им доделува ваучери со одредена вредност за субвенционирање на трошоците за „набавка на персонален компјутер“, што секако ќе беше добра причина да се опфатат повеќе (ако не и сите) млади, кои притоа ќе имаа чувство дека сами си го заработиле компјутерот, и г) во целата шема можеше да се уфрлат и други поволности за да се привлечат младите (ваучери за набавка на книги, учебници или велосипеди, како дел од зелената агенда итн).

Но, се разбира, тоа е само една опција. Постојат и други можности кои една одговорна и транспарентна Влада ги анализира за да знае со сигурност дека легитимно ги троши јавните пари. Друга можност за една ваква акција би била онаа што ја заговараше Шумарскиот факултет. Тие сметаат дека со истите пари наместо „Денот на дрвото“ можат да се организираат „Месеци на дрвото“⁹⁹, при што на плански и организирано би се организирале и дополнителни акции за надгледување на посадените садници, а со тоа привремено би се вработиле поголем број млади наместо да лепат плакати и да

⁹⁸ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=46180EA07D16CB40A487FFBDDE8A0CFD>

⁹⁹ Ibid

носат 15 гласови за да добијат ветување дека ќе бидат вработени во пирамidalната шема на Владата на ВМРО-ДПМНЕ наречена јавна администрација.

7.2. Ин Вино Веритас... но со мерка!

Последната „успешна“ приказна се однесува на секторот вино. Владата на ВМРО-ДПМНЕ во Отчетот го споменува проектот „Изградба на околу 100 нови винарии на државно земјоделско земјиште“, како и донесувањето на Закон за виното. Навидум, овде нема ништо спорно. Сепак, со подетална анализа гледаме дека донесениот Закон за виното ги преферира производителите на висококвалитетни вина, наместо да претпочита зголемен обем на производство. Оттаму, нејасно е зошто Владата поддржува изградба на нови винарии, а не ја поддржува замената на старите насади и зголемувањето на палетата на винарските производи. Исто така, нејасно е зошто Владата потрошениите средства од овој проект не ги пренаменила во средства за кофинансирање на проектите од петтата компонента на ИПА во мерката за поддршка на лозарството?

Од заборавените проекти, за кои е повеќе од очигледно зошто се заборавени, мора да се споменат барем три:

- стимулирањето на странските инвестиции во агрокомплексот, прехранбената индустрија и во индустријата за млеко;
- финансиската помош за производителите на млеко да купат нов и поквалитетен добиточен фонд, и
- поддршка за воведување на интензивно производство на нетрадиционални производи (на пример, ситнозрнесто овошје, нови раноградинарски култури, ноеви, итн.).

ВМРО-ДПМНЕ најавуваше сериозна поддршка на индустријата за млеко. На предвремените избори 2008 година во нивната кампања учествуваше дури и менаџментот на „Сведмилк“. Сепак, во моментот кога веќе не можеа да ја избегнуваат и кога конечно ја признаа млечната криза¹⁰⁰, ги оставија на цедило сите млекопроизводители. Ниту кооперантите на „Сведмилк“, ниту пак оние другите не ја добија ветената помош, а оние кои со банкарски кредити се обидуваа да развиваат семеен бизнис прво почнаа да ги продаваат своите крави¹⁰¹, а потоа и да ги колат за да обезбедат храна за семејството.

Што се однесува до „македонската Савана“, одгледувањето ноеви во државата никогаш не стана внесен бизнис. Иако секој дел од телото на еден ној е корисен (клун, трепки, пердуви, кожа, јајца, месо), непостоењето на стандарди за колење на ноевите, а поради ова и непостоењето на кланица за ноеви воопшто, придонесе инвестицискиот циклус никогаш да не се заокружжи.

Сепак, сево ова не го спречи претседателот Иванов во своето предавање со претседателот на Европската комисија Баросо, во Охрид¹⁰² да порача „Јасно ќе кажам дека ќе ја поддржам секоја Влада која сише сили и поштенцијали ќе ѝ сшави во насока на забрзување на економскиот развој, креирање йоволен деловен амбиенш со ревитализирање на индустрите и која највисоко на својата агенда ќе то има земјоделството“¹⁰³.

¹⁰⁰ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=107100>

¹⁰¹ <http://0.mk/bad6>

¹⁰² 9 април 2011 година – Хотел „Инекс-Горица“

¹⁰³ <http://www.president.mk/mk/odnosi-so-javnosta/2010-01-23-10-09-44/434-2011-04-09-14-32-19.html>

8. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА (НЕ) ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ

Интересно е тоа што овој дел од Отчетот на Владата има само 12 страници, од кои 1 е фотографија, а 4 страници се графикони и слики за споредба на Владата на ВМРО-ДПМНЕ 2006–2010 и Владата 2002–2006 (иако не е наведено, се мисли на Владата на СДСМ). Тоа само покажува дека нема многу за фалење на овој план.

Она што паѓа в очи за ова поглавје е тоа што Владата на ВМРО-ДПМНЕ е доста конфузна, така што во Отчетот меша баби и жаби (на пример, зборува за зголемени пензии, зголемени плати, повеќе пари за социјалната заштита, правото на постојана парична помош, правото на помош и нега од друго лице, помош за децата без родители, поддршка за трето дете, бесплатно бањско лекување за пензионери итн. Легитимно право на Владата е да одлучи да спроведува вакви политики, но истите не може да ѝ ги пласира на јавноста како политики за еднакви можности.

Имено, во ЕУ, под „еднакви можности“ се подразбира политиката за родова еднаквост, односно се мисли на еднаквите можности за жените и за мажите, но за разлика од македонската Влада, таму секоја политика е придружена со мерливи индикатори според кои ќе се мери спроведеното. Речиси никогаш не се исполнуваат 100% од индикаторите, но по секоја 7-годишна рамка, Европската комисија мора да покаже до каде е со исполнувањето на индикаторите и да понуди нови и подобри решенија за подобро исполнување на следните утврдени индикатори. Кaj нас ова е невозможно, прво затоа што се мешаат политиките со одредени популистички акции (како што е бањското лекување на пензионерите), а второ затоа што

концептот на „подобри решенија“ е невозможен, бидејќи нема ништо подобро од ВМРО-ДПМНЕ и Владата никогаш не греши!

За да видиме точно колкав расчекор има меѓу она што Владата го нарекува (и спроведува) „еднакви можности“ и она што ЕУ го прави на овој план, ќе направиме споредба на преземените акции и мерки кај нас и во ЕУ. Имено, ЕУ има донесено таканаречен „Патоказ за еднаквост меѓу жениште и мажиште“¹⁰⁴ и препознава шест области на дејствување, каде што се наведени (во Анексот на документот) сите индикатори според кои ќе се мери нивото на остварување на оваа мошне битна европска политика. Владата на ВМРО-ДПМНЕ нема донесено никаков документ за оваа политика, па оттука не може ниту реално да се мери нејзиното остварување. Ако на сето тоа се додаде и постојаното медиумско бомбардирање со „Остваруваме“, тогаш е голема веројатност дека никој нема да забележи колку се работи во спротивност со она што ЕУ го бара од нас како држава-кандидатка.

За таа цел, ќе ги разгледаме накусо поединечните сектори на дејствување во ЕУ – утврдени уште во 2006 – и ќе споредиме со мерките што ги презема македонската Влада (ако воопшто презема).

Првиот столб на акција е *постигнување економска независност на жените и на мажите* преку: 1) постигнување на Лисабонските цели за вработување¹⁰⁵; 2) елиминирање на јазот меѓу платите во зависност

¹⁰⁴ Комуникација од Комисијата до Советот, Европскиот парламент, Европскиот економско-социјален комитет и до Комитетот на регионите, „Патоказ за еднаквост меѓу жените и мажите 2006–2010, SEC(2006) 275, Брисел 1.3.2006, COM (2006) 92 финална верзија.

¹⁰⁵ Лисабонските цели за вработување предвидуваат стапка на вработување на жените од 60% до 2010 г. Во Македонија стапката на вработеност на жените е околу 30%. Стапката на невработеност во ЕУ е повисока кај жените отколку кај мажите (9,7% наспроти 7,8%).

од родот¹⁰⁶; 3) зголемување на бројот на жените претприемачки¹⁰⁷; 4) воведување родова еднаквост во социјалната заштита и во борбата против сиромаштијата¹⁰⁸; 5) вградување на родовата димензија во здравството¹⁰⁹, и 6) борба против повеќекратната дискриминација, особено кај жените од етничките малцинства.

Што од ова спроведува македонската Влада? Освен, можеби, мерките за социјална заштита и борба против сиромаштијата, каде што сосема отсуствува концептот за родова еднаквост бидејќи мерките се однесуваат на „пензионерите“ или на „децата без родители“, и евентуално спорадични мерки во здравството, кои поради недостиг од буџетски средства се укинуваат, Владата нема предвидено да прави ништо на овој план.

Вториот столб на дејствување во ЕУ е *усојласување на работаша, приватниот и семејниот живот* преку: 1) флексибилни работни аранжмани за жените и за мажите; 2) зголемување на службите за него, и 3) поусогласени јавни политики за жените и за мажите¹¹⁰.

Владата на ВМРО-ДПМНЕ е мошне активна на ова поле, но во спротивна насока. Наместо да размислува за воведување флексибилни аранжмани за работа, за жените да можат да работат и да се грижат за своите деца, Владата стимулира раѓање деца со обезбедување парична помош за жените да седат дома и да се

¹⁰⁶ Некоригиран јаз. Жените во ЕУ заработкаат 15% помалку од мажите.

¹⁰⁷ Жените, во просек, сочинуваат 30% од претприемачите во ЕУ.

¹⁰⁸ Жените сè уште имаат покуси кариери или кариери со прекини, а со тоа и помалку права од мажите, а тоа го зголемува ризикот од сиромаштија.

¹⁰⁹ Подобрено знаење и развој на статистички информации и показатели. Модернизација на социјалните и на здравствените служби, како и службите за него во поглед на пристапноста, квалитетот и на тоа колку тие одговорат на новите и конкретни потреби на жените и на мажите.

¹¹⁰ Само 7,4% од мажите земаат родителско отсуство или работат со скратено работно време (во споредба со 32,6% кај жените).

грижат за децата и за возрасните лица. Möglichkeitата мажите да користат породилно отсуство – иако ветено – Владата го одлага за 2013 и во Отчетот е дел од нереализираните проекти.

Третиот столб на дејствување во ЕУ е *промовирањето еднакво учество на жените и на мажите во процесот на донесување одлуки* преку: 1) Учество на жените во политиката¹¹¹; 2) Учество на жените во донесувањето на економските одлуки; 3) Вклученост на жените во науката и технологијата¹¹².

За време на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ се случи да нема ниту една жена градоначалничка на последните локални избори. Очигледно е отсуството на механизми за поттикнување на жените да учествуваат во донесувањето на економските одлуки.

Четвртиот столб на дејствување во ЕУ е *искоренување на родово и насилиштво и трговијата со луѓе* преку: 1) искоренување на родовото насилиштво, и 2) елиминирање на трговијата со луѓе (со комбинација од превентивни мерки, криминализирање на трговијата со луѓе и заштита и помош на жртвите).

На ова поле се прават некакви напори (спорадични, и главно инициирани од организации на граѓанското општество), но тоа е далеку од потребното и многу далеку од постигнувањето на индикаторите на ЕУ.

Петтиот столб на дејствување во ЕУ е *елиминирање на родовите и сексуелниоти во оиштештвото* преку: 1) нивно елиминирање во образоването, обуката и во културата (од најрана возраст, со тоа што ќе се обезбеди обука за подигање на свестта кај наставниците

¹¹¹ Промоција на активното женско граѓанство, политичко учество и застапеноста на жените на високи раководни позиции во јавната администрација на сите нивоа.

¹¹² Целта што треба да се постигне до 2010 е 25% од жените да бидат на водечки позиции во истражувањата што се одвиваат во јавниот сектор.

и студентите и ќе се поттикнуваат младите жени и мажи да ги истражуваат нетрадиционалните патеки на образоването); 2) Елиминирање на родовите стереотипи на пазарот на трудот (преку олеснување на влезот на жените во нетрадиционалните сектори и промоција на мажите во секторите во кои традиционално работат жени), и 3) елиминирање на родовите стереотипи во медиумите.

Владата на ВМРО-ДПМНЕ не остварува на овој план, и тоа е кристално јасно. Погледнете ги само спотовите (рекламите) за кампањата „Образоването е мок“, па ќе ви биде јасно дека кога девојките бараат работа, тие сметаат на своите „ресурси“ кои главно се од биолошка природа. Или, пак, отворете кој било учебник од оние што ги финансираше Владата и ќе видите која е филозофијата за која се залага ВМРО-ДПМНЕ – девојките се за дома, за да раѓаат деца (здрава нација) и да се грижат за домаќинството и старите изнемоштени лица, додека мажите го токмат општеството!

И, конечно, шестиот столб на дејствување во ЕУ е *„промоција на родовата еднаквост надвор од ЕУ“* преку: 1) спроведување на законодавството на ЕУ во државите што пристапуваат, државите-кандидатки и потенцијалните држави-кандидатки, и 2) промовирање на родовата еднаквост во Европската политика за соседствота, како и во надворешните развојни политики.

Ова значи дека родовата еднаквост е цел сама по себе. Таа е човеково право и придонесува за намалување на сиромаштијата. ЕУ е клучен фактор во меѓународните развојни напори и ЕУ се придржува до меѓународно признатите принципи како што се Милениумската декларација за развој и Пекиншката платформа за акција. Новата Стратегија на ЕУ за Африка¹¹³ ја вклучува и родовата еднаквост, како клучен елемент во сите партнерства и стратегии за

национален развој. ЕУ е решена да ја промовира родовата еднаквост во надворешните односи, вклучувајќи ја и Европската политика за соседството. Хуманитарните интервенции на ЕУ посебно ги земаат предвид конкретните потреби на жените.

Родовата политика е дел и од процесот на преговори за членство во ЕУ, така што ако Македонија навистина сака да биде држава-членка на ЕУ, таа ќе мора да работи за да ги постигне сите горенаведени цели.

9. ЕКОНОМИЈА - ЕКОНОМСКИ РАСТ И РАЗВОЈ ИЛИ АМБИС?

Во 2006-тата година новата Влада предводена од ВМРО-ДПМНЕ ветуваше дека ќе работи 24/7 на зголемување на економскиот раст и развој, на пораст на инвестициите (домашните и странските), на намалување на сиромаштијата и зголемување на вработеноста. „Економија, економија и само економија“ – декларираше изборната програма на Груевски, симболично наречена Преродба во 100 чекори. Во држава со голем процент сиромашно население и со еnormно висока стапка на невработеност, не беше за изненадување што Груевски играјќи на карти на економијата ја доби поддршката на голем дел од граѓаните.

Бидејќи пред нас се уште едни предвремени парламентарни избори, на кои Груевски верува дека ќе успее уште еднаш да добие нов мандат, и тоа со помош на стотици милиони евра вредните реклами кампањи, но и со злоупотреба на државниот апарат и државните финансии, во продолжение сакаме да ги разгледаме „најголемите“ успехи на портокаловата преродба во изминатите 5 години, имено достигнувањата на планот на економијата.

¹¹³ COM (2005) 489

9.1. За едни економски успеси, за други економски кошмари

Во сите партиски и државни документи, економскиот развој и подобрувањето на стандардот на граѓаните се идентификувани како најголеми владини приоритети. Како двигател, пак, на развојот и креатор на нови работни места се препознаваат малите и средните претпријатија (МСП), и тоа првенствено оние кои се извонско ориентирани. Покрај домашните МСП, економијата требаше да се развива и со помош на странските инвеститори. Тие во Македонија требаше да пренесат нови технологии, знаења и вештини и да отворат нови работни места. Од друга страна, странските директни инвестиции (СДИ) ќе придонесат за зголемување на извозот и на девизниот прилив по таа основа, како единствен начин за решавање на структурните проблеми на македонската економија што се провлекува со децении наназад: лошата производна и извозна структура; ниската конкурентност на економијата, изразена преку производство на производи со ниска новододадена вредност; увозно-извозната зависност; структурната долгорочна невработеност, како резултат на ригидниот пазар на труд и несоодветниот образовен систем итн.

Затоа, Владата на Груевски се именува себеси за „најекономска“ влада и вети дека напорно ќе работи на подобрување на условите за водење бизнис во државата. Подобрена деловна и инвестициона клима Владата се нафати да ја остварува преку неколку сегменти, и тоа: а) зајакнување на правната држава (ефикасно судство, заштита на приватната сопственост и на сопственичките права, транспарентна јавна потрошувачка); б) преку фискалната политика (за отворање на инвестициски циклус во патната, железничката, ИКТ и финансиската инфраструктура од страна на државата но и во економска, социјална,

земјоделска инфраструктура од страна на банките и бизнисот); в) со редизајнирање на даночната политика; г) намалување на бирократијата и редуцирање на бројни непотребни закони и прописи што го преоптоваруваат бизнисот; д) сведување на државната и на јавната администрацијата на нејзиниот оптимум; г) спроведување на сеопфатна реформа на образоването (модернизација, усогласување на наставните програми со потребите на пазарот, вмрежување и размена на студенти и професорски кадар), и е) промоција на претприемништвото.

И дотука Македонија воопшто не се разликува од која било друга држава во која партијата која добила легитимитет на изборите врз основа на одредена изборна програма ги насочува сите ресурси во остварувањето на изборните ветувања. Но...

9.2. Куќа без стопан

За реализација на вака зацртаните оптимистички задачи и цели, покрај техничките и човечките, потребни се и финансиски средства. Оттука, се очекуваше да се промени структурата на буџетот на државата, и од „социјално“ ориентиран, тој да стане развојно-ориентиран, односно поголем дел од буџетот да оди во капитални инвестиции и во поддршка на активни про-бизнес ориентирани економски политики.

Од буџет кој во претходниот петгодишен период изнесуваше просечно 1,225 милијарди евра годишно и кој овозможуваше извршување на функциите на државата (а беше критикуван како релативно гламазен буџет), во периодот 2007–2011 буџетот постојано се зголемуваше (освен во кризата 2009 год.) и просечно го достигна нивото од 2,37 милјарди евра годишно. Тоа претставува

зголемување на буџетот за просечно 1,145 милијарди евра на годишно ниво, односно кумулативно за сите 5 години зголемувањето изнесува вкупно 5,724 милијарди евра. Во апсолутни износи, во периодот 2002–2006 државата потрошила 6,125 милијарди евра, додека во периодот 2007–2011 цели 11,849 милијарди евра или **94% повеќе** отколку во претходниот период. Пресметано по глава жител, во периодот 2002–2006 буџетот изнесувал **3.864,69 евра вкупнно** или **772,92 евра годишно**, а во периодот 2007–2011 буџетот изнесувал **5.775,69 евра вкупнно** или **1.155,14 евра годишно**, што значи дека годишно Владата трошела **382,22 евра** повеќе по глава на жител отколку во претходниот период или вкупно **1.911 €** по глава на жител за сите пет години.

Ваквата експанзија на фискалната потрошувачка веројатно не би претставувала никаков проблем доколку стапките на економски раст беа повеќекратно поголеми од стапките на растот на буџетот, односно доколку економијата навистина беше во состојба да поддржи таков буџет. Буџетската експлозија немаше да претставува никаков проблем доколку овие огромни суми и *de facto* се потрошеа за поддршка на развојно-дизајнирани економски политики, а не за нерационални, непотребни, непродуктивни и економски неоправдани трошења. Така, во Националниот развоен план 2007–2009 се идентификувани вкупно 4 развојни/инвестициски приоритети, и тоа: а) Конкурентност на корпоративниот сектор; б) Развој на човечките ресурси; в) Економска инфраструктура, и г) Земјоделски и рурален развој.

Предвидени се и потребните средства и извори за финансирање на одделни проекти во секоја од овие области, во вкупен износ од 1,724 милијарди евра (буџетски средства се предвидени за само 26% од потребните извори на финансирање). Но, само еден

поглед на планираните проекти покажува дека најголем дел од нив, и тоа оние крупните, капитални или скапи проекти со долготочно влијание врз економскиот раст, се далеку од реализирани. Со други зборови, буџетските расходи предвидени за финансирање на инвестиционите проекти се реализираат многу бавно и многу лошо во однос на „ефикасноста“ во трошењето на буџетските средства. Згора на тоа, многу слаб е и процентот на искористеност на парите од Инструментот за претпријатна помош предвидени за инвестициски намени. Тоа зборува за малиот капацитет на администрацијата на Груевски да ја апсорбира ЕУ-помошта, но и за малиот интерес овие толку потребни **нейоврални** средства да се стават во функција на развојот на македонската економија.

9.3. За што се трошат парите на македонските граѓани?

Она што зачудува во ваква ситуација е прашањето за кои цели и намени се трошат буџетските пари и зошто при нивно речиси стопроцентно зголемување, Владата на Груевски стана рекордер во задолжување - и внатрешно и надворешно? Одговорот на првото прашање се добива од анализата на буџетските расходи во периодот 2007–2011 година, коишто се графички прикажани во Анексот на овој извештај. Се забележуваат следниве тенденции:

1. Социјалните трансфери се движат од 39% до 43% од вкупните расходи и се убедливо најголема ставка во буџетот. За последниот петгодишен период оваа ставка го чинела секој македонски граѓанин **просечно 481 евро годишно**. Но, наместо да се намалува, во апсолутни бројки, ставката се зголемува, што укажува на нерешителноста на Владата да се зафати со сериозни реформи

во социјалната и во политиката за вработување. Наместо да се користат социјалните трансфери како инструмент за остварување политички/партички притисок врз категориите граѓани кои се главни корисници на овие средства, овие значајни суми средства би требало да се насочат во проактивни политики за вработување и во остварување поголема социјална инклузија на ранливите групи.

2. Платите и надоместоците се трета по големина расходна ставка и се движат од 21% (2007), 15% (2008), 16% (2009) и 15% (2010) за да во 2011 се проектираат на нивото од 14%. Во апсолутни бројки, намалувањето е од 412 мил. евра на 378 мил. евра или просечно за целиот период за плати и надоместоци се трошат € **187 йо глава на жишел**. Споредено со други држави, ова е превисок процент за покривање на трошоците на администрацијата. Ако на ова се додадат и таканаречените привремени вработувања во администрацијата – омилената категорија вработени на Владата на Груевски - административните трошоци ќе бидат многу повисоки и тие дополнително ќе ја оптовараат државната каса, а со тоа и бизнисот и граѓаните.
3. Капиталните расходи се четврта по големина расходна ставка во буџетот и се движат на нивото од 12% (2007), 18% (2008), 13% (2009), 12% (2010) и 15% (2011). Во апсолутни износи, капиталните расходи биле предвидени на ниво од 234 мил. евра (2007), 440 мил. евра (2008), 314 мил. евра (2009), 288 мил. (2010) и 380 мил. евра (2011) или просечно за петте години 331 мил. евра годишно. По глава жител, капиталните инвестиции од буџетот биле планирани на ниво од 115 евра, 215 евра, 133 евра, 140 евра и 184 евра во периодот од 2007 до 2011 година или просечно за

сите 5 години **161 евро йо глава на жишел**. Ако ова го споредиме со просечниот износ на трошоци за плати и надоместоци, тоа би значело дека Владата троши 1,16 пати повеќе средства за платите и надоместоците на државната администрација отколку за финансирање на капитални проекти. Споредено со просечните социјални трансфери за петгодишниот период, Владата троши речиси трипати повеќе пари за оваа намена споредено со капиталните инвестиции. Бидејќи Владата на Груевски по 2008 престана да ги објавува завршните сметки за извршување на буџетот, а и оние што се објавуваат содржат само агрегатни позиции, тешко е со конкретни бројки да се каже до кој степен се реализирани вака планираните капитални инвестиции од буџетот на државата. Друга негативност е структурата на капиталните расходи¹¹⁴, според која реално многу мал дел од капиталните расходи се долгорочни инвестиции во инфраструктура кои се во функција на поттикнување на економскиот раст, а голем дел се непродуктивни трошоња (на пример, купувањето мебел, возила, опрема и сл.). За да биде трагедијата уште поголема, Владата како капитални проекти ги категоризира и „изградбата на голем споменик на плоштадот“; „изградбата на две цркви“, „изградбата на Музеј на ВМРО и Музеј на жртвите на комунизмот“ итн¹¹⁵.

¹¹⁴Види Анекс - Преглед бр. 1 Структура на капиталните расходи од буџетот на расходи на Република Македонија по ставки за 2007 година. Истата структура се повторува и во сите буџети до 2011 год.

¹¹⁵Види Анекс – Преглед бр. 2 Капиталните проекти по функции на централниот буџет, Изменување и дополнување на буџетот на Република Македонија за 2007 година, Службен Весник на Република Македонија, бр. 96, среда 1 август 2007 год. стр. 96-99

4. Ставката „Стоки и услуги“ е речиси изедначена со ставката за капитални расходи (161 евро по жител) и за петгодишниот период се движи меѓу 11% (2010/2011), 13% (2009) и 14% (2007/2008) година, а во апсолутни износи за целиот период изнесувала просечно годишно околу 320 милиони евра или **156 евра по глава жител**. Најголем дел од оваа ставка¹¹⁶ оди за т.н. *договорни услуги*, со кои Владата на Груевски ги покриваше привремените вработувања на партиските кадри и/или на политички „подобните“ кадри во државната и во јавната администрација.

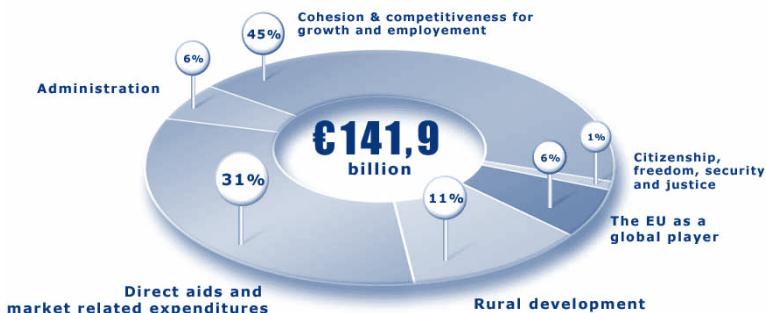
9.4. За што се трошат парите на европските граѓани?

За споредба, даваме пресек на буџетот на ЕУ за 2011 година, кој изнесува 141,9 милијарди евра. ЕУ не е држава, но со тој буџет финансира многубројни политики преку различни фондови и други финансиски инструменти. ЕУ, исто така, им дава помош на државите кои се во процес на интегрирање, како Македонија, но и на многу држави во светот (ЕУ е најголемиот давател на помош во светот).

Буџетот на ЕУ го чини секој граѓанин-жител на ЕУ 283 евра годишно или 4,5 пати помалку по жител споредено со македонскиот буџет, а притоа 87% од вкупните буџетски расходи се трошат за поддршка на Лисабонската стратегија за раст и работни места, односно за поддршка на конкурентноста на европската економија, како и за поддршка на земјоделството и на руралниот развој. Просечниот БДП по пазарни цени за ЕУ-27 изнесува 24.500 евра по

¹¹⁶ По години ставките се: 64%, 65%, 71%, 68% и 71% или просечно за сите пет години 70%

глава на жител за 2010 година¹¹⁷, додека за Македонија за истата година е 3.283¹¹⁸евра. Тоа значи дека придонесот на секој граѓанин во буџетот на ЕУ е 1% од просечниот БДП по жител на ЕУ, додека придонесот на македонскиот граѓанин во буџетот на РМ е 35,41% од македонскиот БДП по жител. Со други зборови, буџетот на ЕУ троши само 1% од вкупното богатство што го создаваат 27-те држави-членки на ЕУ во текот на една деловна година, додека буџетот на РМ троши речиси 36% од богатството што секоја година го создава македонска економија.

¹¹⁷ Извор Еуростат, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_gdp_c&lang=en

¹¹⁸ Извор: Основни макроекономски индикатори и проекции, <http://www.finance.gov.mk/node/401>

Наспроти широкораспространетите заблуди за прескапата и преобемна европска администрација, административните трошоци за функционирање на институциите и агенциите на ЕУ изнесуваат помалку од 6% од европскиот буџет. Поинаку кажано, европската администрација, која брои 40.000¹¹⁹, секој европски граѓанин ја чини одвј 17 евра годишно. Македонската администрација, за која не знаеме точно колкава е¹²⁰, го чини македонскиот граѓанин најмалку 187 евра (само во делот на редовните и постојаните вработувања, без привремените вработувања кои се покриваат од ставката Договорни услуги), што значи 11 пати повеќе од европскиот граѓанин.

Резултатите од споредбата се уште пофрапантни ако административниот и вкупниот буџетски трошок се споредуваат со приходите на македонскиот граѓанин. Така, буџетот на РМ за 2011 година чини 3,8 просечни нето-плати¹²¹ или секој граѓанин мора 3,8 месеци да работи за буџетот. А со оглед на тоа дека сите граѓани не се вработени, за да се наполни буџетот малиот број вработени¹²² мора да работат неверојатни 11,9 месеци во годината. Само за покривање на плати и надоместоци на администрацијата, секој вработен мора да работи 1,72 месеци во годината. Очигледно, оваа владина политика е нелогична, апсурдна и неодржлива.

9.5. Кој ќе ја плати сметката?

На прашањето каде одат парите на граѓаните може да се одговори полесно, барем врз основа на планираните расходи во усвоените буџети на државата (бидејќи завршните детални сметки на буџетите веќе не се објавуваат, ниту пак можат да се добијат од Министерството за финансии)¹²³, но одговорот за висината на задолжувањето многу тешко може да се добие. Додека податоците за надворешниот долг на државата ги добиваме анализирајќи ги стенограмите од собаниските седници, *Службениош весник на РМ* и веб-страниците на МФ и на НБРМ ги чуваат податоците за внатрешниот долг како да се најстрого чувана тајна.

Според МФ, внатрешниот долг на централната власт заклучно со првиот квартал од 2011 година (31 март 2011) изнесува вкупно 565,4 милиони евра¹²⁴. Но оваа сума не ги вклучува и долговите на јавните фондови (ПИОМ, ФЗО, Фондот за јавни и магистрални патишта и АВРМ), ниту пак долговите кои по основа на поврат на ДДВ ги има државата кон приватниот и кон јавниот сектор и долговите што ги има државата кон приватниот и кон јавниот сектор по основа на испорачани производи и услуги. Од друга страна, добро е познат фактот дека јавните фондови, одредени јавни претпријатија и Владата се соочуваат со тешкотии во сервисирањето на своите основни обврски, а тоа е всушност причината за огромните и постојани задолжувања.

На нашите обиди да добиеме информации за тоа колкав е долгот на Владата кон стопанството само по основа на ДДВ, според рокот

¹¹⁹ http://europa.eu/abc/budget/use/administration/index_en.htm

¹²⁰ Шести квартален извештај, МЦЕО, јули 2010, стр. 58-61

¹²¹ Просечна исплатена нето-плата по вработен за февруари 2011 изнесува 20.433,00 ден. Извор: Соопштение број 4.1.11.29 од 29.4.2011, Државен завод за статистика

¹²² Бројот на вработени во ИВ тримесечје од 2010 година изнесува 659.557, Извор: Соопштение бр. 2.1.11.03 од 24.3.2011, Државен завод за статистика

¹²³ Одговор бр. 19-17375/6 од 29.10.2010 од МФ на барањето за Извештај за завршната сметка на буџетот за 2009 година по барање бр. 02- 17375/1 од 25.5.2010

¹²⁴ Податокот е од Прегледот на консолидираниот долг на централната власт, [izvor http://www.finance.gov.mk/node/57](http://www.finance.gov.mk/node/57)

на доспевање и според големината на претпријатијата (големи, мали и средни), по одбивања и жалби до Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информации и по цели 6 месеци од поднесувањето на барањето¹²⁵, од УЈП го добивме следниов одговор: „...се оцени дека **„последициште врз фискалношт инттерес се љојолеми ог јавношт инттерес што би се њосшинал со објавување на информацијаша, ог причина што се работи за чувствителни прашања на фискалнашта џолишка кои имааш влијание врз економскиште инттереси ог џоширок обем и чиешаш објавување бишно ќе влијае на осѓварувањето на функцијаша на оданочувањето.“**

Ваквото образложение на УЈП наметнува неколку клучни прашања: 1. Зарем фискалниот интерес за трошење на **ЈАВНИТЕ** пари, кој е исто така јавен интерес, е поголем јавен интерес од оној на граѓаните од кои се приираат тие јавни пари, односно ако и тој е јавен интерес, тогаш зошто се држи во тајност; 2. Какви се тие чувствителни прашања на фискалната политика, кога граѓаните – според Уставот – имаат право, а Владата има обврска да дава отчет за трошењето на јавните пари; и 3. Зошто и како објавувањето на бараните информации ќе влијае толку негативно на остварувањето на функцијата на оданочувањето?

Што се однесува до долговите на јавните претпријатија, сè уште немаме добиено никаков одговор од УЈП за висината на долговите по основа на неплатени даноци (ДДВ, ПДД и данок на добивка), кои државата делумно ги прости, а делумно ги репограмираше, иако барањето беше поставено уште пред цели 15 месеци¹²⁶! Во меѓувреме,

¹²⁵ Барањето бр.13-7625/1 е доставено на 6.10.2010, а Решението за одбивање на 11.3.2011

¹²⁶ Нашето барање за Преглед на вкупните долгови и нивната структура според видот и рокот на сите јавни претпријатија во РМ кои ќе се репограмираат со Законот за плаќање на рати на даночните долгови беше добиено од УЈП со образложение

многу од овие компании успеаја да натрупаат нови, еnormно високи долгови, кои државата повторно или ги прости или ги транформираше во државни влогови (најактеристичен е долгот на ТК *Прилеп*, кој беше и еден од најголемите корисници на оваа мерка, од Владата прокламирана како антикризна).

Продолжуваат задолжувањата на ЈП често и со Владина гаранција. Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор (ЈПССДП) е репрезентативен случај, затоа што минатата година му беа репограмирани долговите и простени каматите, а минатиот месец кај домашните комерцијални банки се задолжи со кредит во износ од речиси 7 милиони евра за изградба на катна гаража¹²⁷. Годинава се воведе и законската можност за издавање општински обврзници, како уште една можност за прибирање дополнителни извори на средства, кои според Ставревски ќе се користеле за финансирање на капитални проекти¹²⁸. А со оглед на тоа дека за Ставревски капитални проекти се музеите и спомениците, можеме само да претпоставиме до што може да доведе ваквата можност во одредени општини.

Така, информацијата за висината на внатрешниот долг во Македонија останува добро чувана тајна, иако е мошне важно да се разјасни одговорноста за вака безмилосното и крвничко трошење на парите на граѓаните.

дека се работи за „даночна тајна“, на што ние се жалевме до Комисијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите. Комисијата донесе позитивна одлука и ѝ наложи на УЈП да ја даде бараната информација, на што УЈП одговори со Решение за одбивање на пристапот до оваа информација. За ова види повеќе во Петтиот и Шестиот извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ.

¹²⁷ Види Анекс - Преглед бр. 2: Земени кредити и издадени државни гаранции по кредити во периодот 1.1.- 15.4.2011, ставка бр. 15

¹²⁸ <http://www.finance.gov.mk/node/1830>

9.6. Вреќа без дно или за штурецот

Надворешниот долг (јавен и приватен), според извештаите на НБРМ, заклучно со 31.12.2010 година, изнесувал 4,299.33 милијарди евра, од кои 1,415.55 евра јавен, а 2,883.8 евра приватен долг¹²⁹. Во меѓувреме, во периодот од 1.1.2011 до 3.5.2011 година, Владата продолжи да се задолжува, и надвор и внатре. Така, најголемо поединечно надворешно задолжување кон странство е она кон ММФ, од каде што Владата на Груевски повлече цели **220 милиони евра** (кои ги троши за поддршка на буџетот) или, со други зборови, за покривање на огромните дупки и достасаните обврски, а во пресрет на расписаните предвремени парламентарни избори. До распуштањето на Парламентот (14.4.2011) истиот ратификувал договори за задолжувања во вкупен износ од **339,859,874.00 евра**, кон различни кредитори и за различни намени¹³⁰. За само 3,5 месеци, Груевски нè задолжи кон надвор за дополнителни **559,859,874 милиони евра**.

Не можејќи да ги сервисира редовните буџетски обврски, Ставревски продолжи со задолжувања на домашниот пазар, главно кај банките. Така, за истиот тој период од 4 месеци и 2 дена, МФ одржа **18 аукции на државни зайси на 3 и 6 месеци** и на овој начин ја задолжи државата за дополнителни **267,724,025.83 евра**¹³¹. Овие средства веројатно (судејќи според тоа дека сите аукции се одржуваат ден пред датумот на достасување на старите

¹²⁹ Бруто-надворешен долг-состојба 2004-2010,извор <http://www.nbrm.mk/default.asp?ItemID=68895C2134419549BA13B2A538EFA9FB>

¹³⁰ Види Анекс - Преглед бр. 2

¹³¹ Види Анекс - Преглед бр. 3 Издадени државни записи во периодот 1.1.2011 до 3.5.2011

записи) се наменети за враќање на записите и за исплата на камата по нив. Внатрешното и надворешното задолжување на Владата на Груевски за 4 месеци достигна цели **827,583,899.83 евра** или **402 евра по жител**.

Со новите задолжувања во 2011 година, надворешниот бруто-јавен долг се зголеми и сега изнесува **1,975,159,874 евра**, додека вкупниот бруто-надворешен долг (јавен и приватен) се искачи на **4,859,189,874 евра**. Во оваа сума не е вклучен делот на приватниот надворешен долг на финансискиот и приватниот сектор направен во овој период (бидејќи НБРМ нема објавено податоци за истиот), како и евентуално исплатените обврски (камати и главница) по основа на претходните задолжувања. Со овие оградувања, доколку се пресмета по глава на жител, само во првите четири месеци од годинава Владата нè задолжила кон надвор за дополнителни **272** евра, па сега вкупното задолжување по жител изнесува **2,364 евра**. Ако на ова се додаде и внатрешниот долг на централната Влада со состојба на 31.3.2011, кој според МФ изнесува **565,400,000 евра**, произлегува дека вкупниот домашен и надворешен долг изнесува **5,424,589,874 евра** или **2,635** евра по глава жител.

За споредба, вкупниот бруто-надворешен долг заклучно со 31.12.2006 година изнесуваше **2,503,420,000** евра или **1,227** евра по глава на жител, што е за **2,355,769,874 евра** или **1,138** евра по глава жител помалку од сегашниот долг. Со други зборови, Владата на ВМРО-ДПМНЕ во периодот 2007–2011 нè задолжила кон надвор за речиси исто толку колку што нè задолжиле сите претходни влади заедно (од осамостојувањето на Македонија во 1991 за цели 17 години). Имајќи го предвид времето на задолжување, произлегува дека Груевски нè задолжувал 3,5 пати побрзо од сите други претходни влади заедно.

Конечно, ако се собираат вкупните буџети за време на владеењето на Груевски и вкупниот бруто-надворешен и внатрешен долг во истиот период, излегува дека биле потрошени вкупно **14,401,954,769.18 евра** или **6,995.34** евра по глава жител. За истиот овој период вкупниот создан БДП изнесува **28,088,250,000** евра или **13,702** евра по жител. Значи, биле потрошени 53% од вкупно созданото богатство на македонската економија. Најзагрижувачки е фактот што сите овие средства се потрошени без притоа да придонесат за решавање или барем за ублажување на структурните проблеми на македонската економија, како што се невработеноста, трговскиот дефицит, слабата конкурентност на економијата итн.

Македонија е веројатно единствениот случај каде што постои пазарна економија, а државата зафаќа просечно околу 34% од БДП преку буџетските приходи, за потоа да ги троши во форма на буџетски расходи, остварувајќи големо влијание врз економските текови. Македонија е и единствената европска држава во која најголемиот работодавач, налогодавач, партнер на претпријатијата и најпосакуваниот клиент за банките е државата (читај Владата).

9.7. Инвестиции, бизнис и правна сигурност

Стара лекција во економијата е дека капиталот е *плашилив* како срна. Ако инвеститорите се претпазливи во изборот каде и како ќе ги вложуваат своите пари, тогаш сериозните странски инвеститори се посебен вид плашила категорија. Без правна држава и без функционални институции, нема сериозни инвеститори. Инвеститорите кои очекуваат инвестицијата да им се врати на среден или на долг рок се алергични на непредвидливост на средината и непочитување на правилата на игра. Ризиците за нив мора да бидат пресметани и предвидливи.

Функционалната држава со своите институции ја претставува рамката што ја воспоставува предвидливоста и ги намалува ризиците.

Еден од митовите околу странските инвестиции е дека тие доаѓаат исклучиво во држави со ниски даноци и евтина работна сила. Ова особено важи за инвеститорите во високотехнолошкото производство, за чиешто привлекување Македонија троши големи ресурси. Релевантните светски истражувања покажуваат дека најголем дел од директните странски инвестиции одат во најразвиените држави на светот. Она што е очигледно попривлечено за инвеститорите е продуктивноста на работната сила, нејзината квалификованост и конкурентноста на стопанството во целина.

Светскиот економски форум секоја година го издава **Извештајот за глобална конкурентност, во кој на секоја држава ѝ е доделен Глобален индекс на конкурентност (ГИК)**. Податоците што се користат при пресметката на ГИК се добиваат од два извора: статистичките информациски системи на државите, односно меѓународните организации, и Анкетата со раководителите на компаниите. За нас се интересни некои од мерените варијабли, кои го составуваат подиндексот наречен Институции (види табела)¹³².

¹³² Користени се податоци од трите извештаи за глобална конкурентност на Светскиот економски форум

Подрачје	Година	2008/9 од 134	2009/10 од 133	2010/11 од 139
	Права на сопственост	96	95	105
Независност на судството	113	105	103	
Ефикасност на правната рамка при решавањето на споровите	113	92	99	
Транспарентност при креирањето на владините политики	79	72	80	

Табела 1: Податоци од шриште извештаи за глобалната конкуренчност на Светскиот економски форум

Самите резултати не значат ништо ако не се споредливи. Затоа, да одбереме држава од регионот (на пример, Албанија) и да ги споредиме резултатите. Во однос на правата на сопственост, Македонија е пред Албанија, која го заслужила 116-тото место. Сепак, Албанија има **понезависно судство**, со ранг 88, а во врска со ефикасноста на правната рамка при решавањето на споровите, таа е далеку пред нас, со ранг 59. Изненадувачки, земјата која до падот на Берлинскиот сид важеше за една од најтоталитарните, со ранг 49, стои далеку подобро од нас во однос на транспарентноста при креирањето на јавните политики.

Дали нашата Влада е навистина заинтересирана за привлекување странски инвестиции? Дали навистина верува дека рекламиите и

агресивната промоција ќе го прикријат отсуството на суштински реформи, што е видливо и во податоците од Извештајот за глобалната конкурентност? Дали естрадниот пристап во привлекувањето на инвестиции ќе ги замолчи компаниите што имаат негативно искуство да молчат?

Но, да се потсетиме на неколку загрижувачки примери кои отворија сомнеж околу вистинитоста на намерите за претворање на Македонија во инвестициски рај. Владата на Бучковски во заминување ѝ го остави во аманет на Владата на Груевски потпишувањето на договорот со ЕВН за купопродажба на ТЕЦ *Нејтопино*. Австријците предвидоа инвестиција од 751 милиони евра за осовременување во период од шест години¹³³. Владата на Груевски го поништи тендерот со образложение дека е штетен¹³⁴ и беше расписан нов тендер¹³⁵, но и тоа се изјалови на контроверзен начин за термоцентралата да остане во државна сопственост. Во меѓувреме, медиумите јавуваа дека ЕВН парите ги пренасочила во Албанија, каде што изградила неколку енергетски капацитети¹³⁶.

Слична судбина имаше и најавената инвестиција од 100 милиони евра во трговски центри и преработувачки капацитети на српската компанија *Делта*. Најеклатантен пример за сомнителна постапка за избор на инвеститор е давањето на концесија на аеродромите на турската компанија TAB. На огласот се јавиле дваесетина компании, а во крајна фаза имаше само една понуда – онаа на TAB. TAB ги проби сите рокови, Владата остана глупа на експертските укажувања

¹³³ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=64214>

¹³⁴ <http://www.vecer.com.mk/?ItemID=A1F06B990F977B4AA9A147B4C749E112>

¹³⁵ <http://217.16.95.55/default.asp?ItemID=DB32D8D7302A204EB478E11DBBAB772F>

¹³⁶ <http://www.globusmagazin.com.mk/?ItemID=9FA99DE3CC72F24BB863863EAA4C02CD>

дека изградбата на аеродром во Штип е неисплатлива и дека ќе ги одврати другите инвеститори¹³⁷. На крај, и условот кој ги одврати другите инвеститори се ублажи, а Владата дури и реши да го даде на седумгодишн закуп земјиштето каде што требаше да се гради аеродромот¹³⁸. Горчливиот вкус на измамата сигурно сè уште постои кај потенцијалните инвеститори кои потрошија време, пари и ресурси за тендерот.

Можеби токму поради таквото однесување на Владата, Македонија останува на дното во регионот според износот на привлечени странски директни инвестиции. Рекламите, променетите методологии за пресметка, како и сите пропагандни памфлети како Отчетот, не можат да го променат фактот дека Македонија „каска“ дури и зад соседните држави кои некогаш ги гледавме со потсмев.

10. ЕНЕРГЕТИКА – ШАМПИОННИТЕ НА ПОСЛЕДНО МЕСТО

Енергетиката е дел од Светото тројство за подобрување на економските перспективи на земјата, заедно со инфраструктурата и добрата бизнис клима. Владините проекти на ова поле ветуваат дополнителни бенефиции за државата и за граѓаните, преку намалување на зависноста од увозот на електрична енергија, што пак со себе носи стабилност на цената на енергијата, подobar животен стандард и е предуслов за стабилен и забрзан инвестициски циклус и за отворање нови работни места (Преродба 2008).

¹³⁷ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=8C696D6D4662AC4D85FCECC2D5251EB6>

¹³⁸ <http://217.16.95.72/index.php?task=content&cat=1&rub=6&item=7207>

Сепак, кога ќе се симнат розовите очила на владејачката ВМРО-ДПМНЕ, ситуацијата во овој сектор по цели пет години сè уште стои во место. Главните проекти и активности иницијално наведени во Преродбата 2006 и повторени во Преродбата 2008, ги нема никаде во Отчетот. Таму се наведени некои други проекти и успеси, ама ветените и неостварените се пикнати под ќилим.

Иако се чини дека главните документи што ја даваат основата на енергетската политика во Македонија, вклучувајќи го и Законот за енергетика, се донесени, реализацијата треба допрва да следува. А за да се случи тоа, Владата, Министерството за економија, Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) и Агенцијата за енергетика треба прво да ги донесат релевантните подзаконски акти. Членот 193 од Законот за енергетика¹³⁹ дава преглед на повеќе од 35 уредби, одлуки, правилници и тарифни системи со кои поблиску ќе се уредуваат работите од различни аспекти на енергетиката, како што е енергетската ефикасност, обновливите извори, цените и тарифните системи за различни видови енергија, итн. Роковите за нивно донесување се 6-18 месеци од денот на стапување во сила на Законот за енергетика. Од долгот споменат список подзаконски акти, Владата го донесе Акциониот план за енергетска ефикасност (наведен во Отчетот 2011). И толку. За другите ќе треба прво да гоочекаме истекот на крајниот рок, а во меѓувреме ќе потсетиме на слабите капацитети на РКЕ (за кои се зборуваше и во претходните извештаи), имајќи го предвид фактот дека за период од една година таа треба да донесе повеќе од 15-тина подзаконски акти.

Според Програмата на ВМРО ДПМНЕ, во 2008 година постапките за издавање под концесија на трите големи и значајни хидроренергетски објекти - ХЕЦ Чебрен, ХЕЦ Галиште и ХЕЦ Бошков Мост - беа во

¹³⁹ Службен весник на Република Македонија бр. 16/2011

завршна фаза, а почетокот на нивата изградба се очекуваше за крајот на годината. Три години подоцна (мај 2011 година), градежните работи не се започнати за ниту еден од овие важни проекти. Во ноември минатата година, пропадна шестиот по ред јавен повик за инвеститор за изградба на Чебрен и Галиште, проценет во вредност од 500 до 700 милиони евра. Во февруари годинава пропадна последниот тендер објавен за изградба на ХЕЦ Бошков Мост. Иако иницијално заинтересирани биле 16 меѓународни компании, понуда не доставила ниту една од нив. По сите неуспешни обиди, Отчетот се обидува да ја поправи сликата со фактот дека АД ЕЛЕМ ќе го гради овој капацитет и дека преговорите со Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) за обезбедување кредит во износ од 65 милиони евра се во тек.

Со досега објавените јавни огласи за изградба на мали хидроцентрали, доделени се вкупно 47 договори за концесии, ама динамиката на реализација доцни, па наместо инсталирање на нови 10-15 MW капацитети годишно (како што беше ветено во Преродбите 2006 и 2008), до крајот на годинава може да се очекува само отпачнување на градежните работи за осум помали хидроцентрали, за кои добивањето градежни дозволи е во завршна фаза. Другите допрва ќе ја почнат оваа постапка.

Проектот Вардарска Долина ја има истата судбина (два поништени тендери). Неуспехот повторно се покрива со потписан Меморандум за соработка со кинеската компанија CWE, ама реализацијата е далеку од реалност, дури и ако владејачката партија добие уште еден мандат.

ТЕЦ Неготино од енергетски гигант на Балканот (Преродба 2006) стана енергетска перспектива на Македонија (Преродба 2008), ама во Отчетот остана нереализиран, но со образложение. Би било

добро во образолжението, освен двата неуспешни тенderи, да стои и вистинската причина: дека поништувањето на тендерите од страна на Владата е резултат на нејзината нејасна идеја за тоа дали и како ќе го продаде овој капацитет и како ќе гарантира дека идното производството на енергија од овој капацитет ќе заврши на македонскиот пазар, со што ќе се намали зависноста на државата од увозот на електрична енергија.

Отчетот на Владата дава утешна награда за нереализираната гасификација, со информации за изработена студија и техничка и проектна документација која сега се подготвува. Се предвидува изградбата на магистралните водови да почне дури во 2015 година, а за некои правци и по 2017. Ако за почеток на градежните работи треба да чекаме 5 години, колку години ќе чекаме за почеток на проектите за гасификација на помалите и поголемите урбани средини за граѓаните и домаќинствата да почнат реално да користат природен гас. Најмалку 15 години?

Во однос на развојот на електроенергетскиот систем, Отчетот на Владата наведува неколку компоненти што се завршени во периодот 2006–2008 (400 kV далековод што нè поврзува со Бугарија) и 2008–2009 (400/110 kV трафостаница во Штип, 400 kV далеководно поле во трафостаницата Дуброво, 400 kV интерконективен далновод Штип–Црвена Могила), додека сите други активности се во тек или во подготвителна фаза. Кога овие податоци ќе се споредат со активностите за енергетска инфраструктура од НПАА 2011 (стр.283–284), очигледно е дека најголем дел од нив се повторуваат од година во година и постојано имаат статус „во тек“, ама реализацијата доцни (и тоа со години).

Штедете електрична енергија – ова е мотото на кампањата што во ноември 2010 година почнаа да ја спроведуваат ЕЛЕМ и МЕПСО

преку печатените и електронските медиуми. За само една недела, рекламните спотови на оваа кампања веќе беа истуркани од медиумскиот простор од страна на многу поважни рекламирани пораки што Владата требаше да ги испрати до јавноста (Законот за високо образование, реформа на јавната администрација, едношалтерскиот систем, итн.). Во предизборниот период, кампањата воскресна преку предавања што се одржуваат во општинските администрацији и во училиштата во вкупно 13 градови (досега се реализирани предавања во Штип и во Аеродром), еден спот на веб-сајтот на МЕПСО и еден банер со најосновни информации на веб-сајтот на ЕLEM.

Заклучокот е јасен, долгот кога список проекти во енергетиката од Отчетот на Владата користи фрази како „во тек“ или „подготвителни активности“, ама тоа не може да ја поправи реалната слика: дека владините тендери завршуваат неуспешно или се поништени, дека градежните работи за некои проекти би почнале дури за годинадве, гасификацијата дури за пет години, дека реализацијата на Стратегијата за обновливи извори е речиси еднаква на нула, додека увозот на електрична енергија во земјата продолжува да расте.

11. ТУРИЗАМ – АМБИЦИОЗНИ ИЛУЗИИ

Туризмот останува еден од најзапоставените сектори во македонската економија. И покрај наводните залагања на Владата и промоцијата во разни странски медиуми, саеми и слично, резултатите не се ни оддалеку како очекуваните. Зголемениот буџет за секторот туризам не ја врати инвестицијата којашто Владата ја направи или барем тврдеше дека ја направи во изминатите 4,5 години.

Амбициозната Програма на Владата 2008–2012 е далеку од реализирана и повеќето проекти останаа нереализирани или сè уште

незапочнати. Главно прашање е дали за да се привлечат странски туристи е доволно да се работи само на промоција и на проекти или можеби треба да се посвети внимание на основните работи, како што се патната инфраструктура и туристичките табли кои сè уште ги чекаме.

Во преродбеничките чекори на владејачката партија 2006–2010 проектот **Македонско село** е зацртан со рок до 31.12.2006 година, додека во надградените чекори 2008–2012 истиот проект се надгради и со рок до 2008–2009 година. Но, во Отчетот на Владата се наведува дека проектот е во фаза на потпишување договор за градба и дека градежните работи треба да започнат дури во мај 2011 година (веројатно со фрлање лопати во предизборната кампања).

Во однос на ветувањето за подобрување на **транспортната инфраструктура** не е направено речиси ништо од аспект на туризмот. Автопатот Скопје–Велес кој е еден од главните и најважните патни правци е во очајно лоша состојба. Голем дел од регионалните патишта се исто така во лоша состојба, а ниту локалните патни правци не се подобри.

Стандардните кафени туристички табли ги нема на најважните туристички места во државата. Да го земеме Скопје за пример. Иако не е главна туристичка дестинација, најголем дел од туристите поминуваат низ Скопје и сами шетаат низ градот со мапи кои ги купиле од матичните земји. Туристички табли и патокази нема во центарот на градот, во Старата чаршија, а Аквадуктот како да не постои. Информативно туристичко биро нема ниту на автобуската, ни на железничката станица во Скопје, а ниту на аеродромот Александар Велики, првите и најважни места на коишто пристигнуваат странските туристи.

Иако споменат во Преродбата 2008–2012, нема никакви вести во врска со изработката на **Мастер план** (инаку Генерален урбанистички план) за развој на туризмот, ниту пак за регионалните планови.

За жал, во Македонија не е влезен ниту еден голем хотелски бренд или туристичка компанија која со својата инвестиција би го подобрila имиџот на државата. Португалската „Аквапура“ веќе 5 години е заглавена во лавиринтите на државата, а надлежните си ја префрлаат одговорноста од еден на друг.

И покрај субвенционирањето на тур-операторите за носење туристи во Македонија, резултатите не се нималку розови. Апсолутните бројки и процентуалниот пораст во последните 8 години во однос на вкупните и на странските туристи¹⁴⁰ се прикажани во табела 2, а заклучокот можете да го изведете сами.

Година	Вкупно туристи	% промена	Странски туристи	% промена
2002	441.712		122.861	
2003	483.151	9,4	157.692	28,3
2004	465.015	-3,8	165306	4,8
2005	509.706	9,6	197.216	19,3
2006	499.473	-2,0	202.357	2,6
2007	536.212	7,4	230.080	13,7
2008	605.320	12,9	254.957	10,8
2009	587.770	-2,9	259.204	1,7
2010	586.241	-0,3	261.696	1,0

Табела 2: Движење на бројот на шуришти и странски шуришти во Југословије 8 години.

¹⁴⁰ Извор: Завод за статистика на РМ

Специјализираните видови туризам, како што се **археолошкиот, пештерскиот, еколошкиот, спортскиот, руралниот, елитниот туризам** итн. воопшто не се промовирани, како што нагласува владејачката партија во својата програма 2008–2012. Интернет страницата за спелеологија не ги нуди најважните информации за тоа каде се наоѓаат пештерите и што нудат, ниту пак како да се стигне до нив.

Најавата за изградба и инвестиција во терен за голф сè уште е само шпекулација, веќе долго години. Странците кои живеат во Македонија и натаму се упатуваат да играат голф во соседните Грција и Бугарија. За развој на велосипедскиот туризам не се направени патеки ниту во градовите, ниту пак во планинските предели.

И покрај средствата кои се одобруваат преку програмата ИПАРД од Европската унија, бројот на успешно пополнети апликации за целата петта компенента е многу мал, а бројот на оние кои аплицирале за развој на рурален туризам е речиси незначителен. Нема ниту најави за т.н. археолошки туризам, преку кој странци би ги истражувале археолошките наоѓалишта во Македонија под надзор на наши експерти.

Иако основана со цел за развој на туризмот, **Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот** не ја остварува својата основна функција. Активностите се сведени на посета на саеми и годишни собири, наместо на информации и поддршка. На првата страница на Интернет сајтот на Агенцијата се наоѓаат вести на македонски, а линковите од страна се на англиски, па секој посетител би се збунил со ваквиот пристап. И оние малку информации дадени за туристичките места во Македонија се далеку од доволни. Нема мапи или информации за тоа како да се стигне до дестинациите, страницата има неколку недозволиви англиски грешки, малку и недоволно претставителни фотографии на кои нема никаков опис,

со само една фотографија од Скопје и ниту една од локалитетите од типот на Кокино, Хераклеа, Стоби, Кукичи, Маркови Кули и други, кои според веќе споменатата програма се особено нагласени за промоција. Најстрашното од сè е што освенанглиски, нема превод на ниту еден друг светски јазик. Достапниот превод со преведувачот на Гугл, сепак не доликува на една национална Агенција за промоција и поддршка на туризмот.

Сè на сè, останува уште многу да се работи во областа на туризмот, бидејќи и најголемиот дел од ветувањата останаа неисполнети. Уште поважно, потребно е Владата да започне да гради оздола нагоре, најпрво обезбедувајќи добра туристичка инфраструктура, информации, брошури, мапи, како и туристички пунктови и штандови на најфrekventните места.

12. МАКЕДОНИЈА - ЗЕМЈА НА ЗНАЕЊЕ; СТО ГОДИНИ САМОТИЈА

Отчетот на Владата во делот за образоването изобилува со активности кои навистина се преземени, почнувајќи од компјутеризацијата на училиштата, па сè до менувањето (по којзнае кој пат) на Законот за високото образование. Но, поради недостиг од релевантни показатели од мониторинг и евалуација, како и прецизни статистички податоци, не знаеме колкав е (ако воопшто го има) реалниот ефект на системот за образование и обука, особено во однос на реперите за образование и обука 2020 на ЕК.

Со сегашниот раст, проценуваат од Светска банка, на Македонија ќе ѝ требаат осумдесет и шест (86) години за да го достигне еко-

номскиот стандард на 27-те држави-членки на ЕУ¹⁴¹. Според Банката, главниот приоритет за забрзување на порастот на македонската економија е образоването. Ако „невработениште луѓе не се вработуваат и осстануваат заробени, бидејќи нивните вештини не се соодветни на денешната економија, поради што Македонија има невработеност од над 30 проценти“¹⁴², тогаш се поставува прашањето дали во Македонија воопшто се унапредува образоването за да се произведат кадри кои ќе ја придвижуваат економијата?

И во извештаите на ЕК се забележани проблемите во образование: „Од штото ниво на образование и обука на работната сила е сè уште релативно ниско, а јазот меѓу квалификациите на работната сила и барањата на претпријатијата е особено толем“¹⁴³. Веројатно водејќи се од овие и слични забелешки, Владата на Република Македонија инвестираше големи суми пари во образоването.

12.1. Геометриска прогресија

145 училишни фискултурни сали¹⁴⁴, 534 учебници за стручните училишта¹⁴⁵, 17.818 персонални компјутери¹⁴⁶, 50.000 клупи¹⁴⁷, 80.892 тин-клиенти, 100.000 столчиња - вистинска геометриска прогресија на инвестициите во образоването. Но, колку што се благородни идеите за силно инвестирање во образоването, толку

¹⁴¹ <http://www.time.mk/read/64000d3e64/6c53d295b9/index.html>

¹⁴² ibid

¹⁴³ Извештај за напредокот на Република Македонија за 2010, стр. 30.

¹⁴⁴ <http://www.ams.gov.mk/>

¹⁴⁵ <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=478B8D115DD3AE4A91CC4EF7938B1CA3>

¹⁴⁶ <http://www.mio.gov.mk/?q=node/1974>

¹⁴⁷ <http://www.transparentnost-mk.org.novsajt/?p=1275>

се опасни „партизанските”, непромислени чекори на Владата кои доведуваат до кражби, големи штети, кривични пријави, протести, крвави инциденти. Владините компјутери од проектот „Компјутер за секој ученик“ се омилен плен на крадците. Од вкупно 93 средни училишта, во речиси половината имало кражби или оштетувања на компјутери¹⁴⁸, а штетите изнесуваат околу 20 милиони денари¹⁴⁹. Штетата ќе ја плаќаат учениците, зашто училиштата немаат пари да ги осигураат компјутерите. Просветната инспекција бара од обвинителството крвично да гони четворица директори на средни училишта кои не пријавиле поголеми оштетувања и кражби на компјутерите¹⁵⁰. Се случија крвави инциденти во две скопски и едно велешко средно училиште во кои со ножеви се повредени тројца ученици и еден професор¹⁵¹. Нестварно изгледа промоцијата на уште еден голем и скап проект од 2,5 милиони евра - Интернет киосци по селата во кои сега има безжичен Интернет, но нема водовод и канализација¹⁵².

12.2. Под висок напон

И покрај исклучително нискиот интерес, Владата и натаму неконтролирано го дисперзира високото образование. Според последниот повик за упис на државните универзитети, вкупно 27 факултети при 4 државни универзитети во земјата нудат 67 различни

дисперзиони студиски програми во 19 градови ширум земјата. Ова покренува прашање за квалитетот и валидноста на македонските високообразовни дипломи и вештините и знаењата што се стекнуваат на македонските високообразовни институции.

Последните случајувања поврзани со нападот врз автономијата на универзитетите се само доказ за тоа како Министерството за образование и наука (МОН) ги подготвува законите - без учество и консултации со академската заедница и на другите засегнати страни. Како резултат на тоа, повеќе од 200 универзитетски професори од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје протестираа против новите измени и го оспорија Законот пред Уставниот суд, а министерот за образование јавно изјави „...*други и тој цена на мојата позиција, нема да откажам ог треба да измени на Законот за високо образование*“¹⁵³.

Рекордно, по деветти пат¹⁵⁴, е изменет Законот за високото образование. Според министерот Тодоров, измените „... ќе не приближаш кон Загадот и ќе бидаш влош во нашиот развој“¹⁵⁵. Тој тврди дека доволно се дебатирало за Законот и дека, наводно, сите забелешки на професорите биле вклучени во измените¹⁵⁶, што е во спротивно на реалноста со оглед на тоа дека законот заврши пред Уставен суд.

Позитивниот ефект од ваквиот закон е тоа што и двете страни (универзитетите и МОН) се мобилизираа да ја искомуницираат со јавноста својата позиција. За првпат во историјата на Република

¹⁴⁸ http://www.time.mk/story_f3da194580_article_423247876d.html

¹⁴⁹ <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=47101033109&id=12&setIzdanie=21952>

¹⁵⁰ http://www.time.mk/story_f3da194580_article_423247876d.html

¹⁵¹ <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=133991>

¹⁵² <http://www.time.mk/read/9e372252e0/e0e81840c5/index.html>

¹⁵³ <http://www.time.mk/read/61eeaa2740/e81611986d/index.html>

¹⁵⁴ <http://0.mk/cd31>

¹⁵⁵ <http://www.press24.mk/story/makedonija/sobranieto-gi-izglosa-izmenite-nazakonot-za-visoko-obrazovanie>

¹⁵⁶ <http://www.makdenes.org/content/article/2304859.html>

Македонија протестираа универзитетските професори и другите членови на академската заедница¹⁵⁷, а МОН на сите телевизиски канали и медиуми ги промовираше (со буџетски пари!) сите погодностите на (недонесениот) Законот со (скапи) реклами спотови, кои од страна на експертите беа протолкувани како „*класичен йойулисашки чин со кој властта окшроири Закон и за штоа бара џлебисцишарна поддршка од Трајаниште, кои во најтолем број не се ни оддалеку комијешеншни за машеријаша на високото образование*”¹⁵⁸. МОН продолжува со спотовите, но и со презентирањето на резултати од (некојаси) анкета, според која 80% од граѓаните се изјасниле позитивно за промените во Законот за високото образование, а негативно 14,8%¹⁵⁹. Овој резултат зборува сам за себе – и на најнеукиот граѓанин во државата му е јасно дека станува збор за наместена анкета (со државни пари).

12.3. Млад, а мудар

Според младиот министер, поевтино било државите да ги школуваат луѓето до колку што е можно повисок степен на образование и потоа да ги остават невработени: „*Тоа е шака заштоа што врабочувањето како феномен е многу толемо кај оние со повисок стапет на образование*”. Можеби ВМРО-ДПМНЕ го разбира својот член, но ситуацијата со невработеноста во Македонија покажува нешто сосема друго.

Трета година по ред расте бројот на запишаните студенти на јавните универзитети во Македонија (од 15.092 во учебната 2008/2009, 16.279 во 2009/2010, до 17.573 во учебната 2010/2011

¹⁵⁷ <http://www.time.mk/read/cb48b28fef/45f90c5d06/index.html>

¹⁵⁸ <http://www.spic.com.mk/kat/chronika/vladina-turboreklama-za-zakonot-za-visoko-obrazovanie.html>

¹⁵⁹ <http://daily.mk/cluster3/7dbdfd49c00fd3a6c705f72c993206a1/605346>

година¹⁶⁰). Во истиот тригодишен период (2009–2011) расте и бројот на невработени лица со високо образование. На крајот на февруари 2011 година, во Република Македонија има 21.251 невработени лица со високо образование, што е за околу 500 лица повеќе отколку во февруари 2010, а дури за 2.030 повеќе отколку во февруари 2009 година¹⁶¹. Од 2009 година па наваму, расте и бројот на невработени магистри и доктори на науки. Бројот на невработени магистри во февруари 2011 година пораснал на 314, во споредба со 205 во 2009 година (пораст од 35%). И бројот на доктори на науки пораснал – од 12 во февруари 2009 година на 22 во февруари 2011 година (пораст од 46%).

Министерот за образование имал право. Македонија навистина се обидува што повеќе граѓани да стекнат знаења и да завршат факултет..., што директно ќе влијае и на процентот на невработеност¹⁶². Очигледно, во Македонија има сè повеќе невработени дипломирани граѓани.

12.4. Стручно мачење

Инвестициите во стручното образование се инвестиции во стопанството, а стручното образование е еден од клучните столбови на економскиот развој. Центарот за стручно образование и обука (ЦСОО)¹⁶³, и покрај билатералната помош (УСАИД, Британски совет), не може да ја подобри ситуацијата со стручното образование, без цврста поддршка од МОН, но и од стопанството.

¹⁶⁰ „Со диплома за по дома”, Дневник, вторник, 22 март 2011, стр. 3.

¹⁶¹ <http://www.avrm.gov.mk/WBStorage/Files/st%20na%20obrazovanie%20fev09.pdf>

¹⁶² <http://www.vmro-dpmne.org.mk/mk/zapis.asp?id=6067>

¹⁶³ Анализа на работењето на Центарот за стручно образование и обука: Наоди и препораки, Нацрт-финилен извештај, септември 2009, USAID Macedonia

Ситуацијата со стручното образование и обука е особена лоша - учениците сè уште учат од скрипти, изработката на интегралната стратегија за стручното образование сè уште трае, сè уште не се направени анализи на пазарот итн. Вработените на ЦССО никако да добијат услови за достоинствена работа (сè уште се сместени во несоодветни бараки во Клиничкиот центар Скопје), иако одамна е донесена одлука на Владата за нивно преместување во нови простории¹⁶⁴.

Повеќе детали за развојот на средното стручно образование можат да се најдат во нашите претходни квартални извештаи на нашите веб-страници www.mcet.org.mk и www.soros.org.mk.

12.5. Националната агенција како огранок на ЦИА

Една од целите на образованието во ЕУ е политиката на доживотното учење. Националната агенција за европски образовни програми и мобилност (натаму Национална агенција) е институција којашто треба да управува со програмите на ЕУ, и тоа Програмата за доживотно учење (Lifelong Learning Programme) и Програмата Младите во акција (Youth in Action Programme), и да биде поддршка за другите програми на ЕУ, како EUROPASS, ERASMUS MUNDUS и други.

Од помпезно најавуваната агенција и од фалбите дека „Република Македонија ќе биде прва земја во регионот која од 1 јануари 2009 година ќе ѝ користи фондовите на овие две програми“¹⁶⁵ и дека по успешната работа во 2009 година, „средсуштвата за веќе

програми ќе бидат за седум, односно за осум йа јасни и тојолеми“¹⁶⁶, не остана ништо. Поминаа и 1 јануари 2009 и 1 јануари 2010 и 1 јануари 2011 година, а од акредитацијата на Националната агенција ни трага ни глас.

По скандалот од септември 2009 година, кога Националната агенција ги злоупотреби европските пари доделувајќи ги на невладини организации во кои членуваа близки роднини и пријатели на вработените во Агенцијата, под притисок на јавноста, тогашниот директор на Агенцијата поднесе оставка. Владата го смени Управниот одбор и назначи нов директор. Европската комисија спроведе ревизија и ги сuspendира средствата за двете програми¹⁶⁷.

Спроведени се две ревизии – внатрешна ревизија спроведена од страна на МОН и надворешна ревизија. И обете откриле нерегуларности во управувањето со парите¹⁶⁸. МОН и Националната агенција подготвија акциски планови за подигање на сусpenзијата¹⁶⁹, но се чини дека резултатите од ревизијата, како и деталите од акциските планови, се врвна тајна и не ѝ се достапни за јавноста.

За лошата работа на Националната агенција пишува и во последниот Извештај на ЕК за 2010 година, каде што учеството на земјата во програмите за Доживотно учење и Младите во акција е оценето како застој¹⁷⁰.

¹⁶⁴ Monthly Progress Brief Accession Partnership, No. 06/2009, Secretariat for European Affairs

¹⁶⁵ Буџет на РМ за 2008 г. „Владина програма М, Потпрограма М1“, стр. 21.

¹⁶⁶ За „Доживотно учење“ во 2010 г. се предвидуваат 1,1 милион евра или седумпати повеќе отколку во 2009 г., а „Младите во акција“ се осумпати поголеми отколку во 2009 г., - платен оглас во Дневник, 6 март 2010.

¹⁶⁷ Повеќе детали околу скандалот има во нашите претходни квартални извештаи.

¹⁶⁸ Извештај за напредокот 2010, стр. 70

¹⁶⁹ Национална програма за усвојување на правото на ЕУ – Ревизија 2011, 28 декември 2010

¹⁷⁰ Извештај за напредокот на Република Македонија за 2010, ноември 2010, стр. 70

За подобро да се сфати за каков застој станува збор, ќе ја споредиме нашата агенција со онаа од Хрватска, која е основана во истиот период како и нашата. Хрватската агенција во ноември 2010 година ги објави повиците за програмите Доживотно учење и Младите во акција за 2011 година¹⁷¹, повикот за оспособување во рамките на Европската волонтерска служба, повикот за надворешни оценувачи на пријавите за проекти во програмата Леонардо да Винчи, како и повикот за програмата Жан Моне за 2011 година. Хрватската агенција за мобилност во 2011 година ќе финансира стручни усвршувања, јазични курсеви, мобилност на студентите и на персоналот, пренос на иновации, посети и размени, работилници, образовни партнерства, волонтерски проекти за постари лица, студиски посети и подготвителни посети, а за секоја од наведените активности ќе биде испратен по еден човек (што значи тоа се минимум 12 Хрвати повеќе отколку Македонци во ЕУ).

Последната вест на интернет страницата на Националната агенција во делот „Новости“ е објавена на 14.4.2010 во 09:34 (пред 12 месеци), а последено објавен повик на кој може да се пријави некој граѓанин или организација е повикот од Еразмус универзитетски чартер од 12.5.2010 во 10:00 (или пред точно 11 месеци). Нема линкови до Интернет страниците на сродните агенции во државите-членки на ЕУ или во државите-кандидатки, го нема Законот за основање на агенцијата, го нема Статутот, ниту правилниците за работа, ги нема имињата на членовите на Управниот одбор, ниту, пак, има информации за програмите EURAXESS, Erasmus Mundus или Europass – изгледа како вистински огранок на ЦИА!

По 5 години, поради поведена иницијатива за преиспитување на законитоста пред Уставниот суд, е променет Законот за основање

на Националната агенција. Во образложението на Предлог-законот стои дека со измените ќе се регулира статусот на вработените, кои сега стануваат државни службеници, и ќе се зајакне стручноста на директорот, претседателот и на членовите на Управниот одбор¹⁷². Но како? На следниов начин: „Преишседањето на Управниот одбор треба да има познавање на програмите со кои менаџира Национална агенција“ и „Директорот да ѝ има познавање на заедницата со кои менаџира Национална агенција“. А заросога не знаеја што менаџираат и за што постојат?

Со новиот Закон, во Управниот одбор на Агенцијата ќе членуваат „Преишседањето на УО и чешери члена: тој давајца од МОН и од Министерството за финансии и еден член од Агенцијата за млади и спорту“. Повторно во Управниот одбор нема претставници од академската заедница и од Центарот за стручно образование и обука, како што, на пример, ги има во Хрватската агенција за мобилност¹⁷³.

А колку е важно учеството на Република Македонија во Програмата Доживотно учење покажува и ЕУ статистиката. Додека во државите-членки на ЕУ просечното ниво на учество на возрасните во Доживотното учење е во нагорен тренд (од 7,1% во 2000 година на 9,5% во 2008 година), во Република Македонија трендот е надолен, а просечното ниво на учество на возрасните во Доживотното учење опаднало од 2,8% во 2007 година на 2,5% во 2008 година¹⁷⁴. Работата на Националната агенција е важна и за мобилноста на сите учесници во образовниот процес. Тоа го покажува анализата на

¹⁷² Измени на Законот за основање на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, Влада на Република Македонија, Скопје, декември 2010 година

¹⁷³ <http://www.mobilnost.hr/>

¹⁷⁴ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc2118_en.htm

¹⁷¹ <http://www.mobilnost.hr/>

мобилноста¹⁷⁵, во која се нагласува дека мобилноста на студентите во Република Македонија е крајно незадоволителна, а тоа се должи на неинформираноста, отсуството на соодветна финансиска поддршка и на недоволната отвореност на факултетите за меѓународна соработка.

Институцијата која треба да „*придонесува за развивање на квалишено доживошно учење.*“, да „*промовира одличност, иновација и европска димензија*“¹⁷⁶, да „*промовира активно трајанство на младише луѓе во овојшто и особено нивно учесство во европското трајанско оиштештво.*“¹⁷⁷, по сите скандали, интерни ревизии и суспензии, останува само агенција за вдомување на послушни вмровски кадри.

12.6. Кога има волја се може

Отчетот на Владата реферира на податоците според кои во периодот 2006–2010 вложувањето во научно-истражувачките проекти двојно се зголемило во споредба со периодот 2002–2006. За волја на вистината, апсолутните суми и во обата периода се мошне скромни, но фактот дека државата во 2005 година се вклучи во Шестата рамковна програма (ФП6), а сега и во Седмата рамковна програма (ФП7), даваше надеж дека истражувачките проекти и целата научно-истражувачка дејност во Македонија значително ќе се подобри. Барем, така се планираше.

¹⁷⁵ Поп Иванов, Л., Божиноска, М. и Божовик, С. (2011) Сонуваме да патуваме – Анализа на академската и студентската мобилност преку алатката: пристап до информациите од јавен карактер. Младински образовен форум, Скопје

¹⁷⁶ Закон за основање на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, член 4.

¹⁷⁷ Закон за основање на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, член 8.

Но, дали се случи тоа? Да, до некаде. Имено, Македонија досега има повлечено околу 8,5 милиони евра од оваа програма, а на име влезен билет има вложено околу 7,5 милиони евра, така што веќе ги повративме средствата што ги вложивме. Но, интересен е податокот дека во периодот 2003–2007, кога се случи експанзија на нашето учество во ФП6, Македонија беше лидер во регионот. Тогаш, за само две години, се повлекоа околу 6,5 милиони евра, што се должеше на големата поддршка од Владата, од министрите и од функционерите во МОН. Тоа беше особено добар успех, ако се земе предвид буџетот на државата за оваа намена, кој беше неполни два милиони евра.

Оттогаш до денес, иако поминаа речиси 4 години, Македонија успеала да повлече само дополнителни 2 милиони евра, што е мошне симптоматично. Вообичаено е државите на самиот почеток да покажуваат помал резултат, бидејќи сè уште учат, а потоа драстично да се зголемува апсорпцискиот капацитет.

За жал, поддршката, интересот и мотивацијата и на истражувачите и на претставниците од МОН и од Владата за поголемо учество е значително намалена. Нашето Министерство за образование нема пари за наука, а камоли за стимулирање на потенцијалните корисници да учествуваат во оваа програма, како што тоа го прават другите држави. ЕК постојано потсетува дека Македонија треба да ја зголеми апсорпцијата, да ги зајакне административните капацитети и дека треба да се подигне нивото на програмата, барем на ниво на една канцеларија. Колку за споредба, во другите европски земји, на ФП7 програмата работат бараесет луѓе, додека во Македонија во МОН на програмата работат само две лица, и тоа како на дополнителна работа, без можност целосно да се посветат.

На што се должи овој неуспех е прашање за министерот Тодоров, но и за премиерот Груевски.

13. МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА ИНФОРМАТИЧАРИ И РАЗВОЈ НА ИКТ И КРЕИРАЊЕ ДИГИТАЛНИ СИСТЕМИ..., НО И ЗЕМЈА НА НАЈМНОГУ НЕУСПЕШНО АВТОМАТИЗИРАНИ ПРОЦЕСИ

Меѓу позначајните ветувања на ВМРО-ДПМНЕ во врска со развојот на секторот за информациско-кумуникациски технологии (ИКТ) од Програмата 2006–2008 беше формирање на Министерство за информатичко општество (МИО) до декември 2006 година. До следните парламентарни избори во 2008 година, Владата на ВМРО-ДПМНЕ не го ни споменуваше МИО. Затоа, овој приоритет се повтори и во Преродбата на ВМРО-ДПМНЕ 2008–2011, но овојпат дополнет и со условот: „*доколку со формирањето на новата Влада се обезбеди двоштрешинско мнозинство или Ѓогдрика, ќе се формира ново Министерство за информатичко оиштештво*“¹⁷⁸. МИО конечно се воспостави кон крајот на 2010 година, на мошне контроверзен начин (преку реформа на јавната администрација). Сепак, до ден денес МИО сè уште не заживеало онака како што треба.

Целта на МИО е да ги спроведе реформите во ИТ-секторот и во соработка со другите надлежни министерства да ги имплементира проектите Е-Влада, Е-Граѓанин, Е-Бизнис, Е-Инфраструктура, Е-Образование и Е-Здравство. Во почетокот на 2011 година, МИО ја презеде одговорноста за реформа на јавната администрација и се преименува во Министерство за информатичко општество и јавна администрација.

¹⁷⁸ Преробда во 100 чекори – Надградена и проширена, 2008–2012, стр. 85.

Во овој дел од Отчетот на Владата се обработуваат сите завршени и започнати проекти од страна на Владата и притоа може да се констатира дека поголем број од нив вкупното не се самостојни владини проекти, туку се дел од некоја друга поголема приказна, односно политика. Таков е проектот Е-Данок, кој датира уште од 2005 година, и е дел од аранжманот на Република Македонија со Меѓународниот монетарен фонд (ММФ). Со овој аранжман, Република Македонија се обврза да го модернизира начинот на доставување на даночните пријави на правните и на физичките лица со помош на Интернет. Но, очигледно тоа не функционира (освен во Канцеларијата за големите даночни обврзници, чијшто број е многу мал), и покрај бројната билатерална помош што ѝ беше ставена на располагање на Македонија (УСАИД, УНДП холандската Влада, ИПА итн.). И самиот Отчет признава дека проектот ќе се спроведе дури во текот на оваа година, со 5-годишно задочнување.

Меѓу најинтересните самопофалби на оваа Влада е онаа за зголеменото користење на Интернет во државата. Факт е дека бројот на корисници на Интернет се зголеми, но тоа делумно се должи и на либерализацијата на пазарот на телекомуникации што се случи претходно. Сепак, треба да се признае напорот што го вложи оваа Влада за да обезбеди поголема достапност на Интернет за граѓаните, односно проектите Бесплатни интернет клубови, Повремено бесплатен интернет за сите граѓани, бесплатните ИТ-курсеви, како и самата промоција на придобивките од користењето на Интернет.

Конфузно е тоа што Владата на ВМРО-ДПМНЕ се фали со постигнувањата и реформите на Царинската управа и реализацијата на системот за интегрирано гранично управување, кои – само за потсетување – беа дел од реперите предвидени во Патоказот за визна либерализација¹⁷⁹.

¹⁷⁹ За повеќе детали, види го делот за надворешната политика.

Веднаш по објавувањето на Отчетот, една контроверзност ја погоди македонската јавност. ВМРО-ДПМНЕ презентираат придонес со зголемување на македонски содржини на Википедија (<http://mk.wikipedia.org>), преку проектот „Зголемување на македонските содржини на Википедија“ (од 16.000 на 40.000). Здружението на граѓаните Викимедија Македонија излее во јавноста со соопштение¹⁸⁰ во кое најостро ја нападна оваа констатација.

Во сево ова има повеќе прашања отколку одговори: Зошто при толку скап процес на воведување на едношалтерски систем и олеснување на работата на јавната самоуправа преку е-услуги, бројот на вработените во јавната администрација постојано се зголемува? Зошто овие реформи се одвиваат многу бавно, без притоа да се обрне внимание на технолошкиот развој во светот? Колкава е функционалноста на извесни решенија? Зошто Македонија не ги користи средствата од Потпрограмата за ИКТ на Европската унија, кои се неповратни средства, и претпочита да троши буџетски средства? Зошто не функционира проектот „Компјутер за секое дете“? Зошто наставниците сè уште не можат да се справат со настава со помош на компјутери?

14. ЗДРАВСТВО: ЗДРАВА НАЦИЈА И РАЗВОЈНА ЕКОНОМИЈА... ЗАСЕГА САМО ПРИВИДЕНИЕ

Доколку се споредат декларираните намери на Владата во нејзината Програма 2008–2012 (натамошно создавање на здравствен

систем што ќе го подобри, унапреди и ќе го одржи здравјето на сите граѓани, ќе ги заштити од високи финансиски трошоци и ќе ја зголеми одговорноста кон пациентите) и објавениот Отчет, можат да се донесат следниве заклучоци.

14.1. Плаќање за послушност

Кога станува збор за проектот за плаќање на лекарите во болниците според сработеното, а имајќи го предвид искуството на ЈЗУ Клиника за кардиологија, општ заклучок е дека Владата го спроведува крајно нетранспарентно и паушално. Инаку, проектот започна на 1 јануари 2011 година во три болници. Лекарите претходно воопшто не беа запознаени со проектот, ниту пак подгответи за примена на основниот пакет услуги, како основа за остварување на досегашната плата.

Бодувањето на процедурите воопшто не одговара на вложениот труд, знаење, на ризикот по здравјето на пациентот и времето потрошено за изведување. Така, на пример, воопшто не е диференцирано дали процедурата ја изведува лекар, лекар-специјалист, лекар-супспецијалист и/или лекар-наставник. Се чини дека во бодовите што се добиваат нема битна разлика во поглед на тоа кој ја изведува процедурата.

Софтверот за изведување на овој тип плаќања воопшто не беше имплементиран и/или беше имплементиран, но не функционираше, така што плаќањето според остварениот ефект се изведуваше паушално, односно лекарите се исплаќаа за процедури кои воопшто не ги изведувале и/или не им беа впишувани процедурите кои ги извеле или, пак, бројноста на процедурите не одговараше на реалноста.

¹⁸⁰ http://mk.wikimedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BE%D0%BF%D1%88%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%B7%D0%BO_%D1%98%D0%BO%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BO 03.05.2011.

Ваквиот нетранспарентен начин на исплаќање во крајно партизираните раководни структури создаде можност за „плаќање за послушност”, додека на лекарите-неистомисленици им беа намалени платите. Според повеќето лекари, оваа неправедност значително ги демотивира лекарите и создава услови за обезбедување на неквалитетна здравствена заштита.

14.2. Медицина базирана на декларации

Министерството за здравство (МЗ), преку проектната единица во рамките на проектите „Управување со здравствениот сектор“ и „Здравје за сите“, финансирали со заем од Светска банка, веќе неколку години по ред ги изготвува упатствата базирани врз докази за дијагноза и за лекување на најчестите заболувања, и истите, во различни фази, ги објавува и ги дисеминира.

Во 2009 година експертите по вторпат ги изготвија (ажурираа) упатствата, но проектната единица во МЗ технички ги испечати дури во втората половина на 2010 година. Од проектната единица на МЗ демонстрираа крајна површност и формалност, така што експертите немаат никакви сознанија за натамошната судбина на проектот. Од друга страна, МЗ никако да конституира експертска група што ќе води сметка за ажурирањето и имплементацијата на упатствата и, што е уште пострашно, во овие ингеренции почнува да се меша и ФЗО.

Стручниот надзор врз работата на кардиолошките одделенија во болниците низ државата покажа отсуство или недостапност на протоколи/упатства (патеки) за третман на пациентите базирани врз докази, така што болните се лекуваат на застарен начин, со големи варијации од болница до болница и од лекар до лекар.

Достапноста на Интернетот во болниците, како неопходна алатка

за примена на медицина базирана врз докази, е ограничена или, пак, приоритет ѝ е даден на администрацијата („само за примена на ДРГ-системот“), односно на лекарите кои се подобни според немедицински стандарди. Ако Владата тврди дека Македонија е земја на информатичари и ако троши огромни средства на компјутеризација на различни сектори во општеството, тогаш „болниците без Интернет“ се само едно големо лицемерие.

Ваквата декларативна примена на медицината базирана врз докази создава услови за неквалитетно и крајно паушално обезбедување на здравствена заштита што ќе доведе до сериозни импликации по здравјето на пациентите.

14.3. Менаџерски кошмар

Концептот на лекари-потенцијални раководители ги покажува своите несакани ефекти. Лекарите сами ги обезбедуваат средствата за плаќање на трошоците, а главен проблем е сеприсутниот мобинг, бидејќи актуелните директори ова го доживуваат како потенцијално ривалство. Воведен е видеонадзор над институциите (клиниките), со цел ефективно да се контролира однесувањето на медицинскиот персонал кон пациентите, но тој се користи како извор за мобирање на персоналот од страна на директорот. Исто така, сосема е јасно дека ниту курсот, ниту самиот испит за менаџери не се никаква гаранција за тоа дека некој ќе биде способен менаџер.

Концептот за 2 директора дополнително ја оптоварува здравствената заштита, затоа што вториот директор (економскиот) најчесто не е доволно едуциран за здравствен менаџмент и притоа комплетно зависи од одлуките на здравствениот директор. Оттука, нејасна е целта за неговото постоење, а особено неговото високо позиционирање.

Не постои евалуација на работата на менаџерските тимови или, пак, таа не е видлива, особено на ниво на обезбедување квалитетна здравствена услуга, што би требало да биде примарно. Евалуацијата е сведена на економските параметри (потрошувачка, заштеди, тендери, долгови итн.), што доведува до крајно неетичка појава. Имено, одделни директори, поаѓајќи само од економските параметри, не дозволуваат да се изведуваат посокали процедури, да се употребуваат посокали лекови и слично, а сè со цел да се стекнат со квалификациите „успешност“ и „штедливост“.

Како резултат на примената на еклатантен мобинг од страна на некои менаџери (казнување, прераспределување на други работни места, невложување во обнова на опремата, неиздавање дозволи за континуирана едукација и др.), супспецијализираните лекари заминаа од јавното во приватното здравство, а со тоа згасна и примената на високоспецијализираните дијагностички методи во чиј развој е вложувано многу. Крајна нетранспарентност се забележува во работењето на менаџерските тимови, кои функционираат по принципот на диктатура, држејќи ги вработените во информативен мрак, под изговор дека принципот на современото раководење не подразбира и давање отчет на вработените-директните даватели на услугите.

Кадровската политика на директорот-менаџер е далеку од очекувањата на современиот менаџмент, со оглед на тоа дека постои превработеност со немедицински кадар, а новопримените - со својот потенцијален професионален капацитет - не одговараат на вистинските потреби, туку се примаат на работа исклучиво по партишка линија.

Организацијата на курсеви по менаџмент во јавното здравство, во соработка со Медицинскиот факултет во Скопје и/или организацијата

на посети на болници во странство, не е гаранција за успешност во менаџирањето на болниците и на здравствените установи во државата, со оглед на тоа дека воопшто нема евалуација на нивната работа која би се темелела на повеќе индикатори: структура (организација на простор и ефикасност), процес (дијагноза, терапија, едукација, превенција) и исход (морталитет).

Донесен е Законот за правата на пациентите, но никако да се донесе Законот за лекарите, кој повеќе години „се работи и се доработува“ во МЗ. Лекарската комора на Македонија (ЛКМ) веќе подолго време укажува на тоа дека донесувањето на Закон за пациентите без едновремено донесување на Законот за лекарите ги става лекарите во крајно неповолна и дискриминирачка позиција. Претставници на ЛКМ веќе 2-3 години заредно се обидуваат да го издејствуваат овој закон. Очигледно, на властта ѝ одговара лекарите да им служат на нејзините популистички негативни кампањи.

14.4. Набавки, но какви?

Се набавува современа апаратура за болниците, но тоа не е доволно за да се надмине крајно загрижувачкото ниво на опременост на болниците. Принципот по кој се дистрибуира опремата по болниците/клиниките не е транспарентен и постои општ впечаток дека дистрибуцијата се прави неправедно, имајќи ги предвид реалните потреби, регионалната распределба и стапката на морбидитет.

Стручниот надзор врз кардиолошките одделенија во државните болници во Македонија изведен во јуни-јули 2010 година покажа отсуство на основна опрема (монитори, дефибрилатори, централен систем за оксигенација, ехокардиографски апарати) за дијагноза

и третман на срцевоболни, а највисок морталитет има токму во градовите кои воопшто не се опфатени со опремувањето од страна на Владата. Се добива впечаток дека не постои стимулација за набавка на опрема во болниците во градовите каде што има развиена мрежа на приватни специјалистички амбуланти кои се во сопственост на лекарите вработени во самите болници (Тетово, Гостивар) и/или најчесто образложение е дека софистицирана опрема не е потребна поради близкоста на поголемите градски центри (Скопје или Велес, на пример).

Истовремено, не се создаваат услови за ефикасно користење на опремата преку спроведување програми за континуиран професионален развој и едукација на кадрите кои треба да ги користат (едукациите од фирмите доставувачи не се доволни), туку сè е препуштено на личната иницијатива на лекарот. Прашањето што се наметнува е колку новата опрема ќе може да ја подобри здравствената положба на населението?

14.5. Реконструкција на болниците

Принципот по кој се одвива реконструкцијата на здравствените објекти не е доволно транспарентен. Дали тоа значи реконструкција со цел да се обезбедат основните услови за функционирање на болницата (реконструкција на покрив, санитарни јазли) или реконструкцијата се одвива со цел да се обезбеди поголема ефикасност во примената на здравствената заштита (адаптација на објекти, природни патишта, ходници).

Увидот во некои објекти покажува дека постои комплетно отсуство на примена на основните принципи за безбеден, брз и

ефикасен прием на болните, нивен транспорт и третман. Така, во некои болници нема простор за ургентен центар или за ургентна приемна амбуланта, лифтовите се стари, мали и често се расипуваат, кардиолошките одделенија (каде што минутите се важни) се наоѓаат далеку од влезовите на болниците и не се исполнети основните услови за проветрување.

14.6. Здравје за сите

И покрај донесувањето на Законот за јавно здравје, формирањето на Институтот за јавно здравје и фалбите на Владата за реализацијата на низа превентивни програми, реалноста покажува дека програмите за заштита од болести се само декларативни и не се применуваат во секојдневната практика. Постои еден ден во годината посветен на одредено заболување и тогаш Институтот (или соодветното здружение) стануваат активни во примената на некакви превентивни програми (мерење шеќер, холестерол, крвен притисок итн.).

Систематските прегледи на вработените (според Законот за работни односи) се крајно паушални, нереални и несоодветни на вистинските ризици од одделни болести и потребата за нивно утврдување. Директорите-менаџери одбираат поевтини пакети прегледи. Не постои генерално упатство за задолжителна примена на превентивни прегледи, со цел заштита од појава на одредени заболувања кои се со највисок морбидитет и морталитет.

Образецот за превенција од кардиоваскуларните заболувања кај жените, што се применува на ниво на примарната здравствена заштита, не ги содржи основните елементи врз основа на кои реално се проценува ризикот (содржи телесна висина, но не и тежина). Ризик-

стратификацијата на поединците на ниво на примарната здравствена заштита содржи и проценка на наодите од електрокардиографијата, а лекарите од примарната здравствена заштита покажуваат крајна неукаст во толкувањето на истата (особено школските лекари и сите оние кои во досегашната практика немале искуство со таа проблематика).

Не постојат едукативни програми во болниците за примена на секундарна превенција на пациентите и на нивните семејства, ниту пак постојат едукативни превентивни програми во предучилишните и училишните установи. Нема кампања за превенција од заболувања (за здрава храна, зголемена физичка активност итн.). Нема ефикасна контрола на примената на традиционалната и комплементарната медицина како превенција од појава на евентуални несакани заболувања поради примена на непрофесионална медицина.

Отсутството на систематичност во примената на превентивните мерки и/или донесувањето упатства за превенција создава услови за зголемување на трошоците за здравствена заштита, а што е уште поважно, создава услови за зголемен морбидитет и морталитет на населението.

14.7. Случајот Клинички центар

Разделувањето на Клиничкиот центар се одвиваше нетранспарентно, без претходни анализи, со трошење големи средства за експерти. Сите објаздложенија за оправданоста на ваквиот потег паѓаат во вода со оглед на тоа што: а) Владата потоа формираше нови, квазиклинички центри во Штип и во Тетово (кои немаат ниту доволно кадар, ниту пак опрема), а соедини неколку клиники (трауматологија, ортопедија и КАРИЛ); б) се трошат средства за апара-

тура која можеше интегрирано да се користи; в) се создаде хаос во функционирањето на клиниките, што се одразува на скандалозното шетање на пациентите низ клиниките, отсуството на негување на интегрирано (конзилијарно) водење на болните и префрлање на одговорноста од една клиника на друга, и г) досега нема евалуација на ваквиот потег, која би ја поддржала неговата оправданост или би покажала дека било неоправдано.

Мрежата на здравствени институции никако да се реализира, а тоа е еден од најважните моменти за рационализација на здравството.

Отсутството на стандардизација на установите и на кадарот овозможува крајно волунтаристичка примена на одредени процедури (особено во приватните установи) кои се раководат само од профитот.

15. НАДВОРЕШНИ РАБОТИ И ЕВРОПСКИ ИНТЕГРАЦИИ... КОИ СЕ ТЕМЕЛАТ НА СПИНОВИ

Фактот дека ВМРО-ДПМНЕ во својот Отчет, Европската унија ја сместува во делот на „надворешните работи”, покажува колку властта не го разбира пристапувањето на Македонија во ЕУ. Државата која ЕУ ја смета за свој стратегиски приоритет не може на Унијата да гледа како на надворешна политика (туку како на внатрешна политика). Претпристаните реформи подразбираат преобразба на секој сегмент на општественото живеење.

15.1. Со Хари Потер во ЕУ

Отчетот е најубавото четиво во последните пет години, во жанрот на фантастиката. Надворешната политика и европските интеграции се небаре извадоци од „Хари Потер”, најпопуларниот бестселер во последните години, а достигнувањата кои се објаснуваат не се ни дочитуваат. На почетокот на приказната се вели: „*Осѣварени се две толеми сѣраштески цели во надворешната йолишка: визнаша либерализација и два џоследовашелни йозиштивни извештаи од Евройскашта комисија*“.

Владата тврди дека двата последователни позитивни извештаи дошле како резултат на исполнувањето на осумте репери на Европската комисија. Ако знаеме дека Комисијата ги утврди реперите уште во ноември 2007 (како клучни приоритети во Пристапното партнерство, за во февруари 2008 година истите да ги подигне на ниво на репери), тогаш зошто на Владата ѝ требаше толку многу време за да исполни 8 едноставни задачи, притоа работејќи 24/7?

Исто така, Владата на ВМРО-ДПМНЕ, се чини, боледува од склероза, бидејќи заборава дека Европската комисија во Извештајот 2008 констатираше дека Македонија не само што не ги исполнила реперите, туку го расипала и политичкиот критериум што го исполнивме во 2005 година, поради што и добивме кандидатски статус.

Имено, откако е на власт Владата на ВМРО-ДПМНЕ има добиено само еден беспрекорен извештај од ЕК, овој од 2009 година! Додека во Извештајот 2007 најмногу се критуваше јавната администрација и уништувањето на Секретаријатот за европски прашања (СЕП), Извештајот 2010 констатира сериозен застој во спроведувањето на реформите во речиси сите поглавја, а упати и директни критики на работата на некои од челниците на властта, како на пример министерот за правда, што претставува исклучително остرا реакција за еден

политички избалансиран извештај како овој на ЕК. Контроверзите околу читањето на извештаите, токму поради разликите во пристапот на ЕК и потребата на ВМРО-ДПМНЕ без исклучок да спинува сè што доаѓа од Брисел, подетално ги анализираме во нашите претходни извештаи.

15.2. Неславна визната либерализација

Што се однесува до визната либерализација проблемите се повеќеслојни. Прво, за држава која се стреми да пристапи во ЕУ, визната либерализација не смее да биде врвен дострел, ниту, пак, стратегиска цел.

Второ, визната либерализација е процес што траеше подолго време¹⁸¹, почнувајќи од 2003, па сè до денес. Но, процесот не престана со добивањето на визната либерализација во декември 2009. На неколку места од Патоказот, Македонија имаше добиено послаби оценки (на пример, кај човековите права, во делот на антидискриминацијата, пристапот до личните документи за одредени категории граѓани итн.) и нив Македонија мора да ги решава забрзано. Наместо тоа, Македонија донесе неевропски закон против дискриминацијата, а бројот на лицата кои патуваат во ЕУ барајќи политички азил станува сè поголем¹⁸².

Не вредеа ниту зборовите на премиерот на Белгија, Ив Летерм¹⁸³,

¹⁸¹ Визната либерализација е дел од Солунската агенда од јуни 2003 година и оттогаш се работи на неа, со голема финансиска поддршка на ЕК уште со КАРДС, а потоа и со ИПА.

¹⁸² Изјава на Тања Фајон, пратеник во Европскиот парламент од Словенија и известител за визната либерализација за Западен Балкан - <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=137872>

¹⁸³ <http://www.kanal5.com.mk/default.aspx?egId=13&eventId=58341&mId=37>

кој на неполн месец по почетокот на безвизното патување реши да ја посети Македонија, поточно Липково, и со свои очи да види зошто македонските граѓани бараат азил. За секоја друга власт, ова ќе претставуваше понижувачки чин, но ВМРО-ДПМНЕ тоа го сметаат за успех и се фалат со посетата на високиот гостин. Оттаму, не треба да нè зачуди што ЕК ќе препорача дополнителни мерки за граѓаните на Македонија и Србија, а можеби дури и повторно воведување на визи¹⁸⁴.

15.3. Роди ме мајко Вмровец за да бидам амбасадор/промотор

Уште еден од проектите на ВМРО-ДПМНЕ штиклирани со „остваруваме“ се измените на Законот за надворешни работи, како и измените на внатрешните акти на Министерството за надворешни работи (МНР) што произлегуваат од истиот. Измените реално ќе значат крај за професионалната дипломатија. Се случи невидена партизација во Министерството, при што неквалификуваните партиски кадри беа лесно вработувани, уште полесно назначувани за амбасадори и дипломати од понизок ранг и испраќани во мисиите во странство¹⁸⁵.

Од друга страна, искусни дипломати и долгогодишни амбасадори завршија како канцелариски работници во МНР одговорни за дипломатска обука или, пак, како домашен персонал во странските амбасади во Македонија¹⁸⁶. Оттука, не треба да нè чуди што

меѓународниот углед на Македонија веќе подолго време е сериозно нарушен. Нема кој да работи на затворање на отворените прашања со соседите. Именувањето на млади и неискусни политички активисти за дипломати и амбасадори и тазе вработени партиски послушници - без ниту еден ден искуство на полето на економијата - за економски промотори, нема да го донесат долго очекуваниот економски развој. Ќе нема кој да ја претставува државата и да ги гради врските со државите-членки.

15.4. Waka-Waka дипломатија

Република Македонија е држава-кандидатка која очекувајќи почеток на пристапните преговори води (или треба да води) активна дипломатија. Во изминатите пет години, премиерот Груевски во неколку наврати патуваше во Канада, Кина, Австралија, а министерот за надворешни работи, Антонио Милошоски, повеќепати го обиколи светот. Одвреме навреме во надворешната политика се уфрлаше и ЕУ агенданта (најчесто пред Европските совети, за да може полесно да им се мачкат очите на граѓаните), па премиерот Груевски, министерот за надворешни работи Милошоски и вицепремиерот за европски интеграции Наумовски патуваа и во Брисел (за да си купат белгиска чоколада и по некоја вафла).

Про форма патувањата вообичаено се правеа за да се посетат сестринските партии, понекогаш Советот на ЕУ и, според обврските, да се учествува во редовната работа на Советот за стабилизација и асоцијација.

Шпанија, откако го прими првиот резидентен амбасадор на Шпанија во Република Македонија, како претставник на државата домаќин подоцна стана негов вработен во Амбасадата.

¹⁸⁴ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/310>

¹⁸⁵ <http://www.vest.com.mk/?ItemID=CD1583E3E30EEA4691B6695AEEBE54D9&arc=1>

¹⁸⁶ Даница Ружин, дипломат од кариера и поранешен министер-советник во Амбасадата во Франција, односно вршител на должност во Амбасадата во

Од друга страна, Парламентот беше недоволно активен. Освен состаноците на Заедничкиот парламентарен комитет, специјалните состаноци на почетокот на секое од претседателствата со Унијата и по некоја посета на странски делегации и членови на парламенти, воопшто не се работеше на зајакнување на соработката со националните парламенти на државите-членки... А како би се работело кога буџетот на Собранието се намалуваше сè повеќе и повеќе со секој ребаланс.

Поради сопствената неактивност и честите спинувања на пораките добиени од меѓународната заедница пред очите на нивните амбасадори во државата¹⁸⁷. Поради појаснувањата на тубите изјави од страна на македонските лидери и грубите напади на претставниците на Европската унија и на пошироката меѓународна заедница¹⁸⁸, Македонија наместо да создава пријателства и лобисти за пристапување во ЕУ, продолжи да ги губи и оние малку кои веќе ги имаше.

Во текот на 2010 година и во почетокот на 2011 година, ЕУ агендана во надворешната политика на Македонија сосема ја снема. Во овој период, премиерот Груевски и министерот Милошоски ги интензивираа своите посети на меѓународните самити и средбите со повеќе спорни лидери од државите од Африка¹⁸⁹ и Азија, работни

¹⁸⁷ Премиерот Груевски, на пример, без ронка срам му порача на Баросо да ги следи нашите медиуми за да види колку многу „слобода на говор“ сме имале.

¹⁸⁸ За истите пишувавме во претходниот извештај, како и во овој извештај во неговиот воведен дел.

¹⁸⁹ <http://www.sitel.com.mk/dnevnik/makedonija/gruevski-i-miloshevski-na-samitot-na-eu-i-afrika-vo-tripoli-0>; <http://www.time.mk/read/bcb26ceffb/82aa3e2c7c/index.html>; <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=131470>; <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=587C2B2CD9766B4F90EE1CB2516AA277>;

средби со колегите од Перу¹⁹⁰ и Бразил¹⁹¹, како и посети на некои микродержави. Во истиот период беа акредитирани и повеќе амбасадори во Јужноазиските држави, Монголија и Нов Зеланд, а Владата се обиде да ја зајакнува и соработката со Русија¹⁹², Кина¹⁹³, и со Австралија¹⁹⁴.

Неспорен е фактот дека Македонија треба да ја развива и унапредува соработката со сите земји во светот - како политичка, така и економска. Имајќи ги предвид стратегиските приоритети (засилен економски развој, соработка во привлекувањето странски директни инвестиции и зголемување на македонскиот извоз, впрочем, и може да се оствари преку ваквата надворешнополитичка активност. Но, кога оваа соработка не се реализира со ист интензитет и дури во континуитет ја фрла во сенка соработката со Европската унија и со државите-членки, кога влезот во НАТО се ризикува со нови стратегиски пријателства¹⁹⁵ кои ги уриваат старите, тогаш мора да

¹⁹⁰ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=019C3E06E211F948ADBAB8888E73C72E>

¹⁹¹ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=9AD289FECA9E57419969D225209D8689>

¹⁹² <http://www.vlada.mk/?q=node/6661>

¹⁹³ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=6C08F2474787C941B2DA2AF117181D43>

¹⁹⁴ <http://www.vlada.mk/?q=node/6639>

¹⁹⁵ Македонија на крајот на ноември 2010 година во ООН гласаше за „Резолуцијата за Голанската Висорамнина“ која ја поднесоа пријателите на Сирија, а со која се изразува загриженост за состојбата на Голанската Висорамнина. Со ваквиот чекор Македонија се стави на спротивната страна од државите-членки на ЕУ, партнерите од НАТО (САД, Канада и др.) и државите од Западен Балкан.

Малку подоцна, на 17 јануари 2011, светските медиуми пренесоа дел од говорот на Ево Моралес во кој вели: „Во име на народот на Боливија би сакал да се заблагодарам на претседателот на Колумбија, Владата на Република Македонија, како и на Египет, за поддршката околу цвакањето на лист од кока“. Македонија со оваа одлука повторно се стави на спротивната страна од партнериот САД. На 18 јануари 2011 година, Боливија стана 131-та земја што ја призна Македонија под уставното име. Пазарот беше очигледен!

го поставиме прашањето - Кои се приоритетите на Македонија во надворешната политика?

И покрај очигледното интензивирање на контактите со БРИК¹⁹⁶ државите, Арапскиот свет и државите од Африка, со повремени излети во некои од државите на Јужна Америка, Груевски и Милошоски постојано ги отфрлаат тезите за пресврт во надворешната политика и изјавуваат дека Владата останува проевропски ориентирана. Сепак, без суштински пробив на полето на евроатлантските интеграции и зајакнување на односите со државите-членки на НАТО и на ЕУ, тешко дека некој ќе може да нè убеди дека Македонија не застрнува и не промовира нов курс во надворешната политика и нов концепт на дипломатија, која може да се нарече „Waka-waka дипломатија”¹⁹⁷!

16. ОДБРАНА... ВО ОДБРАНА НА НАТО

Во изборната програма од 2008 година, тогашните претенденти за власта од ВМРО-ДПМНЕ препознале дека „членство во НАТО ѝараншира колективна безбедност и прештавува јрајна ѡоранџица за мирот, стабилноста и сигурноста на Република Македонија”. Затоа, членството во НАТО е дефинирано како прв од петте врвни приоритети на македонската надворешна политика.

Во делот од фамозниот Отчет посветен на одбраната, владејачката партија се фали дека Македонија во целост ги исполнила кри-

териумите за добивање покана за членство во НАТО, со успешно спроведување на сите предвидени реформи. Понатаму во текстот следува листа на активности и проекти, реализирани низ годините на владеење на ВМРО-ДПМНЕ. Отчетот укажува на тоа дека Македонија продолжува да учествува во мировните мисии, дека посветено се работи на одржување на одбранбената способност на Армијата, дека војската учествувала во цивилни активности, како чистење на крајбрежја и патишта итн.

Сепак, грижливо составениот список проекти и активности не се осврнува на фактот дека не е исполнет главниот проект – членството на Македонија во НАТО. Освен тоа, кога се вели дека Македонија ги исполнила **сите** критериуми, се покажува елементарно непознавање на правилата на оваа организација. Имено, во *Сушујајаша за проришувањето на НАТО од 1995 година* се вели дека еден од политичките критериуми за членство во Алијансата е решавањето на споровите со соседните држави. Очигледно е дека владејачката партија и тука ја користи старата пропагандна шема, како кај спинувањето на јавноста кога се работи за прашања поврзани со ЕУ. Заеднички именител на овие стратегии е обидот неуспесите на македонската политика да се замаглат со наметнување на дискурсот на виктимизација.

Кога се чита Отчетот, а особено кога се анализираат изјавите на претставниците на власта, видливо е настојувањето членството во НАТО да се претстави само како последица на исполнувањето на критериумите од делот на воените реформи, а не како процес во кој се подеднакво важни и политичките критериуми, како: демократскиот политички систем, слободните и фер избори, човековите права и владеењето на правото.

Ова особено дојде до израз минатиот ноември, кога се одржа Самитот на НАТО во Лисабон. На фактот дека Македонија повторно

¹⁹⁶ Групација на четири држави: Бразил – Русија – Индија – Кина.

¹⁹⁷ „Waka Waka”, „Tsamina” или „Zangaléwa” е африканска хит-песна од 1986 година. Позната е уште и како победничка песна. Релевантноста на зборовите Waka Waka за фудбалот е тоа што играта е често синоним за борба и победа. Waka Waka на камерунскиот јазик фанг значи - *найрави, осщвари, изврши*. Оттаму, во духот на македонската „преродба” „Остваруваме, 24/7!”.

не доби покана за влез во НАТО, високите владини претставници наместо со рационално информирање на граѓаните реагираа со одговор дека Владата „очекува НАТО да се однесува онака како што ние јринци иuelno се однесуваме кон НАТО и кон мисииште што ѝ поддржуваме и во кои учествуваме“, како и дека „во ишту еден момент на Ѓашош кон НАТО ние не сме џобарале најтрага, туку јринци иuelno вреднување на сработеносто“¹⁹⁸.

Од друга страна, се појавија и критички медиумски коментари, кои можат да се сублимираат во следнава констатација: „Нема воени набавки, нема инвестиции во војската. Главна агенда станува како да им се обезбедеш станови на војнициште и како да се вработиш уште луѓе со џартишки книшки во Министерството за одбрана. А што друго да се прави кога не може да се испорача единствено решение – договор за името“¹⁹⁹. Во истиот период голем интерес предизвика изјавата на бившиот амбасадор во НАТО, Нано Ружин, според кој најголем проблем е финансирањето на одбраната, кое „се движи околу два проценша од бруто-домашниот производ, но во 2010 година, поради кризата, е намалено на 1,65%. Еден од критериумите за Македонија да стане членка на НАТО е за одбраната да издава меѓу 2,1 и 2,6 проценши од бруто-домашниот производ“²⁰⁰.

Факт е дека добар дел од државите-членки на НАТО не го достигнуваат овој плафон, но не може да помине незабележано намалувањето на буџетот на Министерството за одбрана, а особено на потпограмата за интеграција во НАТО. Во буџетот за 2010 година за таа намена беа предвидени околу 4,25 милиони евра, а за

следната година се предвидува зголемување на 7,9 милиони евра²⁰¹. Со ребалансот на буџетот во 2010 година, сумата за таа година се намали на 2,3 милиони евра²⁰², а почетната сума во првата верзија на буџетот за 2011 година е исто така 2,3 милиони евра²⁰³.

На крај, да потсетиме како се прошируваше НАТО. За државите од Средна и од Источна Европа, односно до 1995 година, проширувањето на НАТО не се одвиваше преку покана за членство, туку со политичка одлука.

На 23 декември 1993 година, Собранието на Република Македонија донесе Резолуција за пристапување на Република Македонија во НАТО, а на 15 ноември 1995 година Македонија го потпиша Рамковниот документ за пристапување кон програмата „Партнерство за мир“. Истата година, Македонија пристапи и во Североатлантскиот совет за соработка, подоцна Евроатлантски совет. Во 1999 година за првпат се прават Акционите планови за членство (Membership Action Plan). Првите посткомунистички држави кои формално започнаа преговори со ЕУ беа Чешка, Полска, Унгарија, Естонија и Словенија, во март 1998 година.

17. КУЛТУРА - КРАДЕЊЕ НА КУЛТУРЕН НАЧИН

Списокот на проекти и фалби, се чини, е најголем токму во областа на културата. Уште во Преродбата 2006 година, властодршците ги предвиделе следниве проекти: изградба на Музеј на ВМРО, инвестирање во работата на археолошките локалитети, реставрирање

¹⁹⁸ Дневник, 19.11.2010

¹⁹⁹ Јануарски весник, 17.11.2010

²⁰⁰ Јануарски весник, 1.11.2010

²⁰¹ <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/4C02576C5CCA3B4EB7BFAED86DECA48B.pdf>

²⁰² <http://0.mk/7701>

²⁰³ <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/4C02576C5CCA3B4EB7BFAED86DECA48B.pdf>

на автентични споменици на културата (Градска кула, Скопски театар и Офицерски дом во Скопје), изнаоѓање инвеститор за изградба на нова концертна сала, реновирање и доизградба на црковни објекти.

Во проширената Преродба 2008 повторно се споменува Стариот театар, Музејот на ВМРО, концертна сала за Македонската филхармонија, Спомен-куќата на Мајка Тереза во Скопје, како и Спомен-куќата на Тоше Проески во Крушево, изградбата на црква на плоштадот во Скопје, дogrадба на Народната универзитетска библиотека (НУБ) во Скопје и поставувањето на 40 скулpturi во центарот на Скопје. Се најави и изградба на нов театар на местото на МНТ - Театар Центар, како и изградба на нов театар на местото на поранешниот Драмски театар. Изградба беше предвидена по принципот на продажба на земјиштето за деловен центар, во чија цена била вклучена и изградбата на театрите на приземјето.

Во соработка со Општина Центар за првпат се најави изградба на неколку споменици на личности од македонската историја на Скопскиот плоштад и пред Собранието, поставувањето на фонтана на плоштадот, како и во Вардар околу Камениот мост, пешачки мост кон Археолошкиот музеј и надградба на зградата на Собранието со уште еден кат и куполи.

Во Отчетот, владејачката партија, меѓу другото, не потсетува дека се изградени Спомен-домот на Мајка Тереза, Спомен-куќата на Тоше Проески, како и дека е дogrадена НУБ. Власта даде отчет и за пост-авените 33 скулpturi во Скопје, за изградниот Музеј на вода кај Градиште, како и за издадените 130 тома македонска книжевност. Камениот мост во јули 2009 година добил осветлување, а во јули 2008 година била реконструирана стражарницата. Во Отчетот се наброени 16 археолошки локалитети на кои се вршеле истражувања, а се споменува и дека на над 20 локалитети работеле 3.500 физички

работници и стручни лица. Во соработка со Општина Центар се поставени следниве споменици: Карпош, Свети Климент, Гемиџиите, лавовите, Свети Кирил и Методиј, Свети Климент и Свети Наум Охридски, Свети Кирил и Свети Методиј, Ченто, Гоце Делчев и Даме Груев.

Фалби одат и на сметка на институционализацијата на девет национални установи од областа на културата. Во културата во 2007 и 2008 биле вработени 175 уметници во Македонска филхармонија, Македонска опера и балет и во Ансамблот за народни игри и песни „Танец“. Во центрите и домовите на културата и во театрите биле вработени 134 лица, од кои 50 актери. Во 2010 година во институциите во областа на културата се вработиле уште 480 стручни и професионални лица. Вкупниот број вработени во областа на културата е 789. Во периодот од 2007 до 2009 платите се зголемиле за 60%.

Во Отчетот се говори и за проектите што се во тек: изградба на универзитетот Свети Климент на Плаошник, изградба на Мултимедијалниот центар во спомен на жртвите на холокаустот во Скопје, изградба на Театарот во Велес, изградба на Стариот театар во Скопје, изградбата на концертна сала на Македонската филхармонија, изградба на Музејскиот комплекс – Македонска борба за самостојност и државност, изградба на Порта Македонија, изградба на зграда во која ќе бидат Археолошки музеј, Уставниот суд и Државниот архив, изградба на Турски театар во Скопје.

Списокот е, се согласуваме, импресивен, а она што заслужува критика е отсуството на отчетност за финансиските ресурси кои биле потрошени за реализација на овие проекти. Во потрага по овие податоци, дојдовме и до еден од можните одговори на прашањето зошто власта која троши огромни пари за да создаде впечаток дека е транспарентна избегнува да разговара за парите. Имено, одговорот

го побарајме во Програмите за јавни инвестиции за периодите 2008–2010 година, 2009–2011 година и 2011–2014 година²⁰⁴. Податоците до кои дојдовме заслужуваат големо внимание.

Ако за комплексот Свети Климент во 2008 година било предвидено дека ќе чини 6 милиони евра, неговата цена до 2011 пораснала до нескромни 27 милиони, од кои 4 милиони се веќе реализирани. Понатаму, ако во 2008 за изградба на Театарот во Велес биле предвидени 1,5 милион евра, од кои само половина милион евра буџетски пари, неговата цена во 2009 пораснала на 5 милиони, од кои 3,3 милиони евра сè уште не се реализирани. Цената на концертната сала за Македонската филхармонија е одредена на 23 милиони евра, а популарниот Музеј на ВМРО поскапел од 5,7 милиони евра во 2009 на 9,22 милиони евра во 2011 година, од кои огромен дел веќе биле реализирани. Најилустративен е примерот со изградбата на Стариот театар, за кој во 2008 и 2009 година се предвидуваа околу 10 милиони евра, за неговата цена во 2011 година да порасне на фантастични 37 милиони евра, од кои 19 милиони се веќе потрошени.

За Порта Македонија, или популарната Триумфална капија, како и за зградата во која Владата планира да ги смести Археолошкиот музеј, Уставниот суд и Државниот архив, нема податоци во Програмите за јавни инвестиции, кои се достапни на сајтот на Министерството за финансии, иако токму тие две зданија предизвикаа и најмногу контроверзии.

18. РАЗВОЈ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА – ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА А ЛА ВМРО-ДПМНЕ

И во делот Развој на локалната самоуправа, не можејќи да понуди конкретни и мерливи резултати, Отчетот во најголем дел повторно оперира со донесени закони и одлуки и подготвени програми и стратегии. Фалбите започнуваат со донесувањето на Законот за рамномерен регионален развој и Стратегијата за регионален развој 2009–2019 и со Акцијскиот план 2010–2012. И навистина, Законот²⁰⁵ беше донесен во мај 2007 година и почна да се применува во јануари 2008 година. Меутоа, дали Законот се спроведува и дали ги донесе посакуваните ефекти? Во согласност со Законот, за поттикнување на рамномерниот регионален развој од буџетот на РМ годишно треба да се издвојуваат средства во висина од најмалку 1% од БДП²⁰⁶ Во Одлуките за утврдување на стратегиските приоритети на Владата на Република Македонија за 2010²⁰⁷ и 2011 година²⁰⁸ стои дека спроведувањето на политиката за рамномерен регионален развој е еден од приоритетите за 2010 година. На ова се обврзала Владата кога си го поставила приоритетот. Но, реалноста е сосема поинаква.

Имено, со буџетот на РМ за 2009 година за поддршка на регионалниот развој беа планирани 4.568 милиони денари²⁰⁹, што

²⁰⁵ Закон за рамномерен регионален развој, *Службен весник на Република Македонија* бр. 63/2007

²⁰⁶ Член 27 став 2 од Законот за рамномерен регионален развој.

²⁰⁷ Службен весник на Република Македонија бр. 90/2009

²⁰⁸ Службен весник на Република Македонија бр. 58/2010

²⁰⁹ Според намената, овие средства се делат на: 70% за финансирање на проекти за развој на планскиот регион, 20% за финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и 10% за финансирање на проекти за развој на селата.

²⁰⁴ http://www.investinmacedonia.com/files/recources_files/466/pip_2008.pdf; <http://www.investinmacedonia.com/UserFiles/File/Sectors/PublicInvest.pdf>; <http://www.finance.gov.mk/files/u1/PIP-2011novo.pdf>

претставува 1,15% од БДП а со ребалансот на буџетот овие средства се намалија на 3.769,64 милиони денари. Тоа се вкупните средства што беа планирани за поддршка на проектите со регионална развојна компонента, планирани во одвоените програми и потпрограми во различните министерства, што значи дека се спроведуваат според нивните политики за поддршка на развојот. Од овие средства, само **7%** или **263,58** милиони денари беа предвидени да се реализираат директно од страна на планските региони и општините, преку доставување предлог-проекти до Бирото за регионален развој. За другите 93% од средствата, кои беа „планирани за поддршка на проектите со регионална развојна компонента“ никаде нема објаснување како и каде се потрошени, а – уште повеќе – дали распределбата на овие средства била извршена според Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2008–2012! Затоа и не изненадува што во Извештајот за напредокот на Македонија за 2009 година²¹⁰, во Поглавјето 22 (Регионална политика и координација на структурните инструменти) е нотиран скромниот напредок направен во однос на рамномерниот регионален развој.

Ситуацијата за 2010 година е уште поалармантна. Со буџетот на Република Македонија за 2010 година беа обезбедени средства во вкупен износ од 6.307,85 милиони денари, што претставува 1,53% од проценетиот БДП за 2010 година. Од овие средства, само **3,9%** или **само 246 милиони денари** беа предвидени да се реализираат на начин со кој планските региони и општините ќе можат да одлучуваат за нивното трошење, преку доставување предлог-проекти до Бирото за регионален развој. Значи, во 2010 година во однос на 2009 година имаме уште поголемо намалување на средствата што ќе можат

да ги трошат регионите и општините и, повторно, имаме план за централизиран регионален развој²¹¹.

По рамномерниот регионален развој, следната точка во Отчетот зборува за подготвените програми за прекуграднична соработка со Албанија, Грција, Бугарија и со Косово. Но, дали подготвените програми значат и реализација на проекти за прекуграднична соработка? Податоците за спроведување на програмите се разочарувачки: за реализација на средствата од втората компонента (прекуграднична соработка) на ИПА 2007, дури во март 2011 година се склучени договори од програмата за прекуграднична соработка меѓу Албанија и Македонија во висина 774.809 евра²¹². Имајќи предвид дека истата програма предвидуваше 2.200.000 евра за Македонија²¹³, нема потреба да се објаснува зошто наведениот податок разочарува. А средствата во износ од 1 милион евра за 2008 и исто толку за 2009 година, предвидени со програмата, се далеку од реализација! Во врска со програмата за прекуграднична соработка со Бугарија, состојбата е уште полоша. Дури во април 2011 година, Министерството за локална самоуправа објави дека е одобрена листата на проекти од првиот повик.²¹⁴ За програмата за прекуграднична соработка со Грција, последна вест објавена на веб-страницата на Министерството за

²¹¹ За повеќе детали, видете Полицз бриеф „Децентрализацијата во Република Македонија: забавена или заборавена“, ФООМ, ноември 2010, <http://soros.org.mk/dokumenti/zabavena-ili-zaboravena-za-WEB.pdf>

²¹² Извор: Делегација на Европската комисија, <http://www.delmfd.ec.europa.eu/en/bilateral-relations/eu-assistance/pdf/ContractList-Web-01-05-2011.pdf>, последна посета 7 мај 2011 година

²¹³ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_ipa_cbc_cross_border_programme_en.pdf,

²¹⁴ Извор: Министерството за локална самоуправа, <http://mls.gov.mk/index.php?news=337>

²¹⁰ Ibid, стр. 56

локална самоуправа²¹⁵ е дека е објавен првиот повик за проекти, а датумот е декември 2010 година. Вистински успех за пофалба не би било подготвувањето на програмите за прекупранична соработка, туку нивното успешно спроведување и комплетното искористување на средствата кои се на располагање од втората ИПА компонента.

Понатаму во Отчетот, како свој успех ВМРО-ДПМНЕ го наведува донесувањето на Законот за меѓуопштинска соработка²¹⁶. Но, чуму ни беше ваков закон? Оценките се дека тој не беше воопшто потребен за во практиката да дојде до соработка меѓу општините, бидејќи Законот не донесе додадена вредност во споредба со Законот за локална самоуправа од 2002 година, кој ја воспостави законската можност за општинската соработка²¹⁷. Од друга страна, и по донесувањето на Законот, неговата слаба имплементација укажува на тоа дека деталното законско уредување не е причината за ниското ниво на меѓуопштинска соработка, туку дека вистинските причини треба да се бараат на друга страна, како на пример во недостигот на волја централната власт сама финансиски да го потпомогне процесот (имајќи предвид дека Програмата за меѓуопштинска соработка која моментално се спроведува е поддржана од УНДП). Наместо да ги набројува успешно реализираните проекти за меѓуопштинска соработка, Отчетот ги набројува донесените одлуки (за определување на дејностите од пошироко значење и за поблиските критериуми за финансиско поттикнување и поддржување на меѓуопштинската соработка).

Една од пофрапантните констатации во Отчетот во областа посветена на локалната самоуправа е таа дека се зголемени

²¹⁵ <http://mls.gov.mk/index.php?news=330>

²¹⁶ Службен весник на Република Македонија бр. 79/2009

²¹⁷ Закон за локалната самоуправа, Службен весник на Република Македонија бр. 5/2002, член 14 „Меѓуопштинска соработка”

приходите на локалната самоуправа! За жал, без розови очила, сликата е сосема поинаква. Мониторингот на спроведувањето на фискалната децентрализација²¹⁸ покажа дека реалните приходи на општините се намалуваат од година во година. На пример, приходите на општините во 2009 година се намалени во споредба со 2008 година. Во апсолутни бројки, вкупниот приход по глава на жител во локалната самоуправа за 2009 година е зголемен во споредба со 2008 година (од 9.940 денари/жител на 10.670 денари /жител), но имајќи ја предвид стапката на инфлација (8,3%), реалните приходи требало да бидат барем 10.765 денари/жител за да се одржат на нивото од 2008 година.

Натаму, Отчетот премолчува дека општините немаат доволно средства за развојни потреби. Нашите анализи покажуваат дека 85% од вкупните буџети на општини се трошат за тековни трошоци и расходи за плати и придонеси. Општините финансирале 6 пати помалку средства по жител во капитални инвестиции во споредба со државата, а капиталните инвестиции по жител во анализираните општини се намалиле за околу 20% во 2009 година во однос на 2008. Развојните расходни ставки во 2009 година се намалиле во просек за повеќе од 25% на сметка на оперативно-административните ставки, т.е. општините имале помалку финансиски средства за развој.

Отчетот не кажува ни дека општините немаат речиси никаква фискална автономија, односно дека се во огромна мера зависни од централната власт, како и дека се мали учесници во јавната потрошувачка во однос на државата. Имено, општините не одлучуваат

²¹⁸ Во рамките на проектот „Транспарентна и ефикасна децентрализација”, кој го спроведува ФООМ во соработка со Центарот за развој на локалната демократија, беше спроведен мониторинг на перформансите на децентрализацијата во 12 партнери-општини, во три области: финансии, образование и урбанизам. Извештајот е достапен на <http://mls.gov.mk/index.php?news=330>

сами за менаџирањето на околу 78% од вкупните приходи на нивните буџети, додека пак за околу 65% од своите буџетски средства ја имаат улогата на „скретничари”, односно само ги трансферираат овие средства до релевантните институции на кои им се наменети. Повеќе од 80% од средствата добиени како трансфери од централно ниво се всушност „наменски дотации”, иако повеќето од нив се формално наречени блок-дотации, односно 80% од приходите кои доаѓаат како блок-дотации од централната власт имаат конкретна намена и не оставаат простор општините сами да управуваат со нив. Во 2009 година уделот на трансферите од централната власт во вкупниот буџет на општините бил околу 62%, што споредено со 57% во 2008 година укажува на поголема зависност од централната власт.

Во однос на јавната потрошувачка, податоците говорат дека општините трошат седум пати помалку пари по жител во однос на државата. И во 2008 и во 2009 година расходите по жител изнесуваат 14% од расходите направени од државниот буџет на РМ²¹⁹.

Отчетот наведува дека е подготвена и спроведена Програмата за спроведување на процесот на децентрализација 2008–2010, а натаму и дека е подготвена Анализа на процесот на децентрализација 2005–2010 година, која е основа за подготвување на новата Програма за спроведување на процесот на децентрализација и развој на локалната самоуправа 2011–2013. Во однос на имплементацијата на Програмата 2008–2010 и особено на Акциониот план за имплементација на ревидираната програма за 2010 година, одговорите добиени преку слободен пристап до информациите од страна на Министерството за локална самоуправа покажаа огромен застој во остварувањето на планираните активности. Ќе укажеме само на неколку примери

²¹⁹ Извештај од набљудувањето на спроведувањето на процесот на децентрализација, ФООМ, февруари 2011 година, достапен на http://soros.org.mk/dokumenti/sledenje_decentralizacija_mk_web.pdf

и тоа: 1) предвидениот акционен план за воспоставување систем за мерење на остварувањата на општините заснован на индикатори, не е подготвен поради недостиг од финансиски средства; 2) предвидената анализа на функционирањето на облиците на месна самоуправа не е подготвена; 3) физибилити-студијата за формирање на Академијата за обука на општините не е подготвена; 4) Меморандумот од 2003 година за соработка на Владата со ЗЕЛС не е дополнет; 5) предвидениот Меморандум за соработка на ЗЕЛС со Управата за јавни приходи за наплата на даночите од страна на општините не е склучен итн.

За жал, сево ова укажува дека развојот на локалната самоуправа останува само реторичка, а не „суштинска“ заложба на властта, како што се тврди во Отчетот²²⁰.

19. МЛАДИ И СПОРТ – МЛАДИНАТА ПОД ЌИЛИМ

Во последниве 5 години, во Македонија се покажа решеноста на властодршците да ја држат младината „под ќилим“, а при секој обид за каков било крик, истиот да се задушува со пропагандни ефекти на стаклено свово.

Дека младинската политика, младинското организирање, младите и нивното социјално вклучување не беа застапени во работата на Владата говори и фактот што во изборната програмата од 2006 младите воопшто не се наведени меѓу приоритетите, а не добиле ниту посебно поглавје.

²²⁰ ОТЧЕТ – ВМРО-ДПМНЕ: Што остваривме во изминатите чештири и јол години, стр. 241

Подобрувањето на економската состојба на младите во неколку наврати е декларативно наведено и во Програмата 2006 и во Програмата 2008. Убаво спакуваните зборови од изборните програми, како да се подзaborавени во Отчетот од 2011, па така не е јасно дали и како младите добиле шанса за вработување, дали и како младите добиле можност да купат авионски билет или да уплатат одмор во странство. Недостига отчетност за ветувањата за помош на младите луѓе за добивање информации за вработување, а не е реализиран ниту најавениот проект „Млад електронски портал - МЕП”.

Програмата 2008 навидум ги позиционира младите во еден од приоритетите на поглавјето „Поквалитетен живот за сите”. Ветувањата поврзани со младите јасно ја откриваат политиката на Владата да ги поистоветува младинскиот активизам, младинската политика и младинското организирање со спортот и физичката култура. Вклучувањето на младите во општествениот живот, во демократските процеси и во носењето важни политички одлуки е вешто заменето со градежни зафати за изградба на спортски сали, фудбалски игралишта, тениски терени, како и со избор на национална спортска химна, преработки на стари македонски песни и организирање спортски училишни натпревари.

Но, потфрлено е и во спорот. Една од заложбите во Програмата 2006 е да се стимулира приватниот сектор да инвестира во изградба на спортски објекти кои би функционирале на комерцијална основа. Сепак, Отчетот не покажува такви резултати, така што сите наброени спортски објекти се целосна инвестиција од буџетот на Република Македонија кој го полнат граѓаните, наместо од приватниот сектор.

Изборните програми, програмата за работа на Владата и Отчетот јасно покажуваат целосна запоставеност на развојот на преприемачкиот дух кај младите, целосна отстапка од развојот на

работните вештини и практиката кај младите, а воопшто не може да стане збор за развој на младински политики и за создавање активни граѓани во демократски услови.

Владата и Агенцијата за млади и спорт ја ставија под ќилим и Националата стратегија за млади изработена во 2005 година, со важност до 2015. Иако прецизна и изработена според компартивна анализа на странски позитивни искуства, Стратегијата не го доби потребниот третман од државата и од институцијата која беше назначена да го води процесот на нејзина имплементација - Агенцијата за млади и спорт. Таа ја има надлежноста за промовирање на интересите на младите и за залагање за решавање на нивните проблеми и потреби. Меѓутоа, ако се направи анализа на трошењето на нивниот буџет (програма за развој на спорт и млади), ќе се заклучи дека сите средства се наменуваат за спорт (т.е. за изградба на спортски сали, фудбалски и тениски игралишта), а речиси ништо не се издвојува за развој на младинската политика или за поттикнување на активностите за подобрување на положбата на младите во Македонија. Досега, Националната стратегија за младите не ги даде очекуваните резултати, пред сè поради недостигот на политичка волја за нејзина имплементација.

Акциониот план за имплементација на Стратегијата од 2009 година, со важност од само 9 месеци, е единствениот пишан документ на тема младинска политика во периодот 2006–2011 година.

Исто така, Владата имаше големи очекувања од образоването и од вклученоста на младите како основа за економскиот развој, со оглед на тоа дека квалитетното образование е основен двигател на општеството. Меѓутоа, ниту „коренитите реформи“ не ги дадоа планираните резултати, па Европската комисија во Извештајот 2010, забележува дека постои ограничен напредок во областа на

образованието, обуката и младите. Средствата за спроведување на Стратегијата се несоодветни и таа натаму, главно, останува далеку под просекот на ЕУ. Како резултат на тоа, сè уште постојат застарени наставни програми на сите образовни нивоа (основно, средно, високо и постдипломско). Постојниот систем на формално образование во Македонија не го поттикнува развојот на претприемачки знаења и вештини кои се бараат на пазарот на трудот и не ги подготвува младите за самовработување. Практично, реформите сè уште немаат видлив ефект.

Денес, 5 години по владеењето на ВМРО-ДПМНЕ, се поставува прашањето дали она што се смета за идеолошка определба на десницата, а е наведено и во Доктрината на партијата (единствениот пасус каде што се спомнува зборот млади) е само декларативна популистичка заложба којашто ја чека својата реализација или за секогаш ќе остане под ќилимот: „*Вербаша во законош и правдинаша доаѓа од разбирањешто на смислата и суштинашта на законош. Оштаму, културашта на законишосш се ћради преку сеоїфаишно трајанско образование. А главниш носишел на културашта на законишосш е младинашта. Оштаму, йошребно е фундаменштално свршување кон овие вредносши.*“ – Доктрина, Вредности на ВМРО-ДПМНЕ.

Резултатите покажуваат дека младите во Македонија не добија граѓанско образование од државата, а единствените демократски вредности што можеа да ги стекнат ги стекнаа во невладиниот сектор. Како резултат на изолираноста на младите од општествените текови, денес се соочуваме со истражувања коишто најавуваат закани за масовни иселувања.

Резултатите од анкетата најавното мислење на 3.607 средношколци од 13 градови во Македонија, реализирано од Младинскиот образовен

форум (МОФ), го покажуваат следново:

- 1. Речиси половина (45,5%) од средношколците не се гледаат во Македонија по 10 години.** Дополнителни 15,9% се гледаат некаде во државата, но не во местото во којшто живеат. 38,3% од средношколците за десет години се гледаат себеси во градот во којшто живеат, асите други за себе предвидуваат (или посакуваат) внатрешна или надворешна миграција.
- 2. Средношколците во Македонија се скептични во поглед на тоа дека на каков било начин можат да помогнат за да се решат локалните проблеми.** Така, повеќе од две третини од средношколците сметаат дека воопшто, односно многу малку можат лично да придонесат за да се решат проблемите во нивниот град. Тие не веруваат во тоа дека можат да влијаат на начинот на кој работат властите, а со тоа индиректно да влијаат на решавањето на проблемите.
- 3. Средношколците не им веруваат на локалните власти, а уште помалку на локалните функционери.** Повеќе од две третини од средношколците не веруваат дека локалните функционери се грижат за младите и за нивните потреби. Можеби затоа средношколците се поделени околу прашањето колку е важно гласањето. Дури една третина од средношколците сметаат дека не се засегнати со одлуките на властите.
- 4. Слабата економија и недостигот од работни места се најголем проблем за младите.** Така се изјаснил секој петти средношколец (19,8%). По нив следуваат алкохолизмот и наркоманијата (17,9%) и насилиството и криминалот (16,7%). Нешто понезначајни проблеми за средношколците се чистотата и животната средина (12,9%) и инфраструктурата на градовите во

кои живеат (8,6%).

5. Две третини од средношколците на училиште немаат предмети во коишто се барада ги следат актуелните политички настани.

Така, речиси половината (46,3%) во рамките на училиштето никогаш не одржале презентација, ниту пак учествувале во дебата, не посетиле јавна институција или не напишале писмо до институција. Средношколците, сепак, дискутираат за проблемите, но почесто дома, со родителите.

6. Средношколците реално не учествуваат во ученичкото управување. Дури 70% од средношколците не знаат дали имаат ученичко управување во нивното училиште, а 81,3% никогаш не учествувале во изборот на средношколската унија. Исто така, средношколците се поделени околу тоа колку можат да влијаат на начинот на којшто се управува со нивното училиште. Сепак, училиштето е многу важно за средношколците (76%).

7. Секој четврти средношколец е самодеклариран, социјално исклучен млад човек. Дури една четвртина (24,5%) средношколци сметаат дека за нив нема никакви или има многу малку услови во местото каде што живеат.

Нејасен е и начинот на кој Владата и Агенцијата за млади и спорт ја практикуваат законитоста во оваа област. Отчетот најавува тековен процес на креирање и усвојување Закон за млади. И овој, како и многу други закони, се креира во еден целосно нетранспарентен процес, без вклученост на соодветни експерти и професионални здруженија и, уште повеќе, без вклученост на младите.

ЗАКЛУЧОЦИ

До анализата на Отчетот на Владата предводена од ВМРО-ДПМНЕ за периодот 2006–2011 може да се изведат неколку општи заклучоци, и тоа:

а) *Нивошто на професионалност* не е толку високо, како што сака да прикаже Владата на ВМРО-ДПМНЕ. Имено, Отчетот ѝ се „продава“ на македонската јавност како врвно достигнување на една транспарентна Влада која изготвува високопрофесионални документи. Впрочем, Владата на ВМРО-ДПМНЕ не штеди зборови кога се фали самата себеси за квалитетот на „*професионално подготвена јполишичка програма*... која „за прв йааш од осамостојувањето на Република Македонија јосставила нови стандарди...²²¹“.

Но, дали е тоа така? Професионалниот документ подразбира ажурирани податоци, зашто во спротивно податоците се неточни.

²²¹ Отчетот на Владата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, 2006–2011, стр. 5.

Така, на пример, на стр. 196 во делот за „Надворешни работи и евроинтеграции”, авторот вели дека „Евройската комисија донесе одлуки за децентрализирано управување со 4 од 5-те компоненти на фондовите ИПА”. Оваа информација е неточна, односно неажурирана (акредитирани се сите 5 компоненти). Авторот на овој „високопрофесионален” документ натаму образложува дека „Акредитацијата на првата компонента се очекува во септември-октомври 2010 година, со што би се обезбедило брзо јавување, а потоа и реализација на финансискиот договори за ИПА за првата компонента од 2009 и од 2010 година”.

Очигледна е „сору-paste” вежбата што ја практикувале авторите на Отчетот на ВМРО-ДПМНЕ, без притоа да почувствуваат потреба да ги проверат податоците. Но, тоа не ги спречи авторите да се фалат со „лаги”. Од една страна, се тврди дека не е потписан документот за реализација на ИПА 2009 година, а од друга се тврди дека Владата се занимавала со „предавање на кабинетите на институциите коишто ќе спроведуваат законоста за соодветен прештам на задржаните и на приворени лица – ИПА 2009” (стр. 83) во делот на НЕ ВЕТИВМЕ, НО РЕАЛИЗИРАВМЕ од реформата на судството. За да биде трагедијата уште поголема – или попрфесионална – на следната страница (стр. 85) авторот вели: „Ќе изградиме отворено одделение во КПД Штип 2009–2011. Ќе спроведеме анализа за можностите за реализација на оваа активност во рамките на издавувањето на Националната спратештија за развој на затворскиот систем, која ќе се поддржи со проектот ИПА 2009, чијашто имплементација е предвидена во текот на 2011 година”.

6) Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ изобилува со безброј **лајси, полувисини и манифулации**. Уште во почетокот на документот (стр. 13) се користи невистинит податок дека македонскиот БДП

во ниту една година претходно немал пораст повисок од 4%, притоа заборавјќи (намерно) дека меѓу 1991 и 2005 година е постигнат раст поголем од 4% (1999, 2000, 2004 и 2005)²²². За да биде изненадувањето поголемо, веќе во следниот пасус се вели: „**БДП йо живел**, како основен индикатор за стапенот на развој на економијата, се зголеми од **2.939 долари** (2005) на **4.801 долари** (2008), односно бележи пораст за цели **63%**!”. Со други зборови, Отчетот им тврди на македонските граѓани дека бруто-домашниот производ за три години пораснал за повеќе од 60%, при реален пораст од 5% (2006), 6,1% (2007) и 5,1% (2008)!?! Значи ли тоа дека нашиот премиер Никола Груевски е можен кандидат за Нобелова награда за економија?

- в) **Неконзистеноста на документите** што ги изработува професионалната Влада на ВМРО-ДПМНЕ е уште еден проблем. Низ страниците на Отчетот среќаваме различни податоци за исти работи. Но, неконзистеноста е општа карактеристика за сите документи што ги изготвува Владата на ВМРО-ДПМНЕ. Во еден документ се тврди едно, во друг друго. На пример, во Отчетот (стр. 6) авторот тврди дека „Во шие неколку години Република Македонија осврти најголем економски расплив во својата историја, **6,1%** (2007 година)... и пораст на извозот од **60%** во првиот две години откако ја формираше Владата“. Но, ако се провери во Програмата на Владата 2008–2012, ќе видиме дека се појавуваат други бројки: „Во 2007 е освртена највисока стапка на економски расплив од 1991 година – **5,1%**... а извозот осврти највисок пораст од 1991 – **40%**“²²³.

²²² <http://www.nbrm.mk/?ItemID=750FC531FC3D1B49B16440313562D400>

²²³ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2008–2012, стр. 2.

Се разбира, неконзистентноста секогаш не се должи само на непрофесионалност, туку е тесно поврзана и со желбата за манипулација. Така, авторите на ова писание, во речиси половина од воведот на Отчетот, се осврнуваат на првиот премиерски мандат на Никола Груевски (2006–2008) за да ги потсетат граѓаните дека се постигнати историски економски резултати. Се разбира, виновник за годините по 2008 година е или финансиската криза или опозицијата.

г) За да изгледа колку што е можно попомпезно, Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ вклучува – бесрамно - **мерки и активности кои се сосишавен дел од редовната работа** на институциите и погрешно ги прикажува како проекти. Со други зборови, овие задачи ќе се оствареле без оглед на тоа кој е на власт, па дури и да немаме Влада, бидејќи се од описот и пописот на работните места на државните (и јавните) службеници. Таков е случајот, меѓу другото, со делот „Други активности во насока на модернизација и оствручување на администрацијата“ (стр. 91), при што Отчетот наведува четири активности: 1) подготвување на Годишната програма за генеричка обука на државните службеници (цела една служба работи на конципирање и спроведување генерички обуки); 2) подготовка на тендерска документација за развој на Регистар на јавните службеници (тендерската документација е обврска од Законот за јавни набавки); 3) изгответо проектно фише за ИПА 2011 (што е дел од редовното програмирање на парите), и 4) потпишан меморандум за соработка со Амбасадата на Обединетото Кралство (што, исто така, мора да се случи доколку сакате да ја искористите билатералната помош. Според таа логика, чудно е тоа што Владата на ВМРО-ДПМНЕ не си ги припишува како свој успех и 150-те милиони работни денови на сите државни и јавни службеници за време на петгодишното владеење на ВМРО-ДПМНЕ.

д) Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ испраќа **нејасни йораки**, со уште понејасни, па дури и збунувачки податоци. Во Отчетот се вклучени сите возможни проекти што се спроведени во последните 5 години, финансиирани од најразлични извори на билатерална помош. Според Отчетот (стр. 8), „*во периодот од 2006 до првата половина на 2011 година, Владата на Република Македонија, предводена од ВМРО-ДПМНЕ, во целост имал 1.185 ветувања дадени пред третиот период, од вкупно 1.428*“. Овде е сосема нејасно дали ветувањата се исто што и проектите, односно дали 1.428-те ветувања се и 1.428 проекти, или се X проекти и Y мерки и активности?

Во делот „Надворешни работи и европски интеграции“ (стр. 194) се вели: „Во периодот од септември 2006 до април 2011 година, Република Македонија обезбеди странска помош во форма на неповратни грантови во приближна вредност од една милијарда евра, со имплементирање на приближно 900 проекти“.

Со тоа прашањето станува уште позаплеткано. Имено, ако Владата на ВМРО-ДПМНЕ спровела 900 проекти од билатералната помош, а претходно признала дека има имплементирано вкупно 1.185 за периодот 2006–2011, значи ли тоа дека Владата всушност спровела само 285 проекти? Ако одговорот е не, тогаш за кои 900 проекти (и една милијарда евра) зборува Владата и каде се ефектите од таа помош?

г) Чудно е тоа што Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ не најде за згодно да посвети неколку страници на интересите односи во Македонија, особено ако се знае дека во Преродбата 2008, а потоа и во Програмата на Владата 2008–2012, ВМРО-ДПМНЕ поставил пет стратегиски приоритети, од кои четвртиот гласи: „*Одржување добри меѓујавнички основи и соживот врз принципите на*

меѓусебна шолеранција и ѝочиш, и подеднакво сироведување на Закониш, како и довршување на имилементацијаша на Охридскиот рамковен договор". Од друга страна, пак, во периодот од 2006 до денес, односно за време на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ и премиерот Никола Груевски, меѓуетничките односи постојано назадуваа и се влошуваа така што идната Владата ќе мора сериозно да се позанимава со ова прашање.

- е) Изгледот и презентацијата на Отчетот на Владата на ВМРО-ДПМНЕ е totally збунувачки и на граѓаните не им е јасно за што станува збор, вклучувајќи ги дури и МЦЕО и ФООМ. На документот пишува дека станува збор за отчет за работењето на Владата предводена од ВМРО-ДПМНЕ за периодот 2006-2011, а ознаките на документот се партиски. Ниту една друга партија освен ВМРО-ДПМНЕ не е ниту претставена со лого на обвивката на изданието, а ниту е спомената во 265-те страници текст. На маргините стои: „*Ошчеш на Владаша преvodena od VMRO-DPMNE и od коалицијаша „За подобра Македонија“ 2006–2011*”, што е уште една непрецизност, бидејќи коалицијата „За подобра Македонија“ не вклучуваше албански партнери. Како што ѝ е познато на јавноста, албанскиот партнери во Владата на ВМРО-ДПМНЕ се промени во 2008 година, на предвремените избори. Ова само уште еднаш потврди дека ВМРО-ДПМНЕ ниту работела, ниту пак ќе работи на развој на добри меѓуетнички односи во Македонија, што, пак, е од суштинско значење за идниот развој на општеството, а особено на економскиот развој.

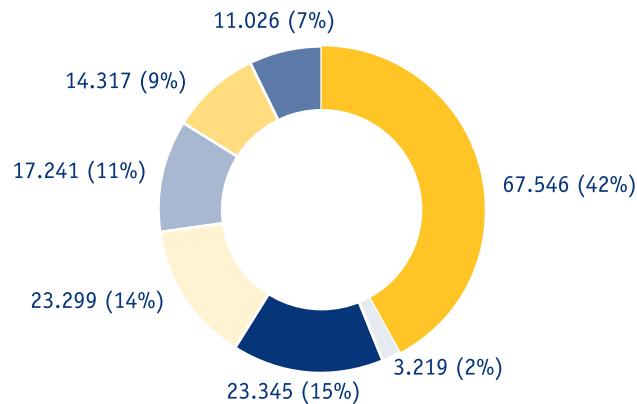
Оваа дилема отвора дополнителни прашања: 1) Ако Отчетот е документ на Владата, тогаш дали отвореното непочитување на

коалиционите партнери кои не се споменуваат ниту со име, а камоли со лого е и непочитување на јавноста која го дала својот глас и поддршка за одредена коалција; или 2) Ако Отчетот е на ВМРО-ДПМНЕ, тогаш со кое право ВМРО-ДПМНЕ дава отчет пред граѓаните на Република Македонија, со оглед на тоа дека сите граѓани не се партиски членови. Тогаш, де факто, ВМРО-ДПМНЕ објавила документ со кој се прекршени изборните правила и започната агитација пред официјалниот почеток на изборната кампања. Доколку станува збор за вториот случај, тогаш Државната изборна комисија мора да преземе соодветни мерки и да ја казни партијата.

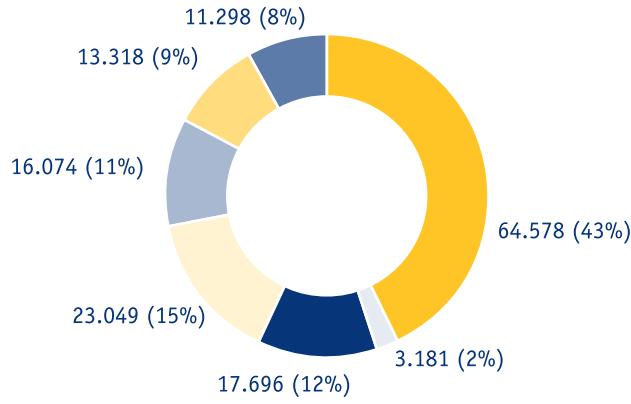
Кога сме веќе кај изборната кампања и (не)примената на правото, сакаме да предупредиме дека вака започнатиот изборен процес, како и бројните заплашувања на граѓаните, притисоците врз државните службеници и медиумите и валканата медиумска кампања предводена од владејачката партија повторно ја загрозува исполнетоста на политичкиот критериум без кој не можеме да започнеме преговори со ЕУ. Само за потсетување, благодарение на катастрофалниот изборен процес во 2008 година, Европската комисија во извештајот за напредокот оцени дека Македонија не го исполнува политичкиот критериум.

AHEKC

**Структура на буџетски расходи на
Република Македонија за 2011 година
(изразено во милиони денари)**

**Структура на буџетски расходи на
Република Македонија за 2010 година
(изразено во милиони денари)**

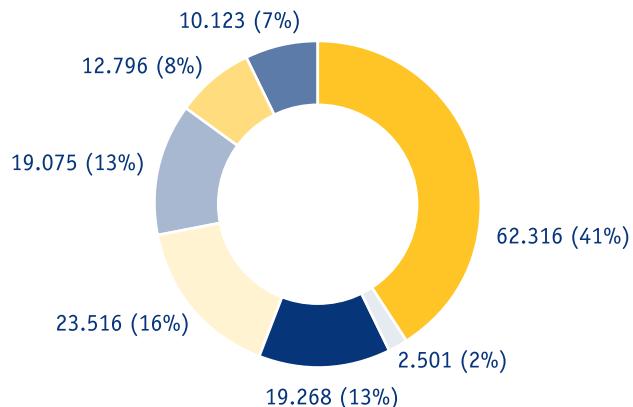

- █ Социјални трансфери
- █ Плати и надоместоци
- █ Стоки и услуги
- █ Каматни плаќања

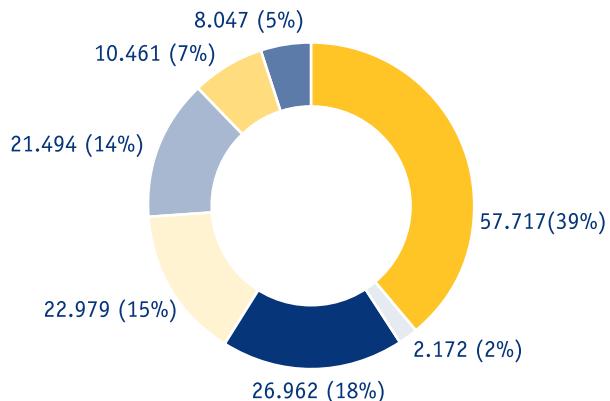
- █ Трансфери во ЕЛС
- █ Капитални расходи
- █ Субвенции и трансфери

- █ Социјални трансфери
- █ Плати и надоместоци
- █ Стоки и услуги
- █ Каматни плаќања

**Структура на буџетски расходи на
Република Македонија за 2009 година
(изразено во милиони денари)**

**Структура на буџетски расходи на
Република Македонија за 2008 година
(изразено во милиони денари)**

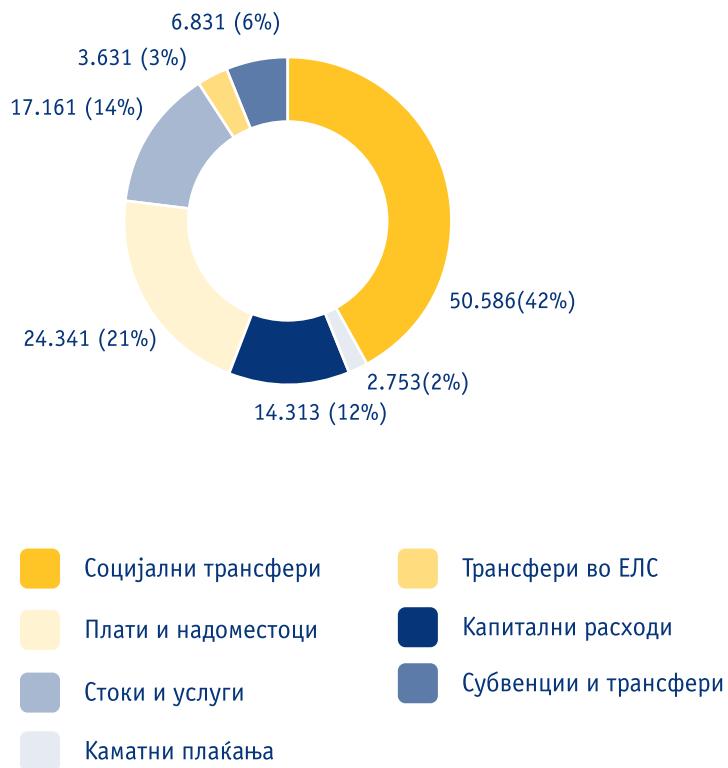

- █ Социјални трансфери
- █ Плати и надоместоци
- █ Стоки и услуги
- █ Каматни плаќања

- █ Трансфери во ЕЛС
- █ Капитални расходи
- █ Субвенции и трансфери

- █ Социјални трансфери
- █ Плати и надоместоци
- █ Стоки и услуги
- █ Каматни плаќања

**Структура на буџетски расходи на
Република Македонија за 2007 година
(изразено во милиони денари)**

**Преглед бр. 1
Структура на капитални расходи од буџет на
расходи по ставки за 2007**

Раздел	Опис	ВКУПНО	Во %
48	КАПИТАЛНИ РАСХОДИ	14.609.358	100,00
481	Градежни објекти	1.357.766	9,29
482	Други градежни објекти	5.214.953	35,70
483	Купување на мебел, опрема, возила и машини	4.464.470	30,56
484	Стратешки стоки и други резерви	1.075.939	7,36
485	Други нефинансиски средства	654.730	4,48
486	Финансиски средства	272.000	1,86
488	Капитални дотации до ЕЛС	1.007.500	6,90
489	Капитални субвенции за претпријатија и невладини организации	562.000	3,85

Преглед бр. 2

Земени кредити и издадени државни гаранции по кредити во период 01.01 до 15.04.2011

Ред. Бр.	Датум	Вид задолжување	Должник	Доверител	Износ	Каматна стапка	Рок на отплата
1	8,02	Кредит	ВРМ, Општина Радовиш	Германска кредитна банка за обнова KfW	318.000	2%	28 години + 10 години грејс период
2	25,02	Гаранција на ВРМ	а.д. Елем	Дојче Банк	16.000.000		
3	3,03	Кредит	Влада на РМ	Германска кредитна банка за обнова KfW	10.300.000	2,5%	20 години + 5 години грејс период
4	5,03	Кредит	Влада на РМ	Светска банка за обнова и развој ИБРД	3.528.456	Варијабилна ЕУРИБОР + 1,55%	17 еднакви полугодишни рати, не подоцна од 27.02.2012
5	18,03	Кредит	Влада на РМ	Европска инвестициона банка ЕИБ	130.000.000	1,3 варијабилна каматна стапка +шестмесечен ЕУРИБОР зголемен за 1% на годишно ниво	15 години + 5 години грејс период
6	23,03	Кредит	Влада на РМ	Меѓународен монетарен фонд ИМФ	220.000.000	1,4%	5 години и 3 месеци - еден квартал грејс период

Ред. Бр.	Датум	Вид задолжување	Должник	Доверител	Износ	Каматна стапка	Рок на отплата
7	23,03	Кредит	Влада на РМ	Европска инвестициона банка ЕИБ	107.000.000	Варијабилна каматна стапка + шестмесечен ЕУРИБОР + 1% на годишно ниво	12 години + 3 години грејс период
8	25,03	Кредит	Министерство за економија -МЕ	Европска банка за обнова и развој ЕБРД	6.000.000		
9	25,03	Кредит	Општина Крива Паланка	Светска банка за обнова и развој ИБРД	2.254.356		
10	5,04	Кредит	Општина Штип	Светска банка за обнова и развој ИБРД	2.000.000		10 години + 3 години грејс период
11	9,04	Гаранција на ВРМ	А.Д. ЕЛЕМ	Германска кредитна банка за обнова KfW	32.900.000		
12	11,04	Кредит	ЈП за стопанисување со станбен и деловен простор	Комерцијална банка, Шпаркасе и Стопанска Банка	7.064.062	Годишна ЕУРИБОР + 4,75 %	12 години + 2 години грејс период
13	15,04	Кредит врз основа на Договор со МЕ	ПЦЦ „Хидро“ ДООЕЛ - мали хидроцентрали	Европска банка за обнова и развој ЕБРД	6.000.000		

Извор: Службен Весник на РМ, интернет страници на Министерство за финансии и Министерство за економија

Преглед бр. 3

Издадени државни записи во периодот од 1.01.2011 до 03.05.2011 год

Ред. Бр.	Датум на задолжување	Вид задолжување	Должник	Доверител	Износ во денари	Износ во евра	Износ во евра	Датум на доспевање
1	04.01.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	255.000.000	61,5138	4.145.411	06.07.2011
2	04.01.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	2.086.740.000	61,5138	33.923.120	06.07.2011
3	01.02.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	972.000.000	61,5067	15.803.156	03.08.2011
4	01.02.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	1.621.060.000	61,5067	26.355.828	03.08.2011
5	22.02.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	635.000.000	61,5018	10.324.901	25.05.2011
6	01.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	1.370.000.000	61,5039	22.275.010	07.09.2011
7	01.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	677.500.000	61,5039	11.015.562	07.09.2011
8	08.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	1.670.000.000	61,5128	27.148.821	15.06.2011
9	22.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	50.000.000	61,503	812.968	30.06.2011
10	22.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	900.000.000	61,503	14.633.433	30.06.2011
11	30.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	90.000.000	61,5233	1.462.860	06.07.2011

Ред. Бр.	Датум на задолжување	Вид задолжување	Должник	Доверител	Износ во денари	Износ во евра	Износ во евра	Датум на доспевање
12	30.03.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	780.000.000	61,5233	12.678.124	06.07.2011
13	05.04.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	160.000.000	61,509	2.601.245	05.10.2011
14	05.04.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	1.680.980.000	61,509	27.329.009	05.10.2011
15	12.04.2001	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	550.000.000	61,5163	8.940.720	20.07.2011
16	12.04.2001	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	70.000.000	61,5163	1.137.910	05.10.2011
17	03.05.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	2.006.250.000	61,5125	32.615.322	03.08.2011
18	03.05.2011	Аукција на државни записи	Влада на РМ	Домашни банки	893.200.000	61,5125	14.520.626	02.11.2011

Извор : Народна банка на Република Македонија, <http://www.nbrm.mk/default-mk.asp?pmenu=dz2>